

somuncubaba

AYLIK İLİM KÜLTÜR VE EDEBİYAT DERGİSİ YIL: 31 • SAYI: 292 • ŞUBAT 2025 • ISSN:2791-9595

Şeyhlerin
Yüzakı
Akşemseddin

Ali AKPINAR

Bahara Muhtaç
Olmayan
Gonca

Mahmut KAPLAN

Âhîret İnancının
Sağladığı Huzur

Enbiya YILDIRIM

İdeal
İnsanın
Hakikati

Oğuzhan AYDIN

Şam'dan Göynük'e
Akşemseddin
Hazretleri

M. Nihat MALKOÇ

ISSN:2791-9595

9 771302 080076 00267

DİVÂN-I HULÛSİ MOBİL UYGULAMASI YAYINLANDI!

20.Yüzyıl Mutasavvıf Dîvân Şâiri
Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin
Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eseri
Mobil Uygulamaya Aktarıldı!

- Oku - İncele - Dinle
- Fihrist - Arama
- Sözlük - Kelimeler
- Dîvân Radyo
- Dîvândan Görseller

Android ve IOS
Platformlarından
Ücretsiz
İndirebilirsiniz.

ES-SEYİD OSMAN
HULÛSİ EFENDİ VAKFI

ANDROID & IOS İNDİR

Akşemseddîn Hazretleri'ne Göre Ârif İnsan

İnsan, Allah'ın ilâhî rahmetinin bir tezâhürü olarak varlık bulmuştur. Allah, insanı sevmiş ve rahmetinin bir lütfu olarak onu varlık âlemine çıkarmıştır. İbn Arabî'ye göre âlem, büyük âlem olan kâinat ve küçük âlem olan insan olarak iki kısımdır. İbn Arabî, insan dışındaki tüm varlıkların büyük âlemi oluşturduğunu ifade eder. Ona göre, eğer tüm varlık bir ağaç olarak tasavvur edilirse, bu ağacın özü, temeli, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in rûhudur. Bu görüş, tasavvuf geleneğinde yaygın bir düşünce olmakla birlikte, Akşemseddîn'in anlayışının da merkezini oluşturur. Akşemseddîn'e göre, Allah tüm âlemi Hz. Muhammed (s.a.v.)'in nurundan yaratmış ve insanlığın rûhsal atası olarak Rûh-ı Muhammedî'yi esas almıştır. Tasavvuf, insanı olgunlaştırmayı ve onu kötü düşüncelerden, arzularından arındırmayı amaçlayan bir disiplindir. İnsan-ı kâmil olma yolunda adım adım insanı geliştirmenin yollarını gösteren bir kurumdur. Akşemseddîn de, hayatını tasavvufa adayan ve insanı hayatının merkezine koyan bir müşîttir. O, hakîkî bir insan-ı kâmil olarak, irşât ve sohbetleriyle pek çok Allah dostu yetiştirmiş bir evliyâ olarak tanınır. Akşemseddîn'e göre insan, Allah'a olan iman sayesinde azaptan kurtulur. Allah'a iman eden bir mü'min, bu imanı dil ile ifade edip, kalbiyle tasdik ederse, cehennem azabından kurtulabilir. Onun görüşüne göre, imanı kabul eden bir kimse, dil ve kalbinin uyumu ile gerçek imanını yaşamış olur ve bu imanın faydalarını görür. Akşemseddîn'e göre imanın dereceleri vardır ve Allah, kulunu imanın derecesine göre değerlendirir. Peygamberlerin, sıddıkların, şehitlerin imanı ile sıradan insanların imanı arasında önemli farklar bulunur.

Akşemseddîn'e göre, Allah'ı inkâr edenlerin kalpleri örtülüdür. Kâfirler ve fâsıklar için makamlar ve dereceler geçerli değildir. Onlar, hayvanlar gibi sadece karınlarını doyurmakla meşgûl olurlar, ancak ne yediklerinin ne de içtiklerinin farkında bile değillerdir; hatta hayvanlardan daha aşağı bir durumdadırlar. Hak yoluna girmeyen ve Hakk'ı tanımayan kişi, aslında inkâr içindedir. Akşemseddîn'e göre münâfık, nifakını dışa vuran kişidir. Allah, bir münâfığı açığa çıkarmak istediğinde, onun sözlerinde, davranışlarında ve elbiselerinde nifakın alâmetlerini ortaya koyar ve onu halkın gözüne serer. Muhammed Ali Yıldız'ın "Akşemseddin'de Allah, Kâinat ve İnsan" adlı doktora çalışmasına göre; Akşemseddîn, ârifin, kendi iradesini Allah'ın mutlak iradesine teslim eden kişi olduğunu belirtir. Ârif, her şeyini Allah'a teslim ederek O'nun rızasına ulaşabilmeyi başarabilmiş bir insandır. Akşemseddîn, mârifet sahibi bir ârifin her an nur içinde ve nurla dolu olduğunu kabul eder. Bu nur, hiçbir şeyin engelleyemeyeceği bir özelliktir. Çünkü ârif, Allah'ın nuru ile aydınlanmış bir kişidir. Akşemseddîn'e göre, ârifin kalbinin nuru, her zaman her yeri ve her şeyi görür, çünkü bu nur, hiçbir zaman ve hiçbir şey tarafından örtülemez. Akşemseddîn, mârifetin ilmîni, zâhirî bilgi ve aklın yetersizliğini gösteren bir durum olarak değerlendirir. Ârif, kendi içsel bilgisiyle, dış dünyadaki aklî ve zâhirî bilgilerin ötesine geçer. Hakîkatin mârifetine erişenler âriflerdir. Akşemseddîn Hazretleri'yle irfân tarifinde aynı istikâmette olan Hulûsi Efendi Hazretleri şöyle buyurur:

*Ârifin her yerde kalbi âşinâdır muttasıl / Pertev-i âyine-i âlem-nümâdır muttasıl
Gafletindedir eğer gâfil sanırsan ârifi / Her nefes şuğlu anın zikr-i Hudâdır muttasıl*

(Âriflerin kalbi her yerde her zaman dost ile birlikte, zikirde ve tefekkür râbitesindedir. Onların kalbi gerçek âlemin aynası gibidir. Onların hâlini bilmeyen, onları gâfil sananlar esas gâfillerdir. Çünkü aldığı verdiği her nefesinde bir lâhza bile gaflete düşmezler. Hakk'ı zikirde daimdirler.)

Cenâb-ı Hak gönül dünyamızı ârifleri tanıyan, hâlden anlayan, bilen, âşina olanlardan eylesin.

Kurucusu

A. Şemsettin ATEŞ

Yaygın Süreli - ISSN:2791-9595

Yıl: 31 Sayı: 292 - Şubat 2025

Yayın Tarihi: 01 Şubat 2025

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Adına

İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni

Dr. Kemal DEMİR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

M. Hulûsi ERDEMİR

Yayın Editörleri

M. Nazmi DEĞİRMENÇİ

Hulusi KESKİNTEPE

Yönetim Yeri:

Çamlıca Basın Yayın Eğitim Sağlık Turizm İnşaat

San. ve Ticaret A.Ş

Zâviye Mahallesi Hacı Hulûsi Efendi Caddesi No:

89

44700, Darende / MALATYA

Tel: (0422) 615 15 54 • Faks: (0422) 615 28 79

www.somuncubaba.net • bilgi@somuncubaba.net

Grafik Tasarım

Es- Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı

Dergimizi, Web Sayfamız ve Mobil

Uygulamalarımız Üzerinden Okuyabilirsiniz:

android

ios

06

Kara Günün Ak Dostu: Akşemseddîn

 Ali AKPINAR

"İman ve İslâm insanı Müslüman, büyük düşünen, büyük hedefleri olan, fetihlerin düşlerini gören ve kendisini büyük hedeflere hazırlayan ufuk adamıdır."

20

Bahara Muhtaç Olmayan Gonca

 Mahmut KAPLAN

"Doğru, dürüst, sağlam karakterli insanı serviye benzeten Fitnat Hanım, bu ağacın meyve vermediğine işaret ederek, böyle insanların dünyada umduklarını bulamadıklarını anlatmak istiyor."

Somuncu Baba Dergisi'nin içeriğinde bulunan yazılar ile ilgili çıkabilecek olan hatalı bilgilerden dolayı dergi herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Yazıların sorumluluğu yazarlarına ilanların sorumluluğu ise reklam verenlere aittir. Dergimizde bulunan fotoğrafların ve görsellerin kullanılması ve kopyalanması yasaktır. Yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Somuncu Baba Dergisi'nin bütün telif hakları Çamlıca A.Ş. ne aittir.

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK / Prof. Dr. Ali YILMAZ
Prof. Dr. Sebahat DENİZ / Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ
Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN / Prof. Dr. Ali AKPINAR

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ / Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI
Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞİRGİL / Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE
Prof. Dr. Mahmut YEŞİL / Prof. Dr. H. İbrahim ŞİMŞEK

38

Âhîret İnancının Sağladığı Huzur

✍ Bilal KEMİKLİ

"Gerçekten de âhîret inancı insanı iyi ameller işlemeye sevk eden ve yanlış eylemlerden alıkoyan önemli bir güçtür."

68

İdeal İnsanın Hakîkati

✍ Oğuzhan AYDIN

"Mesnevîler tam anlamıyla bir şiir türüdür ve halk hikâyeleri de içinde şiirler bulunan hikâyelerdir. Her iki tür de içinde hikmet barındırır ve insanları temel bir ideale doğru yönlendirir, iyiyi ve güzeli arar. Hikmetli söyleyişlerdeki ideal olarak kabul edilen insan tipi; 'insan-ı kâmil'dir."

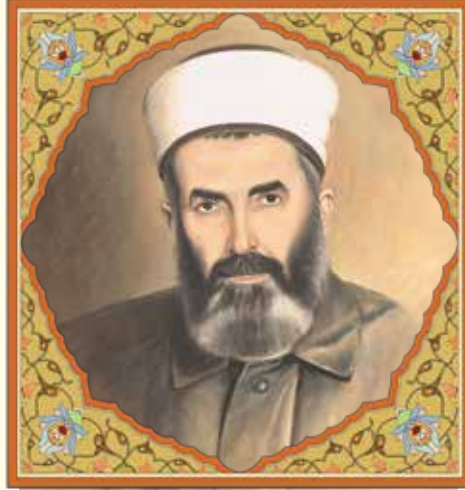
90

İletişimde Vücut Dilinin Önemi

✍ Ali ÖZKANLI

"Çocuk eğitiminin alfabesi sevgidir. Sevgiyi en iyi bir şekilde kullanmadan eğitimden bir sonuç almamız, başarılı olmamız mümkün değildir."

Akşemseddîn Hazretleri'ne Göre Ârif İnsan.....	1
Kemal DEMİR	
Kara Günün Ak Dostu: Akşemseddîn	6
Ali AKPINAR	
İslâm Şahsiyeti ve Müslüman Şahsiyetin Nitelikleri.....	10
Ramazan ALTINTAŞ	
Maddî ve Mânevî Hastalıkların Tabîbi Akşemseddîn (k.s.)..	14
Kadir ÖZKÖSE	
Bahara Muhtaç Olmayan Gonca	20
Mahmut KAPLAN	
Eski Malatya Milletvekili Miraç Akdoğan ile Hulûsi Efendi (k.s.) Konulu Röportaj.....	26
Musa TEKTAŞ	
Diriliş Zamanı	33
Bestami YAZGAN	
Şeyh Gâlib'in Kaleminden Na't-ı Şerîf	34
Vedat Ali TOK	
Âhîret İnancının Sağladığı Huzur.....	38
Enbiya YILDIRIM	
Şam'dan Göynük'e Akşemseddîn Hazretleri.....	44
M. Nihat MALKOÇ	
Akşemseddîn Hazretleri.....	49
Halil GÖKKAYA	
Akşemseddîn'in Bir Şiirinde Sûfî ve Tasavuf.....	50
Fatih ÇINAR	
Osmanlı'da İçki Yasağı.....	54
İsmail ÇOLAK	
Yeter	59
Bekir OĞUZBAŞARAN	
Akşemseddîn Hazretleri ile Tarihte Altın Sahife	60
Rasul KESENCELİ	
İstişâre Ortak Akla Mürâcaat Etmektir.....	64
Mehmet SOYSALDI	
Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin Nasihatlerinde İdeal İnsanın Hakîkati.....	68
Oğuzhan AYDIN	
Sevgiye Doyum Olmaz.....	71
Yusuf DURSUN	
Akşemseddîn'in Huzurunda... ..	72
Bilal KEMİKLİ	
Münacaat.	75
Razaman PAMUK	
Yansımalar.....	76
Yusuf HALICI	
Rasim Özdenören'den Ben, Hayat ve Ölüm	78
Aydın BAŞAR	
Bindik Bir Alamete Gidiyoruz Kıyamete.....	82
Erol AFŞİN	
Bu Çağa Bir Ad Koymalı.....	85
Celalettin KURT	
Sanatkârlardan Aile Saadeti Manzaraları.....	86
M. Nuri YARDIM	
İletişimde Vücut Dilinin Önemi.....	90
Ali ÖZKANLI	
İlâhî Fermân	93
Ekrem KAFTAN	

بوکلوم بوکلوم بوکلون کوزه لک صاجدینه
بیاز سینه طومور همی گُطک آغا جابرینه
کُطک گی ناز ابد بیرون آبا فخره
قَدَر گِجه سنده کی دوغان او شفقده
اورماندیک قریبنده سربین ماغدا باندرله
لادشنبیل اکیلن داغک باماجدینه
مخوز گوز لرله باقوب خیران اولاسیم گلیر
بُلبُل نَک آواز ابد سوبله بین دورا فخره
فارشی دوشوب ایاقدن قُرباده اولاسیم گلیر
برگوزه لک عشقیله اوزون داغدا باندرله

هَر سَرده غمور ایچون عزیزن آغدا باندرله
بَنده جهان دگوتدن گیربان اولاسیم گلیر

Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi (k.s.)

1. Bklm büklüm bükülen güzelin saçlarına
Lle sünbül ekilen dağın yamaçlarına
Beyaz penbe tomurcuk gln ağaçlarına
Mahmr gözlerle bakıp hayrân olasım gelir
2. Keklik gibi nz ile yürüyen ayaklara
Bülbül tek vz ile söyleyen dudaklara
Kadr gecesindeki doğan o şafaklara
Karşı düşüp ayaktan kurbân olasım gelir
3. Ormanların koynunda serin ağlayanlarla
Bir güzelin aşkıyla zn dağlayanlarla
Her seherde Hakk için hazn ağlayanlarla
Ben de cân u gönülden giryân olasım gelir

Nesre eviri

1. Güzelin, büklüm büklüm bükülen saçlarına; dağın lale, sünbül ekilen yamaçlarına; gln beyaz, pembe, tomurcuklu ağaçlarına, mahmur gözlerle bakıp hayran olasım gelir.
2. Keklik gibi naz ile yürüyen ayaklara; bülbül gibi yüksek sesle söyleyen dudaklara, Kadr Gecesinde doğan o şafaklara karşı düşüp kurban olasım gelir.
3. Ormanların koynunda serin ağlayanlarla; bir güzelin aşkıyla özünü dağlayanlarla, her seherde Allah için hazin hazin ağlayanlarla birlikte ben de canu gönülden ağlayasım gelir.

Nesre eviren: Prof. Dr. Nihat ztoprak

Kara Günün Ak Dostu Akşemseddîn

“İman ve İslâm insanı Müslüman, büyük düşünen, büyük hedefleri olan, fetihlerin düşlerini gören ve kendisini büyük hedeflere hazırlayan ufuk adamıdır.”

Akşemseddîn veya kısaca Akşeyh adıyla şöhret bulan Muhammed b. Hamza, Şam'da doğmuş, 1459'da Göynük'de vefât etmiştir. Şihâbuddin Sühreverdî'nin torunlarından Şeyh Hamza'nın oğludur. Baba tarafından nesebi Hz. Ebû Bekir'e kadar uzanır. Babasıyla birlikte yedi yaşlarında Amasya'ya gelip hıfzını ve tahsilini bitirip Osmancık Medresesine müderris olmuştur. 25 yaşlarında, bir mürşîd aramak için yollara düşmüş, sonunda Hacı Bayram Velî'ye intisâp etmiştir. Akşemseddîn'in içinde çileye girdiği hücre bugün de Ankara Hacı Bayram Camii bodrumunda mevcuttur ve şeyhin adıyla anılmaktadır.

Daha sonra şeyhinin yanından ayrılarak Beypazarı'na gitmiş, burada bir mescid ve değirmen inşâ ettirmiştir. Fakat halkın büyük rağbet gösterip etrafına toplanması üzerine günümüzde Çorum'a bağlı olan İskilip kazasında Köseadağı civarındaki Evlek köyüne çekilmiş. Bir süre sonra buradan da ayrılarak Göynük'e yerleşmiş ve orada da bir mescidle değirmen yaptırmıştır. Bir yandan çocuklarının, diğer yandan da dervişlerinin tâlim ve terbiyeleriyle meşgul olmuş; bu arada hacca gitmiştir. Şeyhi Hacı Bayram Velî'nin vefâtından sonra onun yerine irşad makamına geçmiştir. Postnişin olduğunda kırk yaşlarında idi.

Osmanlı Sultanı II. Murad ile tanışıp oğlu Fâtihi'e hocalık yapmıştır. Fâtihi, İstanbul'u muhasara etmek üzere ordusuyla 1453 yılı baharında Edirne'den yola çıkınca Akşemseddîn, Akbıyık Sultan ve devrin diğer tanınmış şeyhleri de yüzlerce müridleriyle orduya katılmışlar. Akşemseddîn kuşatmanın en sıkıntılı anlarında gerek padişahın gerekse ordunun mânevî gücünün yükseltilmesine yardımcı olmuştur. "Hocam fetih gecikti." diye sızlanan Fâtihi'e sürekli olarak, "Sen cihada devam et, fetih müyesser olacaktır." diyerek moral vermiştir. Fetihden sonra da Ayasofya'da ilk hutbeyi okuyup Cuma namazını kıldırmıştır. Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri adlı eserinde konuya şu kıta ile işaret eder:

"Şemseddîn, 'dinin güneşi' anlamında ona verilmiş bir unvandır. Anadolu'yu mânen aydınlatan üç şemsten biridir. Bunlar Konya'da Şems-i Tebrizî, Göynük'te Akşemseddîn ve Sivas ilinde Şems-i Sivâsî'dir."

*Kara gün dostu imiş, Fâtihi'n Akşemseddîn
Ki yüzünden lemeân etti anın feth-i mübin.
Nusreti çeşm-i hakikatle görüp verdi haber.
Böyle her kârı uzaktan görür erbab-ı yakîn.*

Fetihten sonra Ayasofya'da kılınan ilk cuma namazında hutbeyi Akşemseddîn okudu. İslâm ordularının daha önceki kuşatmalarından birinde şehid düşmüş olan sahâbeden Ebû Eyyûb el Ensârî'nin kabrini de Fâtihi'n isteği üzerine yine o keşfetti. Dolayısıyla Akşemseddîn, hem İstanbul'un fethinin Fâtihi'e müyesser olacağını keşifle söyleyerek hem de Eyûb Sultan'ın kabir yerini keşfederek iki önemli fethine sebep oldu. Bu da şu hakîkatin söylenme sebebi olmuştur: Akşemseddîn ve Fâtihi'ler var oldukça, Fetihler müyesser olacaktır!

Fâtih tarafından kiliseden camiye çevrildikten sonra Fâtih medreseleri yapılıncaya kadar önce medrese olarak kullanılan Zeyrek Camii'nde ders verdi. Fetihden sonra padişahın taç ve tahtını terk edip bütünüyle şeyhe bağlanmak ve ondan tarikat ahkâmını öğrenmek istemesi üzerine Akşemseddîn büyük bir dirâyet göstererek Fâtih'in bu arzusuna engel oldu. Bunun için de Göynük'e döndü. Sultanın, gönlünü almak üzere arkasından gönderdiği hediyeleri geri çevirdi. "Tasavvuf şeyhlerinin halvetinde öyle büyük lezzet vardır ki, onu alanların gözünde dünyanın hiç değeri kalmaz. Saltanatı bırakıp gezgin olurlar. Böyle olunca da âlemin düzeni bozulur. Bu yüzden hepimiz, buna sebep olduğumuzdan dolayı Allah'ın gazabına uğrarız!" diyerek Sultan'a öğütler verdi.

Fâtih, şu sözleriyle Akşemseddîn gibi bir üstâdının olmasını ilâhî bir lütuf olarak

gördüğünü ifade etmiştir: "Bu ferah ki bende görürsüz; yalnız bu kal'a fethine değildir. Akşemseddîn gibi bir azîzin benim zamanımda olduğuna sevinirim."

Kabri bugün Bolu Göynük'te ziyaretgâhtır. Akşemseddîn'in sandukası, Osmanlı devrinde yapılan ağaç sandukaların sonuncusu olarak özel bir değere sahiptir.

Aynı zamanda "tabîb-i ebdân" olan Akşeyh, devrinin iyi bir hekimi sıfatıyla da şöhret kazanmış ve tıbbâ dair eserler vermiştir. Tıp tarihinde ilk defa mikrop meselesini ortaya atarak hastalıkların bu yolla bulaştığı fikrini öne sürmekle, bu alanda kesin bilgiler veren Fracastor adlı İtalyan hekimden en az 100 yıl önce bu konuya ilk temas eden tabip olmuştur. Onun hakkında Mecdî Muhammed Efendi, şunları söyler: "O büyük insan, mânâ âleminde

rûh doktoru olup rûh veren nefesleriyle sapıklık hastalığına yakalanan kimseleri şifâya kavuşturdukları gibi; görünürde de beden doktoru idi, can veren tedbir ve tedavisiyle hastaları şifâya kavuşturur, o bilgin doktorun emriyle hastalar taze hayat bulurlardı. Hatta otlar, bitkiler ona seslenip her biri 'Ben falan hastalığa yararlıyım.' diyerek hâl diliyle hikmet doktoruna hitab ederlerdi."

Eserlerinin büyük bir kısmı tasavvufa dairdir. Risâletü'n-nûriyye, Def'u metâ'ini's-sûfiyye, Makâmât-ı Evliyâ bunlardandır. Yedi oğlundan en küçüğü olan Hamdullah Hamdi (ö.1503) hey'et, nücûm ve mûsikîde iyi derecede bilgi sahibi olup aynı zamanda devrinin önde gelen şairleri arasında da yer almıştır.¹

Şemseddîn, "dinin güneşi" anlamında ona verilmiş bir unvandır. Anadolu'yu mânen aydınlatan üç şemsten biridir. Bunlar Konya'da Şems-i Tebrizî, Göynük'te Akşemseddîn ve Sivas ilinde Şems-i Sivâsî'dir.

Sultan Fâtih ile birlikte İstanbul'a girerken, şehir halkı Akşemseddîn Hazretleri'ni sultan zannederek hürmette bulunurlar. Bu sırada Akşemseddîn Hazretleri atını geri çekerek Sultanı işaret etse de Sultan Fâtih hocası ve şeyhi olan Akşemseddîn Hazretleri'ne hürmetinden iltifat edenleri ona yönlendirmiş, "O benim şeyhim ve hocamdır, çiçeklerinizi ona veriniz." demiştir. Böylece önde Akşemseddîn Hazretleri olduğu hâlde şehre girilmiştir. Saçı sakalı ak olduğu ve beyaz elbiseler giydiği için, kendisine bu unvan verilmiştir.

Makâmât-ı Evliyâ Risâlesi'nde hikmetle ilgili şunları söyler: "Hikmet Makamı, eşyayı bilmekten ibarettir. Ermişler geldiler, varlıkları bilmekle meşgul oldular. Her varlıkların yapısını incelediler, her biri bir türlü ilim zuhûra getirdiler. Nitekim Lokman Hekim, hikmet zuhûra getirdi, diğer bilim adamları da gelip onun hikmetinden çeşitli bilgiler çıkardılar. Lokman Hekim, ilm-i eşya ya âlim oldu, andan ileri bir makama geçmedi, geçseydi Nebî olurdu... Âlimler, onun

velî olduğunu söylediler. Çünkü hikmet, velîliğin başlangıcında erilecek bilgidir. Ve hikmetten murad olan, ilim, ihyâ/diriltme ilmidir, yani o iksirdir. Evliyâ katında iksir, ölü kalpleri diriltir..."²

İman ve İslâm insanı Müslüman, büyük düşünen, büyük hedefleri olan, fetihlerin düşlerini gören ve kendisini büyük hedeflere hazırlayan ufuk adamıdır. Onun bu ufuk turunda ise Akşemseddîn gibi gönül erlerinin olması, o yol adamının yolunu aydınlatacak, gönlüne inşirah ve ümit aşılacaktır.

Dipnot

*Prof. Dr. Ali AKPINAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi.

1.Orhan F. Köprülü-Mustafa İsmet Uzun, "Akşemseddîn", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, II, 299-302; Süleyman Ateş, "Akşemseddîn", Kur'an Mesajı İlmî Araştırmalar Dergisi, Nisan-Mayıs, Haziran 99,Sayı:16-18.

2.Süleyman Ateş, "Akşemseddîn".

İslâm Şahsiyeti ve Müslüman Şahsiyetin Nitelikleri

“İslâmî şahsiyet, kişinin dinî inançları ve ahlâkî değerleri doğrultusunda hayatını şekillendiren, toplumla ilişkilerinde İslâmî ölçütlere uyan bir bireyi tanımlar.”

Batı literatüründe şahsiyet kavramı karşılığında tiyatro oyuncularının oyun esnasında yüzlerine taktığı maske anlamına gelen persona sözcüğü kullanılır. Oyuncular konuşmalarını bu maske altında yaparlar. Her oyuncuyu birbirinden farklı kılan bu maske tarzıdır. Ama bu tarz, İslâm'da kullanılan "şahsiyet" sözcüğünün ihtiva ettiği manayı ihtiva etmez. Birinde salt şekilcilik, her an değişkenlik, diğerinde ise oturmuş karakter vardır. İslâmî literatürde şahsiyet, kişiyi başkasından ayıran ve onu kendi yapan özellikler toplamı olarak tanımlanır. "Şahsiyet" kelimesi Kur'an-ı Kerim'de iki âyette şu şekilde geçer: "(Rasûl'üm!) Sakın, Allah'ı zâlimlerin yaptıklarından habersiz sanma! Ancak, Allah onları (cezalandırmayı), korkudan gözlerin dışarı fırlayacağı (teşhasu) bir güne erteliyor."¹ "Şaşmaz sözün gerçekleşmesi yaklaşmıştır; bir de bakarsın ki inkârcıların gözleri yerinden fırlamış! (şâhısa) "Gerçekten biz, bu konuda gaflet içindeymişiz; daha da ötesi büsbütün zulme batmışız" diye yakınmaktadırlar!"²

Bu âyetlerde "teşhasu" ve "şâhısa" kalıbında geçen kelimelerin ortak manası "belirmek"tir. Arapça'da "şuhus" kökünden gelen şahsiyet; belirgin özellik, uzaktan görünmek ve kişilik demektir.³ İşte İslâm şahsiyeti veya İslâmî şahsiyet dediğimiz zaman, bir kişinin İslâm dininin öğretilerine ve değerlerine uygun şekilde geliştirdiği kimlik ve kişilik yapısının ön plana çıkması akla gelir. Bu kavram, kişinin dinî inançları ve ahlâkî değerleri doğrultusunda hayatını şekillendiren, toplumla ilişkilerinde İslâmî ölçütlere uyan bir bireyi tanımlar. İslâm şahsiyeti, insanın Allah'a olan kulluğunu, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in örneğini ve İslâm'ın temel öğretilerine sadakatini bir arada barındıran bir yapıdır.

İslâm şahsiyeti ya da Müslüman şahsiyet, Yüce Allah'ın kendisine verdiği temyiz gücü olan akli doğru kullanır ve hikmetli düşünmeyi önemser. Kararlarını, yalnızca duyguları ile değil, akıl ve mantıkla şekillendirir. Aklını kullanarak dinî öğretileri anlamaya çalışır ve bu anla-

"Müslüman şahsiyet, Yüce Allah'ın kendisine verdiği temyiz gücü olan akli doğru kullanır ve hikmetli düşünmeyi önemser. Kararlarını, yalnızca duyguları ile değil, akıl ve mantıkla şekillendirir."

yışı hayatına uygular. Bunun neticesinde Yüce Allah'ın kendisine lütfedeceği hikmet sayesinde, doğru söz söylemek, doğru kararlar almak ve toplumda faydalı işler yapmak gibi eylemler için kendisini adar. Çünkü o, adanmış kimsedir.

İslâm şahsiyeti, dünyaya aşırı bağlanmaya ve dünya nimetlerini aşırı arzulamadan geçici şeylere değer vermemeye dikkat eder. Her şeyin geçici olduğunu bilir ve ahiret için çalışmayı esas alır. Ancak bu, dünyada yaşamaktan ve çalışmaktan kaçınmak değil, dünya işlerini dengeli bir şekilde yürütmek anlamına gelir.

İslâm şahsiyeti Yüce Allah'a gönülden bağlanır, hayatını ihsan üzere temellendirir. İhsan, Allah'a karşı olan ibadeti, sanki O'nu görüyormuş gibi bir bilinçle yapmaktır. Bu manada İslâm şahsiyeti, tüm davranışlarında yüksek bir ahlâkî standarda sahip olur ve Allah'a olan kul-

luğunu en iyi şekilde yerine getirmek için çaba gösterir. İhsan sahibi olmak, kişinin Allah'a olan bağına güçlendirir ve kalbini temizler. Eli kârda, gönlü yârde olur. Böyle bir şahsiyet, her an Allah'la birlikte olma duyarlılığını korur.

İslâm şahsiyeti, sorumluluğunun şuurunda olan bir kimsedir. O, hayatını amaçsız olarak yaşamaz. Hayatının bir amacı olduğunu bilir. Onun sorumluluklarının başında içinde doğduğu ailesi gelir. Aile bireylerine karşı sevgisini ve saygısını gösterir, onları korur ve onlara en iyi şekilde hizmet eder. Aile içinde dengeyi sağlamak, eşine ve çocuklarına karşı adaletli olmak, İslâm'ın öngördüğü değerlerden biridir. Bu sebeple kendisine emanet edilen aile bireylerini İslâmî değerler üzere yetiştirir. Onun ailesi, küçük bir dâru'l-İslâmdır.

İslâm şahsiyeti, başkalarına İslâm'ı zorla kabul ettirmektense, barışçıl yollarla İslâm'ın güzelliklerini ve doğruluğunu söz ve eylemleri ile gösterir. İslâm'ın barış, hoşgörü ve adalet mesajını yaymaya çalışır. Kendisinin ve toplumunun iyiliği için çalışır, düşmanlık yerine dostluğu tercih eder. İslâm'ın yayılış tarihleriyle ilgili davet kitaplarına baktığımız zaman İslâm'ın uzak diyarlara âlimler kanalıyla değil, Müslüman tüccarlar kanalıyla gittiği anlatılır. Belki bu Müslüman şahsiyetler İslâm âlimleri kadar İslâm bilgisine sahip değillerdi. Ancak onlar, İslâm'ın kendilerine yüklediği ahlâkî sorumlulukları birebir hayatlarında yaşıyorlardı. Muhatap oldukları müşteriler de bunların temiz hayatına gıpta ediyor ve böylece onların sahip olduğu inançlarını kolayca benimsiyorlardı. Unutmayalım ki, İslâmî şahsiyetler yapıyı kurar, bu yapı da İslâmî şahsiyetleri yetiştirir. Eğer bizler kadınıyla erkeğiyle, hangi meslek ve sanatı icrâ ediyorsak, bulunduğumuz mahalde Müslüman şahsiyeti örnekliğini sergileyebilirsek, mıknatısın demiri çektiği gibi, çevremizde arayış içerisinde bulunan insanların da bizim temsil ettiğimiz İslâm'a teveccüh edeceklerini göreceğiz. İdeal Müslüman şahsiyeti, ancak İslâm dini inşâ edebilir.

İslâm, uzak doğu dinî öğretileri gibi ne nefsi öldürmeyi, ne de materyalist Batı gibi nefsi azdırmayı hedefler. O, nefsi terbiye ve tezkiye ederek nefisle birlikte var olmayı temel ilke edindir. Bu mânâda İslâm şahsiyeti, nefsin terbiye etmek ve sürekli olarak kendini geliştirmek için çaba gösterir. Özellikle rûhsal huzur ve mânevî güç için dua eder ve Allah'ı sürekli zikreder. Zikr-i kül üzere bir hayat yaşar. Zikir, kalbin huzura kavuşmasını sağlar ve insanı Allah'a yakınlıştırır. Duâ etmek ise, insanın kendisini Allah'a teslim etmesinin bir yolu olup, İslâm şahsiyetinin mânevî hayatını güçlendirir. Tevbe ameli ile nefsin kötü arzu ve davranışlardan temizlemek sûretiyle arınır. Kendini mânevî anlamda geliştiren bir kimse, eksik ve kusurlarını görür, insan-ı kâmil olma yolunda mücâdeleden geri durmaz. Bu özellik ve güzellikleri sinesinde toplayan Müslüman şahsiyeti görüldüğü zaman Yüce Allah'ı ve erdemleri akla getirir. Böyle bir donanıma sahip olan Müslüman şahsiyet, güçlüklerle sınındığı, ateş çemberinden geçmek zorunda kaldığı anlarda yaşantısından tâviz vermez, onurlu bir duruş sergiler, kimlik krizine asla girmez ve kiblesini yitirmez. Nasıl ki göz gözü görmeyen fırtınalar dindiği zaman dikili bir taş ya da ağacın tekrar görünür hâle geldiği gibi, bütün belâ ve imtihan fırtınaları dindiği zaman Müslüman şahsiyet de dimdik Müslüman kimliği ile ayakta varlığını korur.

İslâm şahsiyeti tam bir vefâ âbidesidir. Vefâ, kişinin sözünde durması, verdiği sözü yerine getirmesi ve diğer insanlarla ilişkilerinde güven oluşturmasıdır. İslâm, sözün ve anlaşmanın büyük önem taşıdığı bir din olduğu için, İslâm şahsiyetinde de vefâ yüksek bir değere sahiptir. Bugün yaşadığımız toplumda "vefâ" problemi yaşanmaktadır. Herkes birbirini "vefâsızlık" yapmakla suçlamaktadır. Güven duygusunun zedelendiği bir toplumda birlik, sosyal dayanışma ve yardımlaşma bağları zayıflar. Bu durum toplumların tarihsel sürekliliğinin en büyük düşmanı hâline gelir. Bu sebeple yeniden insanlar arası ilişkilerde güven duygusunun sağlanmasında "vefâ" erdeminin geliştirilmesine

ve ahlâkî bir ilke olarak insanların hayatında yer alması konusunda aile başta olmak üzere eğitim kurumlarında erdem eğitimine ağırlık verilmelidir.

İslâm şahsiyeti, insan haklarına saygı duyar, hoşgörölü ve açık fikirli olur. İnsanların farklı inanç ve düşüncelere sahip olabileceğini kabul eder, onlarla iyi ilişkiler kurar ve onlara saygı gösterir. Farklılıklar karşısında adâletli ve hoşgörölü bir yaklaşım sergiler. Çünkü 'hoşgörölü' kavramının özünde her ne kadar 'öteki' ben-den farklı düşünüyorsa da ben önyargısız olarak onun farklı olan ontolojik varlığını benimsiyorum ve onun ahlâkî sorumluluğunu üzerime alıyorum düşüncesi vardır. İslâm'ın zengin entelektüel geleneği "öteki"ni bir realite kabul edip "ötekileştirmeden" onunla kendi anlam çerçevesinde ilişki kurmayı, onu kendi beyanıyla esas alıp konuşmayı temel alır.

İslâm şahsiyeti, başkaları için fedakârlık yapmayı ve sabırlı olmayı öğrenmiştir. Zorluklar karşısında sabır gösterir, sıkıntılarla mücâdele ederken Allah'a güvenir ve O'nun takdirine rıza gösterir. Ayrıca, toplumun refahı için kendi isteklerini bir kenara koyarak başkalarına yardım etme bilincine sahiptir. Çünkü insanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır. Müslüman şahsiyet; sıradan, düz, silik, eğilip bükülen, menfaatine göre maske kullanan ve duyarsız bir kimse değil, tam aksine sözü dinlenen, başı dik, şahsiyetli ve farklı olan kimsedir. O, içinde yaşadığı toplumun ve İslâm dünyasının sorunlarına karşı duyarsız, dertsiz, amaçsız, kişiliksiz ve ruhsuz değil, zamanın rûhunu iyi kavramış olarak gücü nispetinde sorumluluklarını hakkıyla yerine getiren bir dava eridir.

Sonuç olarak, İslâm şahsiyeti, sorumluluk duygusu ile hareket eder. Onun hayatı; Allah'a karşı kulluk borçlarını yerine getirdiği, ahlâkî değerlerle hareket ettiği, toplumsal huzuru ve barışı sağlamak için çaba harcadığı bir yaşam tarzıdır. İslâm şahsiyeti, sadece dindar bir birey olmakla sınırlı değil, aynı zamanda İslâm'ın rûhuna uygun şekilde topluma faydalı, âdil ve

merhametli bir birey olmayı da ifade eder. İslâmî şahsiyet, Müslüman kavramı içerisinden süzölmüş çıkmış, İslâm'ı hayatında tavizsiz bir şekilde yaşayan, çevresine örnek olan, adanmışlık rûhuyla hareket eden, dava bilincine ve liyakatine sahip bir dava adamıdır. Bugün ümmet olarak böyle bir Müslüman şahsiyeti yetiştirmek hepimizin boynunun borcudur. Var olmak istiyorsak hiçbir Müslüman bu sorumluluğu yüklenmekten kaçınmamalıdır.

Dipnot

* Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ, Selçuk Üniversitesi

1.14/İbrahim, 42

2.21/Enbiya, 97

3.Bkz. Râgıb el-İsfehânî, el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'an, İstanbul: Kahraman Yayınları, 1986, s. 376.

Maddî ve Mânevî Hastalıkların Tabîbi Akşemseddîn (k.s.)

“Akşemseddîn, ahlâkî yaşantısı ve İslâm dinine olan hizmetlerinden ötürü ciddî bir itibar kazanmıştır. Gittiği yerlerde göstermiş olduğu dinamik tavrı ve tıbbî yönü, pîrimize olan rağbetin artmasına sebep olan faktörler arasındadır.”

Asıl adı Şemseddin Muhammed b. Hamza olan Akşemseddîn kısaca Akşeyh adıyla şöhret bulmuştur. 792/1390 yılında Şam'da doğmuştur. Şeyh Şihâbüddin es-Sühreverdî'nin (ö.632/1234) torunlarından Şeyh Hamza'nın oğludur. Baba tarafından nesebi Hz. Ebû Bekir'e kadar uzanmaktadır. Yedi yaşlarında olduğu 799/1396-97 tarihinde babasıyla birlikte Anadolu'ya gelerek o zaman Amasya'ya bağlı olan Kavak ilçesine yerleşmişlerdir. Kur'ân'ı ezberleyip kuvvetli bir dinî tahsil gördükten sonra Osmancık Medresesi'ne müderris olmuştur. Yine bu arada iyi bir tıp tahsili yaptığı da anlaşılmaktadır.

Hayatı hakkında en geniş ve doğru bilgilerin yer aldığı Enîsî'nin Menâkıbnâme'sine göre, ilm-i bâtın lezzeti dimâğından gitmediği için tahmînen yirmi beş yaşlarında iken kendisine bir mürşîd aramak üzere Horasan ve Mâverâünnehir'e doğru yola çıkmıştır. Arzusunu yerine getiremeden geri dönmüş, bazı tavsiyeler üzerine Hacı Bayram-ı Velî'ye intisâb etmeyi düşündüyse de vazgeçti ve şöhreti Anadolu'ya kadar yayılmış bulunan Zeynüddîn el-Haffî'ye intisâb için Halep'e gitmiştir. Fakat bir gece rüyasında, boynuna takılı bir zincirin Hacı Bayram-ı Velî'nin elinde olduğunu görünce Ankara'ya dönmüştür.

Bu rüya üzerine Hacı Bayram-ı Velî'ye bağlandığı kaydedilmekle beraber intisap tarihi belli olmayan Akşemseddîn sıkı bir riyâzet ve mücâhededen sonra kendisini takdir eden şeyhinden kısa zamanda hilâfet almıştır. Günümüzde hâlen Akşemseddîn'in çileye girdiği yer Ankara Hacı Bayram-ı Velî Camii'nin bodrumunda bulunmakta ve o mekân Akşemseddîn'in adıyla nisbet edilmektedir.

Akşemseddîn'nin şeyhine olan derin bağlılığı ve muhabbetini zaman zaman şiirlerinde görmekteyiz. Bu şiirlerden birini burada zikretmemiz yerinde olacaktır:

*Âşık oldum sana candan
Hacı Bayram pîrim sultân*

“Fetih seferine katılan ve dinî hassasiyete düşkünlüğü ile tanınan Akşemseddîn, sağlam mü'min kimliği ve ahkâmı muhâfaza etme konusunda model olabilecek bir tarz ile karşımıza çıkmaktadır.”

Gönül himmet umar senden

Hacı Bayrâm pîrim sultân

...

Akşemseddîn der varulur

Azîm tevâhidler sürülür

Yılda bir çağı bulunur

Hacı Bayrâm pîrim sultân.

Daha sonra şeyhinin yanından ayrılarak Beypazarı'na gitti, burada bir mescit ve değirmen inşâ ettirdi. Fakat halkın büyük rağbet gösterip etrafına toplanması üzerine günümüzde Çorum'a bağlı olan İskilip kazasında Köseadağı civarındaki Evlek köyüne çekildi. Bir süre sonra buradan da ayrılarak Göynük'e yerleşti ve orada da yine bir mescitle değirmen yaptırdı. Bir yandan çocuklarının, diğer yandan da dervişlerinin tâlim ve terbiyeleriyle meşgul oldu; bu arada hacca gitti. Şeyhi Hacı Bayram-ı Velî'nin vefât ettiği 833/1429-30 yılında onun yerine irşat makamına geçti.

Akşemseddîn hekimliğin üstâdı sayılan Hipokrat'ın eserlerini de okuyup incelemiş, tıp ilminde son derece kuvvetli bir bilgiye sahip olmuştu. Akşemseddîn kendisine mürâcaat eden hastalarına doğru teşhis koymasını sebebiyle hekimlikte büyük bir üstât olarak biliniyordu. Akşemseddîn hekimliğin yanı sıra kimya ilimlerini de tam bir başarıyla öğrenmiş, bu ilim dalında şaşılacak derecede yenilikler

getirmişti. Bundan dolayı teşhisini koyduğu hastalıkların ilaçlarını bizzat kendisi hazırlayıp yapıyor, bu konuda hangi bitkinin hangi hastalığa iyi geldiğini gayet iyi biliyordu.

İrşat eksenini Ankara'dan Göynük'e kaydırmış olan Akşemseddîn, ahlâkî yaşantısı ve İslâm dinine olan hizmetlerinden ötürü ciddî bir itibar kazanmıştır. Gittiği yerlerde göstermiş olduğu dinamik tavrı ve tıbbî yönü, pîrimize olan rağbetin artmasına sebep olan faktörler arasındadır. Hacı Bayram-ı Velî tezgâhında işlenmiş mücevherlerden olan Akşemseddîn, şeyhinin II. Murad ile olan münâsebetine dâimâ iştirak edeni olmakla Sultan II. Murad'ın evlâdı olan Şehzâde II. Mehmed ile yakın bir münâsebet içinde olmuş, ciddî etkisinin aşikâr olduğu gençliğinde, Fâtih Sultan Mehmed'e şeyh olmuştur. Tıbbî yönü de bulunduğu için Fâtih'in bir zaman kızlarından birini tedavide bulunmuş ve ona yakın teması bu tarz buluşmalar ile perçinlenmiştir. Akbıyık Sultan da dâhil dönemin meşâyihî 1453 tarihinde Fâtih ile aynı safta yer almış, bunlardan bir kısmını da Akşemseddîn'in müridânî teşkil etmiştir.

Savaşın başlaması ve Akşemseddîn'in metânetli ve dik duruşu bu yakın dirsek temasını bir adım daha ileri taşımış, fethin zaferini mücâhid Müslümanlar Akşemseddîn'in fetih duâları ile haber almıştır. İstanbul'un fethinin ardından Ayasofya'nın cami oluşu ve Akşemseddîn'in burada Cuma hutbesi okuması ve akabinde büyük fâtil Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin kabrinin tesbit edilmesinde inkişâfta bulunması Akşemseddîn'in statüsünü daha da üst bir perdeye taşımıştır.

Kiliseden medrese derslerinin verildiği camiye dönüşen Zeyrek Camii'nde bir müddet ders veren Akşemseddîn, fethin ardından Fâtih'in kendisinden tarîkat dersi almasına müsâade etmemiştir. Fethin akabinde İstanbul'dan Gelibolu'ya, oradan da Göynük'e dönen Akşemseddîn, irşat faaliyetlerine burada devam etmiştir. Fâtih onun gönlünü almak için tekke kurdurup hediyeler ihsân etse de

Akşemseddîn bunları geri çevirmiş ve kurulan tekke de iskan etmemiş, yalnızca bir çeşme yapılmasına rızâ göstermiştir.

Hayatının son yıllarını Göynük'te geçirdiği tahmin edilen Akşemseddîn. Menâkıbnâme'ye göre 863 yılı Rabiülâhir ayının sonunda (Şubat 1459) burada vefât etti. Türbesi hâlen ziyâretgâhtır. Türbesi vefâtından beş yıl kadar sonra yapılmış olup sandukası üzerindeki yazı da oğullarından Mehmed Sa'dullah'a aittir. Evlâtlarından Mehmed Sa'dullah ve Nûrullah da bu türbede yatmaktadır.

Akşemseddîn'in önde gelen halîfelerini; Şeyh İbrahîm-i Tennûrî, Şeyh Himmet Efendi, Şeyh Muhammed b. Îsâ, Hamza eş-Şâmî, Abdürrahîm-i Karahisârî, İskilipli Muslihuddin Halîfe, Muhammed Fazlullah, Şeyh Haramzâde, Yûsuf Baba olarak sıralayabiliriz.

Onun kaleme aldığı eserlerinin başında Risâletü'n-Nuriyye gelmektedir. Bu Arapça eser, devrinde şöhreti çok yaygınlaşan ve bu sebeple hakkında bazı dedikodular çıkarılan Hacı Bayram-ı Velî ve dervişlerini savunma maksadıyla yazılmıştır. Akşemseddîn eserinde, "tâife-i nûriyye" adını verdiği sûfleri müdâfaa ederek onların özelliklerini, tasavvufî ahlâk ve âdâbı anlatır. Kitapta geçen tarihlere bakarak eserin 838-841/1434-1438 yılları arasında kaleme alındığı söylenebilir. Risâletü'n-Nûriyye, A. İhsan Yurd tarafından Arapça metni ve Akşemseddîn'in kardeşi Hacı Ali'nin Türkçe tercümesiyle birlikte yayımlanmıştır (İstanbul 1972). Bayramiyye halîfelerinden Bolulu Himmet Efendi tarafından 1071/1661'de yapılmış eksik bir tercümesi ise Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

İkinci önemli eseri Def'u metâ'ini's-Sûfiyye'dir. Kısaca "Def'u metâ'in" adıyla da anılan bu kitap bazı kaynaklarda Hâll-i Müşkilât olarak zikredilmektedir. 856/1452 yılında kaleme alınan bu Arapça eser, Muhyiddîn İbnü'l-Arabî ve benzeri bazı büyük mutasavvıfların küfür ve ilhadla itham edilmelerine karşı

onların sözleriyle Kuşeyrî, Gazzâlî, Cüneyd-i Bağdâdî, Necmeddin-i Kübrâ gibi tanınmış ulemâ ve meşâyihin sözleri arasında bir fark olmadığını, ikincilerin eserlerinden nakiller yaparak göstermekte ve hepsinin aynı yolda bulduklarını isbata çalışmakta ve ithamları reddetmektedir.

Bahsetmemiz gereken üçüncü önemli eseri ise Makâmât-ı Evliyâ'dır. Mürşid kimdir, makâm-ı velâyet nedir ve dereceleri nelerdir gibi tasavvufî konuları işleyen Türkçe bir eserdir. A. İhsan Yurd tarafından beş nüshası karşılaştırılarak neşredilmiştir (İstanbul 1972).

Diğer üç eserini ise Risâle-i Zikrullah, Risâle-i Şerh-i Akvâl-i Hacı Bayrâm-ı Velî, Risâle-i Devrânî's-Sûfîyye olarak sıralayabiliriz.

Akşemseddîn'in üzerinde durduğu en temel mesele, eşref-i mahlûkât olan insandır. Allah'ın azamet ve kudret elini idrâk edebilen, O'nun sonsuz gücünü aklî olarak kavrayabilen tek varlığın insan olması, O'nun bâkî kalan vechinin halîfesi olarak dünyada kendinde yer edinmesi, insanın Allah'ın nazarında yaratılan mahlûkâtın incisi ve gözdesi olmasına sebep olmuştur. İnsan olarak yaratılan bu varlığın, onun kendisine yön

veren bir inâyetin varlığını bilip bu ilâhî varlığın karşısında aciziyetini kavraması ve bu ilâhî güç sahibi zâtın rızâsını kazanmak için O'nun istediği hâl üzere yaşamaya gayret göstermesi vurgulanmaktadır. "Dost sendedir, senden ayrı değildir." diyen Akşemseddîn, insanın "elest bezmi"nden kabir âlemine varana dek Rabb'inden aslâ gayrı olamayacağına işaret etmektedir.

Akşemseddîn'in üzerinde durduğu bir diğer önemli konu, vahdet-i vücûd düşüncesidir. Varlığın birliği mânâsına gelen vahdet-i vücûd, yaratılmış her mahlûkta Allâhu Teâlâ'nın mübârek isimlerinin tecellîsini görmek ve yaratılmış bütün varlıkların Allah'ın zâtından bizi haberdâr ettiğini idrâk çabasıdır. Akşemseddîn, bu hususta insanın Esmâ-i şerîfi temsil etmede en ön safta olan varlık olduğunu ifade etmektedir. Şiirlerinde bu konuyu şu mısralarla ifade eder:

Âlem içre mest olıban her neye baktılar,
Gördüler kim kendüye Hak kendü idermüş
hitâb,
Küllî-şey'i gördüler kim cümle meclâ-yı sıfat,
Pes sıfat da gördüler mevsûfî hem çün âfitâb,

Varlığın tek kaynağı Allâhu Teâlâ'dır. Bütün mahlûkâtın mebdei ve meâdi O'na ulaşır. Yeryüzünde görünen her şey O'nun isimlerinin tecellîsidir. Zira onun dışında kalan her şey hayaldir ve yokluk ile perdelenmiştir. Hakîkî mânâda vücûd birdir, O da âlemlerin sahibi olan Allah'ın Mutlak Zâtı'dır. Vahdet sırrında fenâ olan Allâhu Teâlâ'nın birliğini görmeye vâsıl olur. *"Yeryüzünde bulunan her şey fânîdir. Ancak yüce ve cömert olan Rabb'inin varlığı bâkîdir."* âyeti bu hususta örnek olarak gösterilir. Her türlü noksanlıktan uzak olan Allah, mahlûkâtın muvakkit olduğu gibi zaman veya mekân ile izafî değildir. Her şey yok olmaya mahkûm olurken zât-ı ezeli ebedî olarak kalacaktır.

Akşemseddîn, tevhîde ulaşmanın killet-i taâm, killet-i menâm ve killet-i kelâm ile olacağını söylemektedir; bu riyâzet merhalelerinden geçen kul, varlığın birliğinde fenâ bulabilir. Zira hubb-ı mâl ve hubb-ı câh gibi dünya hırsları nefsin esas sahibini görmesine engel olur ve Hâlık ile mahlûk arasına duvar örür. Bu duvarlar kişinin kâmil insan olmasına mâni olur. Kemâle ulaşmamış nefis ise inkişâf edemez ve Hakk'ın nazarına mazhar olamaz. Özetle Hakk'ın dışındaki her şeyden soyutlanmadan Hakk'ın ism-i ilâhî olan mahlûkat tecellîsini anlamayan kişi bir olan zâtı görmeye vâkif olamaz.

Akşemseddîn'in eserlerinde konu edildiği bir diğer gerçek akla dâir yaklaşımlarıdır. İnsanoğlunun idrâkinin merkezinde akıl vardır. Yaratılmış olan somut ve soyutu ayırt etme, fayda verene yaklaşp zarar verenden uzaklaşmak ancak akla sahip olununca anlaşılabilir. Aklın olmadığı hâller sefâhatin, aciziyetin ve deliliğin ortaya çıkacağı durumlardır. Burada değinilmek istenen esas düşünce, iyi ve kötüyü kesb edebilme kâbiliyetine sahip olan insanın Allah'ın varlığını tanıması ve bilmesi ve hangi hâl üzere olursa olsun vechini ona dönmesi gerektiğine işaret etmektedir. Âkil olan insanın mükellefiyetinden söz edilebilir. Akıl iman ilk şartıdır. Akli olmayanın mahlûkattan yola çıkarak Allah'ı bulması imkânsızdır. Mâdemki akıl bu kadar önemli bir değer ifade eder, o hâlde insanın aklını yaratmış ve her mahlûkâta esmâsından tecellî bahşetmiş Kâdir-i Zülcelâl'i görmesi ve O'na götüreceği bir vesile sayması gerekir.

Akşemseddîn aklın madde âleminin argümanı olduğu için hakîkati madde âleminde arayabileceğini ifade eder. Bu arayış onu mânâ âlemine taşırsa kâmil olur. Ancak aklını gözlerine indirgeyenlerin, hakîkî mânâyı görmede kör olduklarını anlar. Onlar için artık akıl ikrar yolundan çok inkâr yoluna götüren bir boyut

kazanır. Bu vehâmet onu Hakk'a yaklaştırmak şöyle dursun küfür bataklığına düşürür.

Akşemseddîn'in gündeme taşıdığı dördüncü önemli konu nefis tezkiyesidir. Âdemoğlu iki çeşit rûh taşır vaziyette dünyaya gönderilmiştir. Bunlardan ilki his ve irâdeyi taşıyan hayvânî rûh olan nefis, bir diğeri cevheri temsil eden insânî rûhtur. Bu iki potansiyel, insanın hayatının idâmesinde en kilit rolü oynar. Tasavvuf ehli, insanın vücûdunda bulunan nefsi dâimâ kötülüğü emreden, dâimâ mâsivâyâ meyyal bir his olarak kabul eder. Zira gazap, kin, şehvet, nefret gibi marazî hasletlerin menbâi dâimâ bu nefsin olduğu kabul edilir. Kötü huyların nef' ve ilâhî yollara vuslat can kuvveti ile gerçekleşir. Yine Hakk'ın yoluna talip olan, nefsin isteklerinden berî olmalı, yalnızca Allah'a yönelmelidir. Nitekim Akşemseddîn bu hususta, "Nefsi ile cenk eden, onun arzularını terk eden sûfî, nefsin perdelerini aşar ve hakîkî mâbûdu bulur. Kul eğer nefesine uyarsa Hak katında hor ve zelil olur, İblis ile kalır."

Hacı Bayram-ı Velî'den hilâfet alan Akşemseddîn aynı zamanda Şemsiyye-i Bayramiyye'nin kurucusudur. Hacı Bayram-ı Velî'nin vefâtından sonra Bayramîlik iki ana koldan devam etmiştir. Birincisi Muhammed b. Hamza Akşemseddîn'in kurucusu olduğu Şemsiyye-i Bayramiyye, ikincisi ise Dede Ömer Sikkînî'nin kurucusu olduğu Melâmiyye-i Bayramiyye'dir. Daha sonra kurulan üçüncü önemli bir kol da Celvetiyyedir. Akşemseddîn'in temsil ettiği Şemsiyye kolu, seyr ü sülûkta, esmâyı vird edinen klâsik özellikte, Ehl-i Beyt muhibbi ve Sünnî bir tarîkattir. Akşemseddîn'in kurup sistemleştirdiği bu kol ve bundan türeyen tâlî kollar cehrî zikri benimsemişlerdir. Şemsiyye'den neş'et eden kolları; Tennûriyye, Himmetiyye ve İseviyye olarak sıralayabiliriz.

Akşemseddîn'e göre kulluk beş kısımdır:

1. Ten kulluğu: Allâhu Teâlâ'nın emirlerine uyup yasak ettiği şeylerden sakınmaktır.

2. Nefs kulluğu: Nefsi terbiye etmek, düzeltmek, mücâhede ve nefsin istemediği

şeyleri yapmak, riyâzet çekip nefsin istediği şeyleri yapmamaktır.

3. Gönül kulluğu: Dünyadan ve dünyada bulunan şeylerden yüz çevirip âhirete yönelmektir. Âhirete yarar iş yapmaktır.

4. Sır kulluğu: Her şeyi bırakıp tamamen Allâhu Teâlâ'ya dönmek ve O'nun rızâsını kazanmaktır.

5. Can kulluğu: Müşâhedeye ermek için kendini Allah yoluna vermekle olur.

Akşemseddîn, mânevî huzura ermek için şu dört hususun gerekliliğine dikkat çekmektedir:

1. Az yemek
2. Az uyumak
3. Halka az karışmak
4. Allâhu Teâlâ'yı çok zikretmek.

Fetih seferine katılan ve dinî hassasiyete düşkünlüğü ile tanınan Akşemseddîn, sağlam mü'min kimliği ve ahkâmı muhâfaza etme konusunda model olabilecek bir tarz ile karşımıza çıkmaktadır. Devlet imkânlarının yoluna serilmesine rağmen, o bütün bunlardan uzak durmuş, inâyet ve ikrâmı sadece Allah'tan beklemiştir.

Tasavvufî literatürde hayat prensibi hâline getirdiği vahdet-i vücûd düşüncesinin dâimâ aktif dönen bir dişlisi olmuştur. Varlığın içerisindeki ince sırrı anlamak ve ona vukûfiyet sağlamanın Hakk'ın nûrunda fenâ bulup erimekle gerçekleşeceğini hayatı ile göstermeye çalışmış bir şahsiyettir. Fakr ve zühd ehli olmasının yanında tıbbî alanda da çok itibar görmüştür. O, zâhiren yaralı olanları Lokman Hekim'in meşrebince tedavi eder, mânevî hastalıkları olanları ise ilâhî nûrun ikrâmı olan mübârek nazar ve kalbî tasarrufuyla tedavi ederdi.

Dipnot

* Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yazının geniş dip notlarını, wep sitemizde bulabilirsiniz.

Bahara Muhtaç Olmayan Gonca

“Doğru, dürüst, sağlam karakterli insanı serviye benzeten Fıtnat Hanım, bu ağacın meyve vermediğine işaret ederek, böyle insanların dünyada umduklarını bulamadıklarını anlatmak istiyor.”

Fıtnat Hanım, Nâbî yolunda şiir söyleyen bir şaire olduğundan hikemî gazeller de kaleme almıştır. Şaire, hikmet vadisinde yazdığı gazellerde, erkek şairler kadar başarı göstermiş, diyebiliriz. Bir örnek olarak “olmaz” redifli gazelinde hikemî bir yolculuğa çıkalım.

*Sipih-i kec-'atâdan râst-kârân behredâr olmaz
Gülistân-ı cihânûñ serv-i âzadında bâr olmaz*

(Çarpık bahşişli felekten doğru insanlar pay almaz; dünyanın başı dik servisinde meyve olmaz.)

Ahmet Talat Onay, felek hakkında şöyle der: “Gök demektir. Cem’i eflâktir. Eskilere göre gök tabakası, yani felekler dokuzdur. Her semada bir yıldız tasavvur edilmiştir. Bu yedi seyyar yıldızdan her birinin dünyaya ve dünya üzerindeki canlı cansız her şeye hâkim ve müessir olduğu farz olunmuş, her yıldız az çok uğurlu, uğursuz sayılmış ve her birinin husûsî tâbiatları, hâkim olduğu iklimleri, hâkimiyet saatleri olduğu sanılmış, işte bu sebeple dünyada olup biten her şey feleğe isnad olunmuştur. Çarh da bu mânâyadır. Kazâ ve kadere itiraz edemeyen şairler dünyada olup biteni feleğe ve yıldızlara isnad, rûhî tezâhürlerini böylelikle izhâr etmişlerdir.”¹ Süleyman Uludağ’ın Tasavvuf Terimleri Sözlüğü’nde ise feleğe dair şu bilgiler verilir: “1. Gök, gökyüzü, semâ. 2. Talih, baht, kader. 3. Her gezegenin bulunduğu gök tabakası. Batlamyus’un kozmolojik sisteminden kaynaklanan bu tasavvura göre, dünya evrenin merkezidir ve çevresinde iç içe geçmiş bir şekilde dokuz felek bulunur. Dünyadan dışa olmak üzere sırasıyla Ay, Utarit (Merkür), Zühre (Venüs), Şems (Güneş), Mirrih (Merih), Müşteri (Jüpiter), Zuhâl (Satürn), felekleri yedi gezegen feleğini oluşturur. Sekizinci felek sabit yıldızlar ve burçlar feleği, dokuzuncu felek ise atlas, en büyük felek (felek-i âzam) veya felekler feleği (felekü’l-eflâk) gibi isimler alır. Hükemâ felsefesine göre, sekizinci feleğe kürsî, dokuzuncusuna arş denilmiştir. Dokuz feleğe nüh felek denir... Feleklerin dönüşünün insanların üzerinde çeşit-

“Fıtnat Hanım, sevgiliden gelecek gamze oklarından pervâsı olmadığını, aslında onları istediğini îmâ ediyor. Gönül o kadar ıstırap çekiyor ki yan bakış okları onun acısına yeni bir acı katamayacak, aksine mutlu edecektir.”

li etkileri olduğuna inanıldığından, felekle kader düşüncesi arasında bir bağ kurulmuş, kimi zaman da (kahpe felek) gibi sözlerle şikâyet konusu olmuştur.”² Klâsik şiirimizde bu felek anlayışı sık sık karşımıza çıkar.

Bakıldığında gökyüzü kubbe gibi görünür. Fıtnat Hanım, bu özelliği felek kavramındaki “dönme” anlamını “döneklik”le birleştirerek “çarpık bahşişli” sıfatını uygun görmüş. Eski inanışa göre felekler döner. Bu aynı zamanda döneklik kavramını akla getirir. Başa gelenlerden felek adındaki varlık sorumlu tutulmuştur. Bunun yıldızlarla ilgisi olduğu açıktır. Fıtnat Hanım, Nebatîlerden beri yıldızların ahvâlini çözmeye çalışan insanoğlunun, talih üzerinde yıldızların etkisi olduğunu varsayan inanışını geleneğe uygun olarak beytine taşıyıp eğri, çarpık karakterli felekten yakınıyor. Bu, ilk bakışta genel mânâda dürüst insanların başlarına ge-

len felâketlerden yakınma gibi görünse de şairenin, kendi nasipsizliğinden üzüntü duyduğu sezilmektedir. Râstkârân, doğru iş yapan, düzgün tavırlı insanlar anlamına gelse de şairenin kast ettiği, ilk planda kendisidir. Doğru, dürüst, sağlam karakterli insanı serviye benzeten Fitnat, bu ağacın meyve vermediğine işaret ederek, böyle insanların dünyada umduklarını bulamadıklarını anlatmak istiyor. Dünya bir gül bahçesi, servi bahçeyi süsleyen dosdoğru, yüksek bir ağaç. Gel gör ki bu ağacın meyvesi yoktur. Bir hüsn-i ta'lil güzelliği içinde düzgün insanların neden birtakım sıkıntılar yaşadıklarına dikkat çekiliyor. Beyit, hikemî bir şiire giriş için oldukça isabetli seçilmiş. Bir iddia ile gazel başlıyor. Bu iddia gelenekten gelen bir telâkkiyi yansıtırsa da ifade biçimi oldukça etkili Fitnat Hanım râstkârân ile serv-i âzâd arasında görünüş bakımından bir benzerlik düşündüğü gibi meyve vermeme açısından da bir ilgi kurmuştur.

*Dil-i pür-ıztırâbuñ bîmi yokdur gamzeden zîrâ
Ki sîm-âba hezârân tîg urulsa zahmdâr olmaz*

(İstirap dolu gönlün yan bakıştan korkusu yoktur; zira binlerce kılıç vurulsa da civa yaranmaz.)

Beyitte anahtar kelimelerden biri sîmâbdır. Bu kelime hakkında Ahmet Talat Onay şu bilgiyi verir: "Farsça jive sözünden bozarak dilimize aldığımız civadır. Arapçası zîbak, asıl Türkçesi sündük'dür. Civa, gümüş renginde mâyî hâlinde bir madendir. Tabîî halde iken sanayide ve mürekkebâtî ilaçlarda kullanılır. Sıfırın altında kırk derecede katılaştır. Bir menbâin suyunu kaçırtmak ve bir kuyuyu kurutmak için civa dökerler. Civa akıcı olduğu için bir yere bulaşmazsınızın akıp gider."³ Klâsik şiirde gamze kılıç, ok, katil gibi sıfatlarla anılır. Fitnat, civa gibi erimiş kalbinin gamze kılıcından korkusu olmadığını, çünkü bu eriyiğin, binlerce kez vurulsa bile kılıçtan yaralanmayacağını söylüyor. Gönül, sevgilinin aşkıyla erimiş, maddî varlığından arınmıştır. Bu durumda gamzeden korkması için bir sebep kalmamıştır. Burada civa ile kurulan ilgi "pür-ıztırâb" titreme ile ilgilidir. Civa yerinde durmaz,

sürekli titreme hâli içindedir. Şair, ıstıraptan kasılıp duran, titreyen kalbini civaya benzetiyor. Civanın, eriyik olduğundan, batırılan sivri oktan etkilenmesi düşünülemez. Şaire ne demek istiyor? Fitnat, sevgiliden gelecek gamze oklarından pervâsı olmadığını, aslında onları istediğini îmâ ediyor. Gönül o kadar ıstırap çekiyor ki yan bakış okları onun acısına yeni bir acı katamayacak, aksine mutlu edecektir.

*Eger dâm itse de ümmîd-i sayda halka-i çeşmin
Yine şehbâz-ı ma'nî tab'-ı nâ-dâna şikâr olmaz*

(Nâdân, eğer gözünün halkasını avlamak umuduyla tuzak yapsa, yine de mânâ şahini onun tab'ına, şairlik yeteneğine av olmaz.)

Göz halkası yuvarlağımsıdır. Kuşları avlamak için kurulan tuzak da halka gibidir. Şiirde mânâ bir doğana benzetiliyor. Bu vahşi kuşun yakalanması, elde edilmesi çok zordur. Gerçek şairler ancak mânâ doğanını avlayabilirler. Câhil, bilgisiz, yeteneksiz kişiler istedikleri kadar çalışsın çabalsın bu kuşu avlayamazlar. Şair, şiirde mânânın önemine vurgu yapıyor. Mânâ, câhillerin ulaşabilecekleri bir av değildir. Bu, şairliğin bir yetenek meselesi olduğu görüşünü ifade ediyor. Kişi şairlik yeteneğine sahip değilse güzel mânâlara, gönül ürpertici renkli hayallere ulaşamaz. Bu beyitte vurgulanan kavram "mânâ"dır. Mânâ, hikemî şiir için olmazsa olmaz türündendir. Ancak mânâ, el değmemiş, kulak işitmemiş türden olmalı. Eskilerin ifadesiyle "bıkr-i mânâ" olmalı. Böylesi mânâlara el uzatmak sıradan insanın kârı değildir.

*İdüp sarf âb-ı rûyuñ umma lutf erbâb-ı hissetden
Ne denlü âb virsen nahl-i huşke mîvedâr olmaz*

(Yüzsuyunu harcıyıp hasis insanlardan iyilik umma; kuru ağaca ne kadar su verirsen ver meyve vermez.)

Âb-ı rû: Yüzsuyu, namus, şeref, haysiyet mânâlarına kullanılan Farsça bir terkip. Hisset ise cimrilik, tamahkârlık, nekeslik demektir. Fitnat, cimri insanlardan bir şey istemenin doğru olmadığını çarpıcı bir teşbihle anlatıyor. Kuru

ağaca su vermek faydasızdır. İstedığınız kadar sulayın ağaç yeşerip meyve vermez. Hisset sahipleri de böyledir. Onlardan çevrelerine bir yarar yoktur. Dünyaları kendilerinden ibarettir. O hâlde haysiyet sahibi kişi, böylelerinden çok muhtar kalsa bile bir şey istememeli, şerefini ayaklar altına almamalıdır. Fıtnat Hanım, böyle birisinden rahatsız olmuş, düşüncesini bu beyitle dile getirme gereği duymuş olabilir. Kaldı ki bu, genel geçer bir durumun ifadesidir. Onurlu insan başkasına yüzsuyu dökerek meramına ermeyi düşünmez; bunu aklının ucundan bile geçirmez. Şerefli bir insan bile cimrilere ihtiyacını arz etmez, izzetini ayaklar altına alıp istekte bulunmaz.

İder mi bir pûla nâ'il felek erbâb-ı 'irfânı

Bu bâzî-hânede mâdâm derd ü gamla zâr olmaz

(İrfân sahipleri bu oyun evinde dert ve üzüntüyle ağlayıp sızlamadıklarından felek , (onları) bir pula (hiç) nail eder mi?)

Fıtnat Hanım, yukarıdaki beyitte söylediklerini başka bir düzlemde sürdürüyor. Ârif insanlar ağlayıp sızlayarak insanlara dertlerini izhâr edip isteklerde bulunmazlar. Ârif kimdir sorusuna cevap arayalım: "1. Bilen, vâkif, âşina, anlayışlı, kavrayış mükemmel, irfân ve mârifet sahibi. 2. tas. Allahu Teâlâ'nın kendi zâtını, sıfatlarını, isimlerini ve fiillerini müşâhede ettirdiği kimse. Müşâhede ve temâşâdan hâsıl olan bilgiye mârifet, bu bilgiye sahip olan şahsa da ârif denir. Âlim aynı hususları yakîn yoluyla bilir. Keşf ve müşâhede yoluyla, yani mânevî ve rûhî tecrübelerle Allah hakkında zevkî ve vecdî bilgilere sahip olana ârif-i billâh veya yalnızca ârif; ârifin bu yolla tanıdığı Allah'a mârûf denir. "Ârif, kendisi sustuğu hâlde diliyle Hakk'ın konuştuğu kimsedir. "Ârif su gibidir, içinde bulunduğu şeyin rengini ve şeklini alır." "Ârifi hiçbir şey bulandırmaz, her şey onunla durulur. "Ârif kendi varlığından fânî, Hak ile bâkîdir." "Ârif, Allah'a cehennemden kurtulmak veya cennete girmek için değil, Cenâb-ı Allah'ın hakkı olduğu için O'na ibâdet eder."⁴

Klâsik şiirimizde şair rint ve ârifdir. Fıtnat Hanım, beyitte bu hususa dikkat çekiliyor. Ârif, dert ve sıkıntı içinde bulunsa bile insanlara arz-ı hâcet etmez. Sırrına başkalarını ortak etmez. Böyle olunca da sıkıntı içinde yuvarlanır gider. Dünyayı bir oyun evi, bir oyun meydanı, dünyevî işleri de bir oyun olarak telâkkî eden ârif, bu oyun için başkalarına el açmaz. O, el açmadığı için kimseler hâlini bilmez. Felek de kendisine minnet etmeyen ârifi âdeta cezalandırır. Fıtnat bunu feleğin bir tür intikamı gibi yorumluyor. Dünya bir oyun yeridir. Bu oyunun kuralları vardır. Bu kurallara uymayanlara felek güler yüz göstermez. Şaire, açıkça ifade etmiyor ama sıkıntı içinde bulunduğunu tahmin etmek mümkündür. Beyte genel anlamıyla baktığımızda haklı olduğunu söyleyebiliriz. Zira irfân ehli, tarihin her devrinde sıkıntı çekmiştir. Maddî refahla irfânın barıştığı pek söylenemez.

*Olur üşkûfte feyz-i kudret-i Hakla gül-i hâtır
Bu bâğuñ gonca-i ra'nâsı muhtâc-ı bahâr olmaz*

(Hatır gülü, Allah'ın kudretinin feyziyle açılır; bu bahçenin gül-i ra'nâ goncasının bahâra ihtiyacı yoktur.)

Felekten ve hisset ehlerinden yakınmadan sonra her hikmet sahibi gibi Fitnat da yüzünü Allah'a çeviriyor. Gönül, beytullahtır. Onun gerçek sahibi, onu yaratandır. Kâinata sığmayan yaratıcı mü'min kulunun kalbine sığar. Gönlün açılması, feyizlenmesi de doğrudan Allah'tandır. Fitnat gönlü bir güle teşbih ediyor. Gül, açılmak için bahâr mevsimine, nesîme muhtaçtır. Oysa gönlün böyle bir ihtiyacı yoktur. Allah'ın feyziyle, bahâra muhtaç olmadan gönül gülü açılır, mânevî güzelliklere mazhar olur. Mânevî güzellikleri müşâhede edebilir. Kâinat Allah'ın kudret elindedir. O, dilediği kulunun gönlünü kendi fe-

yiz ile şenlendirir. Gül-i ra'nâ, dışı sarı, içi kırmızı renkteki güldür. Gönlün gül-i ranâya teşbihinde, kalbin ıstırap ve sevince mekân olması etkili olmalıdır. Çünkü gönül sürekli inkılâp hâlidir. Şair bu yüzden ilk beyitte civaya teşbih etme gereğini duymuştu. Gönül içine düştüğü tutulma, sıkıntı hâliinden ancak Allah'ın bağısladığı feyizle kurtulup açılabilir. Allah, dilediği ârif kulunun kalbine feyziyle ferahlık, genişlik bağışlar. Tasavvufta Allah'a iki türlü yaklaşımdan söz edilir: Biri sâlikin zikir, ibâdet ve riyâzetle ona yaklaşması, buna kurbiyet; diğeri de Allah'ın kendi lutuf ve inâyetiyle kula yaklaşmasıdır ki buna da akrebiyet denir. Fitnat'ın kast ettiği açılma bu ikinci yakınlıkla ilgili olmalı. Allah, ârif kulunun gönlüne feyziyle, zamana ve mekâna bakmaksızın açılma, genişleme bahşedebilir.

*Kalur tâ subh-ı mahşer neşve-i şevk ü mahabbetle
Şarâb-ı 'aşkı Fitnat nûş iden dilde humâr olmaz*

(Ey Fitnat, aşk şarabını içen gönülde baş ağrısı olmaz; mahşer sabahına kadar aşk ve sevgi neşesiyle kalır.)

Bu beyit tamamen tasavvufî remizlerle örölmüş: Mahşer, neşve-i şevk, neşve-i mahabbet, şarab-ı aşk, dil ve humar... Neşve, "1. Sevinme, keyiflenme, sevinç, keyif, (şetâret, şettârlık) hafif sarhoşluk, yetişme, yeniden meydana gelme. 2. tas. mânevî hazları ve rûhî zevkleri yaşamaktan hâsıl olan bir hâl, bast ve üns hâli."⁵ Şevk, "Arapça, iştîyak ve özlemi ifade eden bir kelimedir. Kalbin, sevgilisine kavuşmak üzere çekilişine veya sevgili anıldığında kalbin heyecanlanmasına şevk denir. Kalbdaki şevk, lambadaki fitile, aşk da ateşteki yağa benzer. Allah'a iştîyak duyanın O'na yakın olacağını ve yakın olanın neşeleneceğini, neşelenenin de vuslata ereceğini kayd ederler. Vuslatla derinleşenler için, müjdeler ve güzel bir varış yeri söz konusudur. Şevk ile iştîyak arasında fark vardır. Şevk sahibi, kavuşma durumunda sükûn üzere iken, aynı durum iştîyak sahibi için söz konusu değildir."⁶ Humâr, Arapça sarhoşluk mânâsına gelen bu kelime tasavvufta vuslat makamından kesiklik yolu ile değil, kahr yoluyla geri dönme hâlini ifade eder.⁷ Bu kavramlarla kurulan beyte baktığımızda şöyle bir manzara ile karşılaşırız:

Aşk şarabını içen, yaşadığı sarhoşluktan ancak kıyamet sabahı uyanır. Bu uyanışta baş ağrısı çekilmez. Çünkü bu aşk, kâinatı yaratan ezel ve ebed sultanı Cemil-i mutlaka, onun esma-i hüsnasına, isim ve sıfatlarına duyulan aşktır. Bu şarapta keder, bulanıklık, karışıklık yoktur ki uyanınca baş ağrısı yapsın. Bu aşka giriftar olan dehrin hay u huyundan el yur, kemerbeste-i ubûdiyet olarak sabah-ı haşre kadar bu aşkın coşkusu ile yaşar. Bu sarhoşluk hâli demirin ateşte kızgın kor hâline gelmesi gibidir. Âşık, kendi benliğinden geçmiş bekâbillah zevki içinde eriyip yok olarak gerçek mânâda var olmuştur.

Gazele bir bütün olarak baktığımızda Fitnat'ın, tefekkür aşamasından sonra gönle yöneldiğini ve kalbinin ilâhî aşkla derûnî bir feyiz

hâli içinde gerçek anlamda saâdete erişini ifade ettiğini, en azından dilek ve temennî plânında böyle bir arzusu olduğunu anlıyoruz. Gazelde, önce akıl ve hikmet yolunda bir yolculuk; sonra gönlün bu akıl ilişkisi içindeki ıstırap hâli, arkasından şairliğin herkeste bulunmayacağı hususu vurgulanmış, sonra gelen iki beyitte ise aklın ve mantığın ulaşamayacağı gönül yolu ile sürdürülen bir seyir, bir gönül yolculuğu okuyucuyu sarmalıyor. Akıl belli bir noktaya kadar sâliki taşır. Onun rehberliğinde düşünce, kitap ve prensipler söz konusudur. Üstelik akıl sınırlıdır. Yolun bu noktasında gönül, rehberliği ele alıp yolcusunu, fıtratının gereği olan aşkla tanıştırap pişirerek amacına ulaştırmak gibi bir rol üstlenmektedir. Akıl yolunda zaman zaman bulanıklık ve humâr vardır. Gönül yolunda ise sahibini yüceliklere taşıyan daimî bir neşve hâli vardır. İlk beyitlerde hikmet, şairane övünme ve son iki beyitte akrebiyet tecellîleri okuyucuya yeni ufuklar açıyor. Zaten tasavvuf, kalb ayağıyla bir seyr ü sülûk-ı ruhânî olarak tarif edilmiyor mu?

Gazel, felek ve dünya; akıl ve kalb uyumunun şairi nasıl bir başarıya yükselttiğinin örneğidir. Fitnat Hanım, bir tezat atmosferi içinde "olmaz" redifinin peşine taktığı düşünce ve duygu ve hayallerini beytin kanatları arasında pervaz ettiriyor. Gazelde ses ve mânâ mükemmel bir uyum hâlidir. Fitnat'ın Nâbî yolundaki en başarılı örneklerinden biri ile karşılaştığımızı söylemek mümkündür.

Dipnot

- *Prof. Dr. Mahmut KAPLAN, İstanbul Beykent Üniversitesi
1. Ahmet Talat ONAY, Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı, haz. Cemal KURNAZ, İstanbul 2009, s.192.
2. Süleyman ULUDAĞ, Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, İstanbul 2001, s.134.
3. ONAY, age., s.418.
4. ULUDAĞ, age., s.44.
5. ULUDAĞ, age., s.276.
6. Ethem CEBECİOĞLU, Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, İstanbul 2009, s.608.
7. CEBECİOĞLU, AGE., s.284.

Hulûsi Efendi (k.s.) Konulu Röportaj Eski Malatya Milletvekili Miraç Akdoğan ile

“Hulûsi Efendi memleketimize, Darende’imize, insanlara, insanlığa çok büyük hizmetleri olmuş bir büyüğümüzdür.”

Darende ve Hulûsi Efendi dostu olan kıymetli Miraç Akdoğan vekilimizle beraberiz.

- Miraç Bey öncelikle daha gençlik yıllarınızdan itibaren Darende ve Hulûsi Efendi Hazretleri'yle tanışmanız ne zamana dayanıyor? Sizden dinleyelim.

- Benim Malatya'nın Fuzuli Caddesi'nde, Hora Apartman'ın altında küçük bir halıcı dükkânım vardı. Bitişğinde de muhterem Hulûsi Efendi'nin yakınları oturuyordu. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi sık sık orayı teşrîf ederdi. Her gelişinde biz önceden haber alırdık. Gençlik yıllarımızdı o zamanlar. Tabîi olarak apartmanın önünde elini öpmek için beklerdik.

Hatta bir ziyâretinde elini öptüm, bana da cüzdanımda teberrük olarak hâlâ sakladığım, 5 Türk lirası armağan etmişti. O gün bugündür ondan teberrük olarak ben bu 5 lirayı hayatımın en önemli armağanı olarak cüzdanımda saklıyorum.

Allah rahmet eylesin Hulûsi Efendi memleketimize, Darende'mize, insanlara, insanlığa çok büyük hizmetleri olmuş bir büyüğümüzdür.

Siyâsete atıldıktan sonra Darende'ye ziyârete giderdik, elini öperdik. Sofrasında oturmak da bana nasip oldu. Anavatan Partisi'nin kuruluşunda Malatya'da İl Yönetim Kurulu üyesiydim. Arkadaşlarla her Darende'ye gidişimizde Hulûsi Efendi'yi ziyâret etmeden dönmezdik, sofrasında otururduk, bize ikramlarda bulunurdu. Duâsını alırdık. Tanışmamız öyle başlamıştı.

- 2001 yılında bazı basın-yayın organlarında Vakıf ve Hulûsi Efendi ile ilgili 28 Şubat zihniyeti tarafından ortaya atılan asıllı iddialar olmuştu. O vakit Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde tarihî bir konuşmanız var. Biraz o konuşmadan bahsedebilir misiniz?

“Hamideddin Ateş Efendi'nin başkanlığında vakfımız külliye civarını nakış nakış işlemişler efendim. Onların gayretleriyle vakfın yaptığı kültürel faaliyetler ile iç turizme çok önemli bir durak eklenmiş oldu.”

- Ben bütün gerçekleri Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 11 Mayıs 2001 tarihinde dillendirdim. O, 28 Şubat sürecinde özellikle sol basından çok büyük bir sataşma hâsıl olmuştu. Hiç unutmuyorum Hürriyet Gazetesi orta sayfada 2 sayfa Hulûsi Efendi rahmetliye de ait olmayan bir resimle konuyu taraflı olarak ele almış, eleştiriler yapmıştı. Neymiş efendim, ilçede sinema yokmuş, tiyatro yokmuş. Kadınlar başı açık olarak sokakta gezemezmiş falan filan. Böyle uydurma ipe sapa gelmez haberlerle koca bir ilçe güzel vakıf hizmetleri, iyilik önderi bir zat-ı muhterem karalanmaya çalışılmıştı.

“Vakıf devletçi bir anlayışa sahiptir. Hulûsi Efendi’den başlayarak o mübârek zatın devlete olan bağlılığını, saygısını, hürmetini cümle âlem bilirdi. Ben bu hususu özellikle Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde dillendirdim.”

Tabî ben gazeteyi alır almaz çok etkilendim. Hulûsi Efendi’yi tanıyan birisi olarak orda o gazetede bahsedilenlerden hiçbirisi Darende’de yoktu bunu iyi biliyordum. Hulûsi Efendi kendisine şeyh dedirtmedi ki hayatı boyunca.

O gün mecliste, Meclis Başkan Vekili Hatay Milletvekili Murat Sökmenoğlu idi.

Murat Sökmenoğlu’na gidip dedim ki: “Sayın Başkan ben gündem dışı bir konuşma yapmak istiyorum. Ama başka arkadaşlar hak almışlar fakat bu gündem Darende iken ben bugün konuşmak istiyorum.”

Allah rahmet eylesin Sökmenoğlu da, “Ben Darende’yi ve Hulûsi Efendi’yi de çok seviyorum, bir konuşmacıyı iptal edip sana söz hakkı veriyorum.” dedi. O gün beş dakikalık söz hakkı aldım. Allah’a hamdolsun 28 Şubat sürecinde Meclis’te o konuşmayı yapabilme şerefine nâil oldum.

Konuşma metnini veriyorum röportajın sonuna yayınlarsınız.

Konuşmada Hulûsi Efendi’nin siyâset üstü bir insan olduğunu beyan ettim. Hatta oturduğu mahallenin seçmen sonuçlarını çıkardım. Cumhuriyet Halk Partisi Darende’de en fazla oyu o mahalleden almıştı. CHP sıralarından bana laf atıyorlardı. Bu konuşmaya sert tepki gösterdiler. Ben de seçmen sonuçlarını

çıkarttım. Allah’tan yanıma almıştım. Dedim ki, siz bilmeden konuşuyorsunuz. Hulûsi Efendi’nin mahallesinden Cumhuriyet Halk Partisi’ne bu kadar oy çıkmış. Yani Hulûsi Efendi demokrat bir insandı. Hulûsi Efendi kimsenin siyâsî görüşüne karışmazdı. Hulûsi Efendi’nin nasihatleri hep memlekete, ülkeye hizmet, birlik ve dirlik üzerineydi.

Böyle bir savunmamız oldu mecliste. O konuşmayı zannediyorum o zaman Darende’de belediye hoparlörü de canlı vermişti. Böyle bir konuşmayı Allah bana nasip etti.

- Hulûsi Efendi Hazretleri, 1990’da dâr-ı bekâya irtihal eyledi. Ondan sonraki yıllarda Hamideddin Ateş Efendi, babasından aldığı hizmet kervanını yürüttü. Zaman zaman Şeyh Hamîd-i Velî Külliyesi’ne de gelmişliğiniz vardır. Vakıf faaliyetlerinde önemli gelişmeler kaydedildi. Bir hemşehri ve Malatyalı olarak, Darende vekili olarak Vakfın 1990 yıllarından sonraki faaliyetlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Hamideddin Ateş Efendi’nin başkanlığında vakfımızın yaptığı güzelliklerden bahsedecek olursak; külliye civarını nakış nakış işlemişler efendim. Onların gayretleriyle vakfın yaptığı kültürel faaliyetler ile iç turizme çok önemli bir durak eklenmiş oldu. Vakfın Darende’deki yatırımları ve külliyenin etrafındaki düzenlemeleri bu mekânı âdetâ cennetten bir köşeye çevirmiş.

Malatya’ya araçla karayoluyla gittiğim zaman uğruyorum. Hamideddin Efendi ile görüşüp ziyâret ediyorum. Sofrasına oturmak ve çayını içmek de nasip oluyordu. Şeyh Hâmîd-i Velî Külliyesi ve etrafını cennet bahçesi gibi düzenleyen başta Hamideddin Efendi olmak üzere emeği geçen herkese şükranlarımı sunuyorum. Tebrik ve takdirlerimi iletiyorum. Tabî bunlar kolay yapılan işler değil. Bunlar

Allah'ın yardımıyla, hayırsever Darendelilerin ve gönül dostlarının destekleriyle oluyor.

Biz her zaman hayır işlerinde, memlekete yapılan hizmetlerde iyiliğin yayındayız. Her ne kadar siyâseti bırakmış olsak da Malatya âşığı insanlarız. Darende'ye de ayrı bir sevgimiz var. Her zaman Darendelilerin ve Malatya'nın emrinde olmaya devam edeceğiz. Siyâset defterini hatamızla, sevabımızla kapattık. Fakat memlekete hizmet siyâsetse biz ona devam ediyoruz. Bu vesileyle Hamideddin Efendi'ye de saygılarımı hürmetlerimi sunuyorum.

- Malatya'nın yetiştirmiş olduğu bir şahsiyet olarak, bir vekil olarak Hulûsi Efendi Vakfı'nın sivil toplum kuruluşları içerisindeki yerini ve önemini nasıl tarif edebilirsiniz?

- Vakıf devletçi bir anlayışa sahiptir. Hulûsi Efendi'den başlayarak o mübârek zatın devlete olan bağlılığını, saygısını, hürmetini cümle âlem bilirdi. Ben bu hususu özellikle Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde dillendirdim.

Hulûsi Efendi devletçi bir insandı. Hulûsi Efendi demokrat bir insandı. Hulûsi Efendi Cumhuriyeti seven bir insandı. O bütün insanları seviyordu. Hulûsi Efendi'de ayrı gayrı yoktu. Tabîî şimdi Hamideddin Efendi de öyle. Herkesi kucaklayan bir yapıya sahiptir. Vakıf da aynı anlayışla devam ediyor.

Vakfın 28 Şubat sürecinde çok üstüne gitmeye çalıştılar. Ama biz bu gerçekleri anlatınca, Hulûsi Efendi'yi, Hamideddin Efendi'yi anlatınca herkes, "Biz öyle bilmiyorduk." demeye başladı.

Allah'a çok şükür 28 Şubat sürecini bir sıkıntı olmadan atlattık. Allah bir daha o baskıcı günleri bizlere göstermesin. Vakfımızın devletin aleyhine en ufak bir hareketi olsaydı zaten yanında olmazdık.

Vakfımız memleketimiz için ne yapıyorsa biz destekledik, destekleyeceğiz. Ben o gün Meclis'te de söyledim, "Darende'de Hulûsi Efendi'nin ve vakfın yaptıklarını bir çıkarın bakalım, bir kenara koyun, geriye ne kalıyor. Pek bir şey kalmıyor."

- Gökpınar Sulama Projesi hakkında Hulûsi Efendi Hazretleri'nin sizlere tavsiyesi ve projenin öneminden bahsedebilir misiniz?

- Darende Hulûsi Efendi'yle birlikte devletimizden çok büyük hizmetler aldı. Hulûsi Efendi 1990'da vefât etti, ama 1990'dan önce Gökpınar Sulama Projesi'nin yapımını ilk dillendirenlerden birisi rahmetli Hulûsi Efendi'ydi.

O projeyi takip edip sonuçlandırmak da bize nasip oldu elhamdülillah. Sonradan Gökpınar Sulama Projesi'ni milletvekili olunca fevkalâde bir titizlikle takip ettim. Gökpınar Sulama Projesi, Darende Hulûsi Efendi Devlet Hastanesi, Şeyh Hâmid-i Velî Külliyesi gibi birçok hizmet vakfımızın gayretleriyle olmuştur. Elbette ki bu saydığımız eserleri memleketimize kazandırılmasında Hamideddin Ateş Efendi'nin gayretleri de unutulmamalıdır.

Sivas'ın Gürün ilçesinden başlayıp Darende ilçesinde, Tohma Havzası boyunca geniş bir alan bu projeden faydalanmaktadır. Fırat Havzası içinde bulunan Gökpınar kaynağı sayesinde ova topraklarının bir kısmı sulanmaktadır, yani bu bölgede sulu tarım yapılabilmektedir. Darende ilçesinin 10 mahallesi ve Gürün ilçesinin 3 köyü sulama hizmetinden yararlanmaktadır. Bu projeyi, bölge için büyük bir öneme sahip olan bir "can suyu" olarak görmek mümkündür. Darende ilçe merkezi dâhil olmak üzere 12 mahalleyi kapsayan, toplamda 52 bin dekarlık bir alanda hizmet veren bir projedir.

Bugün Darende'de çok büyük bir kayısı üretimi ve tarımsal gelişme var. Bunun da en büyük etkeni, gelişimin en büyük sebebi bu projedir. Cümle âlem biliyor ki, bu Hulûsi Efendi'nin projesidir. Konuyu Meclis'te takip edip tamamlandığını görmek bize nasip oldu.

Hulûsi Efendi'nin nasihatlerinden hep memlekete, devlete hizmeti alırdık. Öyle mühim nasihatlerinden birisi de Gökpınar Sulama

Projesi'ydi. Projenin Darende'ye ne kadar elzem olduğunu o zaman kendinden duymuştum. O suyun Darende'ye getirilmesinin Darende'nin tarımına ne kadar faydalı olacağını bizlere tekrar tekrar anlatmıştı. Konuyu ben ilk olarak Hulûsi Efendi'den duymuştum.

1989 veya 1990 yılında duyduğumu hatırlıyorum. 1996 bütçesi mecliste yapılırken ben plân bütçe komisyondaydım. Daha önceki bütçe plânlamalarında hep az bir ödenek bırakılmış hiç inşâat başlamamıştı. O yıl ciddî bir bütçe ile işe başlandı. Bugün Darende'de tarım yapılıyorsa, kayısıcılık yapılıyorsa, Hulûsi Efendi'nin eseri olan Gökpınar Sulama Projesi'nin sayesinde.

Malatya Milletvekili Miraç Akdoğan'ın 11 Mayıs 2001 tarihindeki TBMM Konuşması:

"Sayın Başkan, Değerli Milletvekilleri;

30 Nisan tarihli Hürriyet gazetesinde 'Şeyhin Fakültesi ve Tarikatın Kurtarılmış ilçesi Darende' başlığı ile sarıklı ve cüppeli resimle neşredilen yazı, bütün Darenelileri ve üniversitemizi derinden yaralamıştır. Gerçekten uzak olan bu neşriyatla ilgili olarak, hem sağlığında tanışma fırsatı bulduğum Hulûsi Efendi'ye yapılan haksızlığı, hem de Malatya Milletvekili olarak güzide ilçemiz Darende'yi derinden yaralayan, yanlış tanıtın, vicdansız ve iz'ansız suçlamaları düzeltmek ve gerçekleri sizlerle paylaşmak için huzurlarınızdayım. Yüce Meclisi saygıyla selâmlıyorum.

Değerli Milletvekilleri;

Sözde YÖK'ün hazırladığı çok gizli rapora dayandırılan suçlamalarda Darende İlahiyat Fakültesi'ni şeyh diye tanımladığı Hulûsi Efendi'nin 1993 yılında açılmasına önderlik ettiği fakülte ve lojmanların tarikatların kontrolü altına girdiği, öğrencilerin devlet ve Atatürk düşmanı olarak yetiştirildiği iddia edilmektedir. Fakültenin garâbet bir fakülte olduğu, Darende

Sözde YÖK Raporuna Tepki
30 Nisan 2001 Tarihli Hürriyet
Gazetesinde Yayınlanan ve
Darende ile Alâkalı Asılsız
İddialarla Dolu YÖK Raporuna
Darendeliden Tepki Yağıyor

Darende

ÖZEL SAYI

Aylık Bağımsız Gazete
YIL:3 - SAYI:26 ÖZEL SAYI - MAYIS 2001

Haber

www.darendehaber.com

Malatya Milletvekili, Miraç Akdoğan; "Bu iddialar Tamamen Asılsız"

Sayın Başkan, Değerli Milletvekilleri;

30 Nisan tarihli Hürriyet gazetesinde Şeyhin Fakültesi ve Tarikatın Kurtarılmış ilçesi Darende başlığı ile sarıklı ve cüppeli resimle neşredilen, bütün Darendelileri ve Üniversitemizi derinden yaralayan gerçekten uzak olan bu neşriyatla ilgili olarak, hem sağlığında tanışma fırsatı bulduğum Hulûsi Efendiye yapılan haksızlığı, hem de Malatya Milletvekili olarak güzide ilçemiz Darende'yi derinden yaralayan, yanlış tanıtan, vicdansız ve

ilçesinin tarikatın kurtarılmış ilçesi olduğu ve ilçede kadınların sokağa çıkmasının ayıp olduğu, kız öğrencilere kötü gözle bakıldığı, başı açık kadınlara esnafın müdâhale ettiği, ilçede sinema, tiyatro, pastane ve kütüphane gibi sosyal ve kültürel yerlerin bulunmadığı ve bunların tarikatlarca engellendiği beyan edilmektedir. İlçede kitap satan bir tek yer bulunmadığı ve halk kütüphanesinin kapalı olduğu, gazete ve dergi sokulmadığı gibi Darendelileri ve şirin Darende'mizi tanıyanları hayretler içinde bırakan mesnetsiz yalan ve iftiralar neşredilmiştir. Böylece ilçemizi tanımayan ve görmeyenlerin bu sırada Türkiye'de böyle bir ilçe mi var diyebileceği bu yanlış haberi bana verilen şu kısa süre içinde düzeltmeye gayret sarf edeceğim.

Öncelikle gazetede resmi yayınlanan cüppeli, sarıklı ve tanınmaması için gözleri bandajlı olan resimdeki şahsın Hulûsi Efendi'yle uzaktan yakından ilgisinin olmadığını belirtmek isterim. Hulûsi Efendi ne sarık sarmış ne de resimdeki gibi cüppe giymiştir. Hulûsi Efendi, ilkokul mezunu olmasına rağmen kendine âit Dîvân'ı ve Mektûbât'ı olan ilim ve irfân sahibi, kendini edebiyat alanında yetiştirmiş bir şahsiyettir. Bilim adamlarınca çok takdir gören Dîvân-ı Hulûsi-î

Dârendevî ve Mektûbât-ı Hulûsi-î Dârendevî adlı eserleri kendisinin ilim sahasında ne denli söz sahibi olduğunun ve ne denli mükemmele eriştiğinin işaretleridir. Kaldı ki, Hulûsi Efendi'yi tarikatçılıkla suçlayan ve hor gören bu gazetenin 11 Mart 1972 tarihli nüshasında, "20. Asrın Filozofu" başlığı altında okuyucularına tanıtmış ve Hulûsi Efendi'nin evindeki 6048 kitabın varlığını övgüyle okuyucularına duyurmuştur.

Hulûsi Efendi'yi sadece Kur'ân Kursu ve İmam Hatip Okulu açılmasına sebep olmuş gibi göstermek memleketine hizmet aşkıyla dolu olan insanlara bir vefâsızlık olur. Cami yapımından yol ve köprü inşâatına, sulama projesinden (ki Gökpınar Sulama Projesi benim de Milletvekili olarak takip ettiğim Malatya'nın en büyük projelerinden birisidir) Endüstri Meslek Lisesi'ne, kütüphane, sağlık ocağı, hastane, karakol, lojman, fabrika ve irili ufaklı işletmeler açılmasına kadar geniş bir yelpazede kendini göstermiştir. Yaz aylarında büyük küçük herkesin yüzme sporu yaptığı Kudret Hamamı da denilen yüzme havuzunun inşasında bizzat çalışmıştır.

Ayrıca Hulûsi Efendi sağlığında kendine hiçbir zaman şeyh dedirtmemiştir. Hulûsi Efendi 1990

yılında vefât etmiş, İlahiyat Fakültesi ise 1992 yılında 3837 sayılı kanunla açılmış olup 1993-1994 yılında eğitime başlamıştır. Vefâtından 3 yıl sonra açılmıştır.

Değerli Milletvekilleri;

Ayrıca İlahiyat Fakültesi İnönü Üniversitesi rektörlüğüne bağlı ve resmî kanunlar çerçevesinde kurulmuş ve işleyen bir müessesedir. Kendi içinde dekanı, dekan yardımcısı ve diğer birimleriyle görev yapmaktadır. Fakülteye atamalar rektörlükçe yapılır.

“Darende ilçesinde kadınların sokağa çıkması ayıplanıyor.” lafı çok eskimiş bir yadırgama atfıdır. Darende’de çalışan ve yaşayan doktor, hemşire, ebe, öğretmen, savcı, hâkim gibi memurlar yıllarca rahat bir şekilde mesleklerini icrâ etmekte olup İlahiyat Fakültesi ve Meslek Yüksek Okullarında okuyan öğrencilerin yarıya yakını da kız öğrencilerdir. Her yerde olduğu gibi Darende’de de hanımlar ihtiyaçlarını çarşı ve pazardan rahatlıkla karşılamaktadır. Başlı açık hanımlara esnafın müdâhalesi söz konusu olmadığı gibi, esnafımızın çoğunun kendi eşlerinin de başı açıktır, tezgâhlarda bayan eleman çalışmaktadır.

İlçede daha önce sinema olmasına rağmen bütün Türkiye’de olduğu gibi TV yayınlarının yaygınlaşmasıyla birlikte kapanmış bulunmaktadır. Tüm Türkiye gerçeğini Darende’de maksatlı olarak dile getirmek hangi mantığa uymaktadır.

İlçede birisi Kültür Bakanlığı’nın çok büyük kapasiteli Mehmet Paşa Halk Kütüphanesi ve Somuncu Baba Kültür ve Araştırma Merkezi olarak iki kütüphane bulunmaktadır. Örneği az bulunan Somuncu Baba Kültür ve Araştırma Merkezi’nde bulunan kitapların tamamı

internet üzerinden bütün dünyanın istifadesine sunulmuştur. İlçe Halk Kütüphanesi bir Kültür Bakanlığı müessesesi olup sadece Pazartesi günleri birçok kütüphanelerde olduğu gibi kapalı olmaktadır. Diğer günler açıktır.

İlçe merkezinde olmadığı dile getirilen pastane sayısı da üçtür. Tiyatro ve benzeri etkinlikler de her yerde olduğu gibi zaman zaman belirli kuruluşlarca organize edilmektedir. Darende de böyledir. İlçede gazete ve dergi satılmıyor iddiası tamamen iftiradır. Yay-Sat ve Star dağıtım bayileri mevcut olup her türlü yayın günlük olarak gelip satılmakta, ayrıca ilçemizde üç mahallî gazete ve dergi yayınlanmaktadır.

Miraç Akdoğan / Özgeçmiş

1958 / Malatya doğumludur. Babasının adı Sait, annesinin adı Nermin’dir. İnönü Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Makina Motor Bölümü mezunudur. Orta düzeyde İngilizce bilmektedir. Siyâsete atılmadan önce serbest ticaretle uğraşmıştır.

Turgut Özal döneminde Malatya il başkanlığı görevinde bulunmuştur. (1983-1994). TBMM XX, XXI ve XXII. Dönem Malatya milletvekilliği yapmıştır. Anavatan Partisi ve Adalet ve Kalkınma Partisi kuruluşunda yer almıştır. Genel Başkan Yardımcılığı, Teşkilat Başkanlığı ve Komisyon Başkanlığı (Plân ve Bütçe, Çevre, Turizm) görevlerinde bulunmuştur. TBMM 1. Dönemden bu yana ailesinden birçok milletvekili ve belediye başkanı çıkmıştır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Diriliş Zamanı

Paslı zincirleri kırdı kırıyor,
Bu millet yeniden şaha kalkacak.
Göğsünde tarihin nabzı vuruyor,
Bu millet yeniden şaha kalkacak.

Dün Ergenekon'dan çıktığı gibi,
Köhnemiş Bizans'ı yıktığı gibi,
Üç kıtaya bayrak diktiği gibi,
Bu millet yeniden şaha kalkacak.

Ümmetin kurtuluş gemisi olan,
Mazlum insanlığın hâmisi olan,
Ümitle çırpınıp imanla dolan
Bu millet yeniden şaha kalkacak.

Düşmanlar nefretle dolup taşmasın,
Hainler yanılıp haddi aşmasın.
İşte söylüyorum, kimse şaşmasın:
Bu millet yeniden şaha kalkacak.

Diriliş erleri girsin kol kola,
Bir dua ordusu dizilsin yola.
Eveli âhiri mübarek ola,
Bu millet yeniden şaha kalkacak.

İlahi yardımla bir zafer vakti,
Zamanın koynunda son sefer vakti.
İnşallah geliyor o kader vakti,
Bu millet yeniden şaha kalkacak,
Cümle eller "bir" Allah'a kalkacak.

Bestami YAZGAN

Şeyh Gâlib'in Kaleminden Na't-ı Şerîf

“Şeyh Gâlib Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'i şöyle tavsif ediyor:
'Ey efendim, Sen seçilmiş rûhların en parlak cevherisin.
Senin kapının eşiği meleklerin yüzlerini sürdüğü yerdir.
Senin baktığın yerlere yüzünün parlaklığı tecelli eder.”

*Sultân-ı Rusûl Şâh-ı Mümeccedsin efendim
Bîçârelere devlet-i sermedsin efendim
Dîvân-ı İlâhîde ser-âmedsin efendim
Menşûr-ı Le'amrûk'le müebbedsin efendim
Sen Ahmed ü Mahmûd ü Muhammedsin efendim
Hak'dan bize sultân-ı müeyyedsin efendim*

...

*Bîçâredür ümmetlerün isyânına bakma
Dest-i red urup hasret ile duzâhe yakma
Rahm eyle aman âteş-i hicrânına yakma
Ezcümle kulun Gâlib-i pür-cürmü bırakma
Sen Ahmed ü Mahmûd ü Muhammedsin efendim
Hak'dan bize sultân-ı müeyyedsin efendim*

Şeyh Gâlib (1757-1798)

Şeyh Gâlib'in bu şiiri bir müseddestir. Eskiden mevlid gecelerinde Süleyman Çelebi'nin "Mevlid"i gibi makamla okunduğunu Mehmet Âkif Ersoy'un "Said Paşa İmamı" adı şiirinden öğreniyoruz:

*Âh o kudsî nefes eşbâha ederken sereyân,
-Karalar vecd ile pür-cûş, sular pür-galeyan-
Dem çekip, dem tutarak etmeye başlar feryâd,
Boğaz'ın her tarafından bir İlâhî inşâd:*

*'Sultân-ı Resûl Şâh-ı Mümeccedsin efendim
Bîçârelere devlet-i sermedsin efendim
Menşûr-ı Le'amrûk'le müebbedsin efendim
Divan-ı İlâhîde ser-âmedsin efendim
Sen Ahmed ü Mahmûd ü Muhammedsin efendim
Hak'dan bize sultân-ı müeyyedsin efendim'*

*Kesilir gitgide, tadrîc ile sesler artık,
Aktarır sâhile mevlidciyi bir köhne kayak*

Bu müseddes Şeyh Gâlib'in en güzel şiirlerinden, Dîvân edebiyatının da en güzel naatlarındandır. Şair, ilâhî hükümlerle teyit edilmiş olan Peygamber (s.a.v.)'i, ebediyen bütün ufukları dolduran ümmetinin ortasında bir nûr olarak görüyor. Hz. Muhammed (s.a.v.) ki ilâhî takdirle, takdîr edilmiş bir Sultan'dır. Bir

şair için O'na medhiye yazmak da kolay değildir, bunun kolay olmadığını yine Şeyh Galip'in dilinden dinleyelim; bakın şair bir rubâisinde ne diyor: "Ey Hazret-i Hâdî-i Sübül Fahr-i Rasûl/ Âyine-i ihsân-ı ezel Mazhar-ı Küll/Şâyân değilim gülşen-i naata ammâ/Eyle kereminden beni gûyâ bülbül" Şeyh Gâlib Hz. Muhammed (s.a.v.)'e naat yazmanın her insanın harcı olmadığını, her insanın naat yazmaya lâyık olmadığını, en azından kendi nefsinde bunu böyle düşündüğünü söylediği rubâisinde yine Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in edeceği ihsâna sığınıp onun medet eylemesiyle dilinin bülbül gibi şakımasını diler.

Şair ümmeti olduğu Peygamber'ine "efendim" şeklinde hitâb ediyor. O'nu, Allah tarafından ululandığı için peygamberlerin şahı kabul etmek gerektiğini söylüyor. Hz. Muhammed (s.a.v.), çâresizlere çâredir. İlâhî divanda en önde ve en başta O olacaktır. Çünkü O "Le 'amrûk" âyeti ile kayıtlı Allah'ın resûlüdür. Gâlib, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'i "peygamberlerin şahı" olarak gördüğü için kendisini de köle kabul eder ve O'na "efendim" der. Fakat O (s.a.v.) ümmeti için çırpınan ve onları ateşten korumak için mücâdele eden müşfik bir efendidir...

Şeyh Gâlib ikinci bentte Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'i şöyle tavsif ediyor: Ey efendim, Sen seçilmiş rûhların en parlak cevherisin. Senin kapının eşiği meleklerin yüzlerini sürdüğü yerdir. Senin baktığın yerlere yüzünün parlaklığı tecelli eder. Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali senin yârindir. Onlar seninle feyizlendiler. Bekâ ikliminin minberinde senin hutben okunur. Kıyamet gününde senin hükmün göz önüne alınacaktır. Dünyaya gelişin şerefine Allah'ın en yüce katında (Arş-ı âlâda) senin için hep bir ağızdan gülbank çalınır. Senin şerefli, güzel isimlerin yerde ve gökte vird edilir. Sana salâvat getirilir.

Şair dördüncü bentte kıyâmet ahvâlini anlatır: Kıyâmet gününde nebilerle veliler

hayran olduğu bir zamanda, herkesten “Nefsî” diye feryatlar fığanlar yükselecek. Hâllerinin perişanlığından dolayı isyankârların ümitsizliğe kapıldıklarında şefaata etme yetkisi yine sana verilecektir. Burada kıyamet koştuğunda insanların “Nesî” diye feryat ederek sadece kendilerini düşündükleri bir anda Hz. Muhammed (s.a.v.)’in Müslümanlar için şefaataç olacağı dile getiriliyor.

Sonraki bentte şair kendini anlatıyor: Gam denizine düşüp daldığım bir anda kendimi kaybedip bayılma derecesine geldim. İsyankârlığıma düşünüp âkıbetimden korktum. Bir efendinin gelip şu matla’ı söylediğini duydum: “*Sen Ahmed ü Mahmûd ü Muhammedsin efendim/ Hak’dan bize sultân-ı müeyyedsin efendim*” Şair burada durumunu hikâye ediyor. Belki de şiiri hangi ilhamla yazdığını îmâ ediyor. Sonra şairde kıyâmeti anmanın verdiği korku ve ümitsizlik kayboluyor.

Bu durum biraz da Müslümanların olması gereken hâli anlatıyor: “Havf u recâ” yani korku ümit arasında olmak. Allah’ın rahmetinden hiçbir zaman ümit kesmemek fakat başıboş ve vurdumduymaz da olmamak iyi bir Müslümanın vasıflarındandır. “Ümitteyiz, ümitsizlikle âh eylemeyiz. İman sermayemizi yıkmayız, harcamayız. Allah’ın ve Peygamber Efendimiz (s.a.v.)’in kapısını bırakıp başka yerlere sığınmayız. Hz. Muhammed (s.a.v.)’in Livâ-yı Hamd’i dururken başka yer aramayız.”

Şiirin son bölümünde Hz. Muhammed (s.a.v.)’e yalvarış hâkimdir: “Ey Efendim, ümmetin sensiz çâresizdir. Onların günahlarını hesaba katma. Onlardan elini geri çekip de sana hasret bırakıp cehennem ateşine atma. Aman bize acı da kıyâmette sana hasret olmanın ateşiyle yakma. Bu cümleden günahkâr ümmetinden Gâlib’i de bırakma.”

Şeyh Gâlib genç yaşında Mevlânâ aşkıyla çileye girmiş Galata Mevlevîhânesi şeyhliğine

kadar yükselmiş, 41 ya da 42 yıllık kısa bir ömre bir sürü eser sığdırmıştır. Şiirlerinde tasavvufî konulara değinmiş, “Hüsn ü Aşk” isimli mesnevisiyle zirveye tırmanmış ârif bir şairdir.

Dikkat edilirse şair, Hz. Muhammed (s.a.v.)’in vasıflarını sayarken Türkçe kelime olarak “sen” ve “biz” zamirlerinden başka Türkçe kelime kullanmamış. Bu durumu zamanın Türkçesinin diğer dillerin etkisi altında kalışına bağlamakla birlikte Hz. Muhammed (s.a.v.)’i övmek, vasıflarını dile getirmek için Türkçenin kullanılmayışını psikolojik bir sebebe bağlamak da mümkündür. Sözelgeşi tâbişte yerine “parlayan”, mâlişgeh yerine “eşik”, hâk-i der yerine “eşik toprağı” deseydi şiir bu kadar kuvvetli olmayacak mıydı acaba? Şairin kullandığı kelimelerin çoğunun Türkçe karşılıkları o zamanda da vardı. Fakat şaire göre, Türkçe ya da Arapça, Farsça meselesi değil, genel olarak dil meselesi var ortada. “Kelimeler izin verseydi neler söyledim.” diyerek duygularını anlatmada kelimelerin kifayetsiz kaldığını anlatan Şeyh Gâlib “Sebki Hindî” üslûbunun tesirinde eşsiz güzellikte şiirler yazmıştır. Eserlerinde sembolizmi ön plâna çıkaran Servet-i Fünuncular da Dîvân şairi Şeyh Gâlib’i örnek almışlardır.

Şeyh Gâlib, insanın eşref-i mahlûkat olarak yaratıldığını, bu yüzden insanların da insanca yaşaması gerektiğini savunur. Yani insan, yaratılışındaki hikmeti kavramalı ve ona göre düşünmeli, ona göre hareket etmeli. Bir terci-i bendinde:

*Ey dil ey dil niye bu rütbede pür gamsın sen
Gerçi vîrâne isen genc-i mutalsamsın sen
Secde-fermâ-yı melek zât-ı mükerremsin sen
Bildığın gibi değil cümleden akvamsın sen
Rûhsun nefha-i Cibrîl ile tev’emsin sen
Sırr-ı Hak’sın mesel-i İstî-i Meryemsin sen
Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen
Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen*

“Ey gönül, ey gönül, neden bu kadar gamla dolusun? Yıkıksın, kırık dökük bir hâldesin hâlbuki sen tılsımlı bir hazinesin. Meleklerin secde etmeleri emredilen kadri yüceltilmiş bir varlıksın. Bildiğin gibi değil, her varlıktan daha olgun, daha ilerisin. Rûhsun Cebrail’in üfürmesiyle ikizsin. Sen Allah’ın sırrısın Meryem’in oğlu İsmâ gibisin. Kendine dikkatlice bir bak; sen âlemin özüsün. Sen varlıkların gözbebeği olan insansın.” diyerek âdeta insanı sarsmak, yaratılışı üzerinde tefekküre teşvik etmek ister. Şeyh Gâlib:

Bir şu’lesi var ki şem’-i cânın

Fânûsuna sığmaz âsmânın

Bu sîne-i berk-âşiyânın

Seynâ dahi görmemiş nişânın

Efrûhte-i inâyetindir

“Can mumunun öyle bir yalımı var ki gökyüzü fanusuna bile sığmaz. Bu şimşekler yuvası olan göğsün izini Tur Dağı bile görmemiştir. Onu senin inâyetin, senin lütfun yaktı, parlattı.” derken de insandaki gönlün yüceliğine ve kudsiyetine işaret ediyor.

Şeyh Gâlib, edebiyatımızda, kendi yaşadığı dönemde bir çığır açmış ve Dîvân edebiyatına değişik bir bakış açısı getirmiş sanatçılarımızdandır. Birçok kalıplaşmış düşünce onunla yeni bir boyut kazanmıştır.

Âhîret İncancının Sağladığı Huzur

“Gerçekten de âhîret inancı insanı iyi ameller işlemeye sevk eden ve yanlış eylemlerden alıkoyan önemli bir güçtür.”

Yüce dinimizin altı iman esasını hepimiz küçük yaşlarda öğrenmişizdir. Çünkü yazları gidilen Kur'ân kursları ile diğer dinî eğitimlerde ilk öğrendiğimiz şeylerden biri de imanın şartlarıdır. Bu altı esas "Cibril hadisi" diye meşhûr olan bir hadiste bir arada zikredilmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu uzun hadisin bir yerinde şöyle buyurmaktadırlar: *"İman Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, hayrı ve şerriyle kadere inanmandır."*

Âhirete iman dinimizde o derece önem arz etmektedir ki, Kur'ân'da pek çok âyette tafsîlatlı olarak ele alınmaktadır. Bu durum yüce Allah'ın âhiret inancına verdiği önemi göstermektedir. Öyle ki doğrudan âhirete değinen âyetlerin sayısı 1900 civarındadır. Bu da yüce kitabımızın yaklaşık üçte birini oluşturmaktadır. Ayrıca Kur'ân'da bazı sûrelerin isimlerinin kıyâmet anlamına gelen isimlerle adlandırılmış olması da aynı önemi teyit etmektedir: "Kiyâme", "Hâkka", "Kâria", "Ğâşiye", "İnfitâr", "İnşikâk", "Tekvîr" sûreleri böyledir. Bunun yanında pek çok âyette Allah'a iman ile âhirete imanın beraber zikredilmiş olduğunu hatırlamamız gerekir. Dolayısıyla Allah'a inanan kimse âhirete de inanmak durumundadır. Örneğin bir âyette şöyle buyurulmaktadır: *"Allah'a ve âhiret gününe inanıp sâlih amel işleyenler için Rableri katında mükâfatlar vardır."*

Âhiret üzerinde bu derece durulmasının elbette pek çok hikmeti vardır. Bu yazımızda bu hikmetlerden birkaç tanesini ele almaya gayret edeceğiz.

Hesap Verme Korkusu İnsanı İstikâmet Üzere Tutar

Ahlâkî değerlerin önemli kısmı tüm dünyada kabul edilmiş ortak kıymetlerdir. Bununla birlikte bu değerlerin istenildiği ölçüde gönüllere hâkim olduğunu ve herkes tarafından benimsendiğini söylemek mümkün değildir. Bu yüzden de (ülkemiz de dâhil olmak üzere) dünyanın dört bir yanında suç oranlarının sürekli arttığını

"Âhirete iman dinimizde o derece önem arz etmektedir ki, Kur'an'da pek çok âyette tafsîlatlı olarak ele alınmaktadır. Bu durum yüce Allah'ın âhiret inancına verdiği önemi göstermektedir."

ve toplumların gittikçe vahşileştiğini, insanî değerlerden uzaklaştığını söylemek gerçeğin ikrârından başka bir şey olmaz. Çünkü çoğu zaman polisiye tedbirler de yeterli olmamakta ve insan birilerine yakalanmayacağını veya az bir ceza alacağını hesap ettiğinde pervasızlaşp suça yönelebilmektedir. Oysaki her şeyi gören bir Yaratıcı'nın olduğu ve yapılanların tamamının hesabını âhirette soracağı inancı insanların kalplerine yerleşmiş olsaydı, bahsedilen bu olumsuzluklar büyük oranda azalacaktı. Böyle olunca da erdemliler toplumunu yeniden inşâ etmek çok kolay olacaktı.

Gerçekten de âhiret inancı insanı iyi ameller işlemeye sevk eden ve yanlış eylemlerden alıkoyan önemli bir güçtür. Kul yapıp ettiklerinin sürekli kayıt altına alındığını ve bunlardan bir gün hesaba çekileceğini bildiğinde kendisini frenler. Harama bulaşmaktan, kul hakkına

girmekten, yanlış işlere karışmaktan geri durur. Çünkü âhirette defterinin soldan verilenlerden olmasını istemez. Cehennem azabına dûcâr olmadan cennete gitmeyi arzular. Böyle olunca da kendisini kontrol eder, polis ve benzeri bir güç olmasa bile ahlâklı olmaya ve güzel bir yaşam sürdürmeye çabalar. Ancak bu inanç ne kadar zayıflarsa insanın suça olan meyli de o derece artar. Toplumumuzun Müslüman kimliğine rağmen suç oranlarının devamlı artması ve akla hayale gelmeyecek cürüm çeşitlerinin işlenmeye başlamasının bir nedeni de budur. Bu yüzden mânevî değerlerin, insanlarımızı tekrardan Allah'a ve âhîret gününe "gerektiği gibi" iman ettirmenin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü şu âyetler ile hadisleri okuyan bir insan harama bulaşacağı zaman ürperti duyar ve kendisini geri çeker. Müslümanların elinden ve dilinden güvende olduğu kimse hâline gelir:

"Biz, zâlimlere öyle bir cehennem hazırladık ki, onun duvarları kendilerini çepeçevre kuşatmıştır. (Susuzluktan) imdat dileyecek olsalar imdatlarına, erimiş maden gibi yüzleri haşlayan bir su ile cevap verilir. Ne fena bir içecek ve ne kötü bir kalma yeri!", "Şüphesiz âyetlerimizi inkâr edenleri gün gelecek bir ateşe sokacağız; onların derileri pişip acı duymaz hâle geldikçe, derilerini başka derilerle değiştiririz ki acıyı duysunlar! Allah daima üstün ve hakîmdir." "Kiyâmet günü, cehennemliklerin azap yönünden en hafifi olan kişi ateşten iki nalin giyer ve bunların sıcaklığından beyni kaynar."

İmam Gazâlî cehennem ateşinin korkunçluğunu anlatırken şöyle der: "Cehennem azabının şiddetinden şüphe edecek olursan, parmağını ateşe yaklaştır ve bunu cehennem ateşiyle mukâyese et. Sonra da dünya ateşini âhîret ateşine kıyas ettiğinden dolayı hata ettiğini anla. Çünkü dünya ateşinin cehennem

ateşiyle karşılaştırılması uygun olmaz. Lâkin dünyada bu ateşten daha şiddetli bir azap olmadığı için mecbûriyetten dünya ateşi cehennem ateşi ile kıyaslanmaktadır.”

Bu tablo bize cehennem ateşinin dehşetini anlatmaya yetmektedir. Buna gerçek anlamda iman etmiş ve benimsemiş olan bir insanın hâl ve tavırlarının istikâmet üzere olacağı âşikârdır. Lâkin kişi bunları okumasına rağmen yüreğinde söz konusu korkuyu hissedemiyorsa, imanını kontrol etmesi gerekir.

Cennet İştihakı Güzel Amellere Sevk Eder

İnsanı istikâmet üzere tutan elbette sadece cehennem korkusu değildir. Bir de yaptığı iyi amellerin karşılığında ulaşacağı cennet vardır. Bu da insanı güzel bir hayat sürme yönünde coşkulu kılar. Çünkü Sevgili Peygamberiyle, onun

dostlarıyla veya kendisinin iyi bir mü'min olarak tanıdığı istikâmet sahibi kişilerle âhirette bir arada olabilmesinin yolu cennete girmesinden geçmektedir. Yaptığı her güzel amel karşılığında Rabb'inin sevap verdiğini bildiğinden dolayı en küçük bir hayrı bile yapmaktan geri durmaz ve bunu yerine getirirken büyük bir haz alır. Çünkü hem Rabb'i memnun edecek bir amel yapmakta, hem de kendisini cennete götürecek bir sevap kazanmakta, ayrıca yaşamış olduğu dünyaya artı bir değer katmaktadır. Bu yüzden Müslüman, hayatı sadece farzlarla değil nafilelerle de süslenmiş insandır.

Cennet ve cehennemi aklına getirmeden sadece Allah sevgisiyle ibâdet edebilme mahâretini gösterebilen insan sayısı gerçekten azdır. Bu nedenle gerek Rabb'imizin ve gerekse sevgili elçisinin bahsettiği şu nimetlerden hiç kimse uzak kalmak istemez. Bu yüzden son din İslâm'ı benimsemiş olan mü'minlerin hayattan ve ibâdetlerden aldıkları mânevî tat başka hiçbir dinde tadılamaz:

“İman edip iyi davranışlarda bulunanlara, içinden ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele!”, “Girecekleri yer altlarından ırmaklar akan Adn Cennetleridir. Onlar için orada kendilerine diledikleri her şey vardır. İşte Allah, takva sahiplerini böyle mükâfatlandırır.”, “Onlar için orada ebedî kalmak üzere diledikleri her şey vardır.”, “Cenâb-ı Hak buyuruyor ki; “Salih kullarım için ben, cennette hiç bir gözün görmediği, hiç bir kulağın işitmediği ve hiç bir insanın aklına getiremeyeceği nimetler hazırladım.”

Âhret İnancı Zorluklara Dayanma Gücü Verir

Hayatta hepimiz birçok sıkıntıyla karşılaşırız. Hâlledeemediğimiz problemlerle yüzleşiriz. Haksızlıklara uğrarız. Bunların önemli kısmının altından kalkamayız. Altında eziliriz, üzülürüz, ağlarız. Elimizden bir şey gelmediği için hayıflanırız. Böylesi durumlarda mü'minin kendisini rahatlatması ve imanından takviye

Asıl hayat âhiret yurdundaki hayattır. Keşke bilseler.” Bu nedenle kaybettiklerimize üzülmele birlikte tekrar kavuşacağımıza olan inancımız nedeniyle yıkılmayız. Bilâkis sığınacak ve ıalvaracak bir kapımız olduğundan, Rabb’imize ilticâ edebildiğimiz için manevî bir rahatlık ve huzur hissederiz.

olarak ayakta durabilmesi için üç aşamalı bir yol takip etmesi yararlı olur. Bu satırların yazarı kendisini her zaman bu yolla rahatlatmaktadır.

1- Sizi ezen ve takatsiz bırakan haksızlık veya felâket sonrasında kendinize sorun; “Allah var mı?”. Bu soruya gönülden vereceğiniz cevap “Elbette var.” olacaktır. Öncelikle gönülden hissederek Allah’ın var olduğunu bir kez daha kendinize hatırlatın.

2- Ardından ikinci soruyu sorun; “Peki Allah bütün bu olup bitenleri, yaşadığım olayları görüyor mu?” Buna hepimizin vereceği cevap şudur: “Rabb’imiz tüm olup bitenleri görmektedir, her şeyden haberdardır. Karanlık bir ortamda siyah taşın üzerindeki siyah karıncayı bile görmekte, ayaklarının sesini işitmektedir. Zira son kitabında şöyle buyurmaktadır: ‘Şüphesiz Allah, yapmakta olduklarınızı noksansız görür.’ ‘Karada denizde ne varsa hepsini o bilir. Onun bilgisi dışında bir yaprak dahi düşmez.’”

3- Rabb’imizin her şeyden haberdâr olduğunu yüreğimize hissettirdikten sonra sıra üçüncü aşamaya gelmiştir. Şimdi kendimize şu soruyu soralım: “Allah yapılanları soracak mıdır? Haksızlık yapana ceza, zulme uğrayana mükâfat verecek midir?” Bu sorunun cevabı tek kelimedir; “Elbette.” İnsan kendisine bu cevabı verdikten ve bunu yüreğinde hakîkaten hissettikten sonra

müthiş bir rahatlama duyacaktır. Çünkü Yüce Yaratıcı her şeyden haberdârdır ve bu dünyada olmasa bile âhirette tüm amellerin karşılığını verecektir. Suçlu cezasını çekecek, iyilik yapan sevabını alacaktır. Keza zorluklar karşısında sabreden de mükâfatını görecek. Çünkü âyetler bunu açıkça beyan etmektedir: “Sakın, Allah’ı zâlimlerin yaptıklarından habersiz sanma! Ancak, Allah onları (cezalandırmayı), korkudan gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne erteliyor.” “Kim zerre miktarı iyilik yaparsa onu görecek ve kim zerre miktarı kötülük yaparsa karşılığını görecek.” “Rabb’in hakkı için, mutlaka onların hepsini yaptıklarından dolayı sorguya çekeceğiz.” “Her canlı ölümü tadacaktır. Kıyâmet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam ödenecektir.”, “Bizim, sizi boş bir amaç uğruna yarattığımızı ve gerçekten bize döndürülüp getirilmeyeceğinizi mi sanmıştınız?”

Mü’min, sorunlar karşısında kendisini bu üç aşamadan geçirirse her zamankinden fazla dayanıklı ve dirençli olduğunu görür. Zira hiçbir şeyin karşılıksız kalmayacağını iyice anlamıştır.

Âhiret Bizi Sevdiklerimizle Tekrar Kavuşturacaktır

Bütün bir ailemizle bir araya geldiğimizde, etrafımızdakileri şöyle bir süzelim. Sonra bu cemaatten bir kişinin diğer herkesin cenazesine şahitlik yapacağını düşünelim. Çünkü o guruptan biri diğer herkesten daha fazla yaşayacak ve ötekilerin cenazesine katılacaktır. Bunun anlamı ise insanın sevdiklerinden bir bir ayrılacağıdır. Etrafımızdaki çocuklarımız, eşimiz, annemiz, babamız, kardeşlerimiz, dayımız, halamız velhasıl herkesten yavaş yavaş kopacağız. Bir gün gelecek biz de ayrılıp gideceğiz. Koklayıp sarıldığımız çocuklarımızdan ayrılacağız. Ya onlar ya da bizler toprağa verdiklerimizin ardından hüznle gözyaşı döküleceğiz. Ve bu, her ailede yaşanan ve yaşanmaya devam edecek olan bir gerçek olarak kalacak.

İnsan yakınına kaybederek ölüm denilen bu gerçekle yüzleştğinde, âhiret inancı yoksa

öncelikle olan bitene isyan eder, kahreder ve yaşayamaya küser. Her şeyi doğa çerçevesinde değerlendirdiği için gönlünü açabileceği ve sığınabileceği bir kapı bulamaz. Bu nedenle Allah ve âhiret inancı olmayanların karşılaştıkları felâketler nedeniyle çok çabuk yıkıldıklarını, hayattan koştuklarını ve bazen de kayıplarının üzüntüsüne dayanamayıp intihar bile ettiklerini görürüz. Çünkü sevdiklerini kaybetmeleri durumunda hayat kendileri için anlamsızlaşmakta ve yaşamak için bir amaçları kalmamaktadır.

Biz Müslümanlara gelince; bizim için ölüm sevdiğimizimizden geçici bir süre uzak kalmaktır. Rabb'imizin bizleri âhirette tekrar buluşturacağına ve özlemin ebedî olarak sonlanacağına inanırız. Çünkü biz her zaman şu âyetleri okuruz: *"Her canlı ölümü tadacak, sonra döndürülüp bize getirileceksiniz."* *"Bu dünya hayatı sadece bir eğlence ve oyundan ibarettir. Asıl hayat âhiret yurdundaki hayattır. Keşke bilseler."* Bu nedenle kaybettiklerimize üzülmekle birlikte tekrar kavuşacağımıza olan inancımız nedeniyle yıkılmayız. Bilâkis sığınacak ve yalvaracak bir kapımız olduğundan, Rabb'imize ilticâ edebildiğimiz için manevî bir rahatlık ve huzur hissederiz. Allah Rasûlü'yle, onun sevgili ashabıyla, Allah dostu olarak sevip gönülden bağlandığımız insanlarla ve sevdiğimizimizle bir araya gelecek olduğumuzu bilmemiz bizi her zaman diri tutar. Hayatı, âhirete özlemle yaşarız. Bu yüzden de ölümü bir yok oluş değil yeni bir başlangıç olarak kabul ederiz. Zira bizler Rabb'imize iman ettiğimiz kadar onun haber verdiklerine de iman ederiz.

Bir Kissa

Yaşı yetmiş aşmış ihtiyar, gürleyerek çalan saatin sesiyle sabah namazına kalktı. Başı biraz dönüyor gibiydi. Yatağın üzerinde öylesine bir süre oturdu, kendine gelmeye çalıştı. Yine tansiyonum çıktı diye düşündü. Sonra yarıya uyanmış olan hanımını da namaza sesledi. Cemaat yaparak namazlarını kıldılar. İçerinin havasını tazeleyeyim, sabahın temiz oksijeni içeri

girsin diyerek yatak odasının penceresini biraz araladı. Ardından tekrar yataklarına uzandılar. Ne kadar zaman geçtiğini elbette bilemezdi, birden bir elin ağzını kapattığını hissetti. Gözlerini panikle açınca neye uğradığını şaşırıldı. Bir eliyle ağzını tutan, diğer eliyle bıçağı gösteren yirmili yaşlarda bir delikanlı "Sesini çıkarma." diye fısıldıyordu. Olan bitene panikle uyanan hanımının zaten eli ayağı birbirine dolanmış, nutku tutulmuş, yüzü bembeyaz kesilmişti. İstese de konuşamazdı. "Altınlar, paralar nerede?" diye sordu. Bu arada ağzını serbest bıraktı ve bağırmasını tembihledi. "Yoksa keserim boğazını." diye tehdit etti. "Evlâdım." diye cevap verdi. "Ben yetmişini devirmiş, ölümü bekleyen emekli bir adamım. Bende ne arar altın. Olan param da zaten gömleğimin cebinde. Bir miktar da ihtiyat için çekmecede duruyor." Cebi zaten boşaltmış olan delikanlı hemen çekmeceye yöneldi ve göz açıp kapayıncaya kadar çamaşırların altına sıkıştırılmış birkaç yüz lirayı cebine attı. Sonra da yerlerinden kıpırdamalarını tembihledi. İçeri gidip her tarafı savurduktan sonra birkaç dakika içinde hızla geri geldi. Peşinden yatak odasını hallaç pamuğu gibi altüst etti. "Sesinizi çıkarmayın yoksa valla acımam." diyerek girdiği pencereden geri süzüldü. Hemen polisi aradılar. Parmak izi, inceleme derken işlerini bitirdiler, giderken de ifade için karakola çağırdılar. Evde yine başa kaldıklarında hâlâ kendine gelememiş olan eşine şefkatle baktı. "Hanım." dedi. "İyi ki âhiret var. Yoksa biz hakkımızı kime havale edecektik. Muhtemelen yakalanamayacak olan bu mücrim cezasız mı kalacaktı?" Sonra ellerini açtı ve şikâyetini hüznle Rabb'ine arz etti. O dua ederken gözyaşları oluk gibi boşanan hanımının âmin deyişi yürek yakacak kadar acıydı.

Dipnot

* Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM, Ankara Üniversitesi

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Şam'dan Göynük'e Akşemseddîn Hazretleri

“Dünyevî ilimlerle uhrevî ilimleri birleştiren Akşemseddîn Hazretleri, Osmanlı'nın yükselme döneminde yaşamış, İstanbul'un mânevî fâtihi unvanını kazanmış ve Peygamber Efendimiz'in müjdesine nâil olmuş bir Allah dostudur.”

Dün olduğu gibi bugün de dünyanın en muhteşem şehirlerinden biri olan İstanbul deyince hepimizin aklına, bu şehri Bizans'tan kurtararak İslâm toprağı yapan II. Mehmed, nâm-ı diğer Fâtih gelir. Fakat her nedense II. Mehmed'i "Fâtih" yapan "Akşemseddîn" pek de bilinmez. Daha doğrusu birçok mühim kişi tarafından fethedilmeye kalkışılan bu güzide şehrin Fâtihinin nasıl bir eğitimden ve terbiyeden geçirildiğini nedense çok da merak etmeyiz.

İstanbul'un maddeten fâtihi II. Mehmed olsa da, bu şehrin mânevî fâtihi Sultan II. Mehmed'in kıymetli hocası Akşemseddîn Hazretleri'dir. Çünkü o, İstanbul'u fetheden başkomutanın rûhunun hamurunu gönül teknesinde abdestle, ihlâsla ve imanla yoğurmuştur. O, fetih rûhunu ve düşüncesini, çağ açıp çağ kapayan II. Mehmed'in gönlüne yerleştirmiştir. Bunun ötesinde fetihle ilgili olarak onu cesaretlendirmiştir. Bu nedendir ki Fâtih Sultan Mehmed'in mânevî komutanı olan Akşemseddîn, İstanbul'un fethinde çok önemli bir rol oynamıştır. Onun Anadolu'nun İslâmlaşmasındaki rolü de fevkalâde büyüktür.

Akşemseddîn deyip de geçmemek lâzım. Asıl adı Şemseddin Muhammed b. Hamza olan Akşemseddîn hem mutasavvıfı hem büyük bir âlimdi hem tabipti hem de şairdi. Akşemseddîn, büyük İslâm âlimi Sühreverdi'nin torunlarından. Nesebi Hz. Ebû Bekir'e kadar uzanır. Onun asıl adı Muhammed, lakabı ise Şemseddin'dir. "Akşemseddîn" olarak meşhur olmuştur. Bir diğer lakabı da Akşeyh'tir. Zira o bembeyaz elbiseler giymekten hoşlandığı için, hocası Hacı Bayram Velî onu bu sıfatla nitelendirmişti, onun için de çevresinde "Akşeyh" olarak tanınmış, geniş kitlelerce böyle bilinir olmuştur.

Rivayetlere göre yedi yaşlarında babasıyla birlikte Anadolu'ya, o zamanlar Amasya'ya bağlı olan Kavak'a gelmişlerdir. Son yıllarını Göynük'te geçiren gönüller sultanı Akşemseddîn'in yedi oğlu ve beş kızı dünyaya gelmiş, bunlardan Fazlullah babasının postuna oturarak tarikatı devam ettirmiştir.

"Bilge bir insan olan Akşemseddîn'in, talebesi Fâtih Sultan Mehmet'e yazmış olduğu mektubu, bugün de okunması ve ibret alınması gereken tarihî bir vesikadır."

Etrafına ışık saçan Akşemseddîn Hazretleri, İstanbul'umuza mânevî mührünü vuran bir âbide şahsiyettir. Fetihden sonra Ayasofya'da kılınan cuma namazında ilk hutbeyi o okumuştur. Uzun yıllar Osmanlı medreselerinde çalışarak yüzlerce talebe yetiştirmiştir.

Akşemseddîn Hazretleri, ilköğrenimini ilim ehlerinden biri olan babasından almıştır. Öte yandan çocuk yaşta Kur'ân-ı Kerim'i ezberleyerek hâfız olmuştur. İyi bir dinî eğitim gördükten sonra da Osmancık Medresesi'nde müderris/profesor olarak görevlendirilmiştir. O, dinî eğitimle yetinmemiş, aynı zamanda iyi de bir tıp tahsili görmüştür. Araştırmaya ve öğrenmeye daima ilgi duymuştur. Akşemseddîn dinî ve tasavvufî yönüyle tanınsa da mikrobu Pasteur'den dört yüzyıl yıl evvel bulmuştur. Bu konuda en önemli eseri Maddetü'l-Hayat'tır.

Hayata Gönül Gözüyle Bakan Akşemseddîn'in, Talebesi Fâtih Sultan Mehmet'e Mektubu

Hayata gönül gözüyle bakan Akşemseddîn Hazretleri, Fâtih'in hocası olmasaydı belki de İstanbul'un fethi gerçekleşmeyecekti. Bilge bir insan olan Akşemseddîn'in, talebesi Fâtih Sultan Mehmet'e yazmış olduğu mektubu, bugün de okunması ve ibret alınması gereken tarihî bir vesikadır. Zira o sıkıntılı zamanlarda Fâtih'in yanındakilerden bazıları, o zamanki adıyla Konstantinopolis'in fethinin zamanlamasının doğru olmadığını, bunun büyük hezimetlere yol açacağını, kuşatmanın derhal kaldırılması gerektiğini yüksek sesle dile getiriyorlar ve

genç Mehmed'in aklını çelmeye çalışıyorlardı. Akşemseddîn bu çetin zamanlarda talebesine gönderdiği bir mektupta II. Mehmed'e hitâben şöyle söylüyordu:

"Şimdi yumuşaklık ve merhamet gerekmez. Bu hususta kusuru görülenler, fethiye muhâlif olanlar tespit edilip, bunlar görevden azil dâhil, gereken en şiddetli ceza ile cezalandırılmalıdır. Eğer bunlar yapılmazsa kaleye yeni bir hücum kalkışıldığında, hendeklerin doldurulmasına karar verildiğinde gevşeklik gösterilecektir. Bilirsiniz, bunlar yasaktan/zordan anlayan Müslümanlardır. Allah için canını, başını ortaya koyan azdır. Meğer bir ganimet görelere, canlarını dünya için ateşe atarlar.

Şimdi sizin yapmanız gereken bütün gücünüzle, fiilen, emirle, hükümlerinize, sözünüzle işe sarılmanız, gayret göstermenizdir. Bu tür görevler, gerektiğinde merhameti ve yumuşaklığı az, şiddet kullanabilecek, zora başvurabilecek kimselere verilmelidir. Bu, hem geçmişteki uygulamalara, hem de dine uygundur. Allah şöyle buyuruyor: "Ey şanlı Peygamber! Kâfirlerle, münafıklarla sonuna kadar savaş ve onlara kar-

şı sert ol, yumuşak davranma. Onların varacakları yer cehennemdir ki, orası varılacak ne kötü yerdir."

Ankara'nın mânevî güneşi Hacı Bayram Velî'nin sâdik mürididir Akşemseddîn

Akşemseddîn Hazretleri, Hak ve hakikat yolunda yalpalamadan dosdoğru yürüyebilmek için bir rehber ihtiyacı olduğunu düşünüyordu. Onun içindir ki kâmil bir mürşîd arayışı içerisindedir. Bu yüzden o zamanlar Halep'te büyük bir şöhreti olan Zeynüddîn-i Hâî'ye intisap üzere Halep'e gitmiştir. Fakat gördüğü bir rüya üzerine geri dönmüş ve Ankara'ya gelerek zamanın büyük mürşîdi Hacı Bayram Velî'ye intisap etmiştir. Ankara'daki mânevî eğitimini ve nefis terbiyesini tamamlayan Akşemseddîn, Hacı Bayram Velî'nin halîfesi mertebesine kadar yükselmiştir. Bir süre Beypazarı ve İskilip'te bulunan Akşemseddîn, daha sonra bugünkü Gökünük ilçesine yerleşerek irşat ve tedris faaliyetlerine burada devam etmiştir. Milâdî 1429'da şeyhi ve pîri Hacı Bayram'ın vefâtından sonra halîfe olarak irşat postuna oturmuş ve tarikatın Bayramiye kolunu sürdürmüştür.

Aynı zamanda çok kıymetli bir Divan şairidir Akşemseddîn Hazretleri

Dîvân şiiri Osmanlı Devleti zamanında padişahlardan vezirlere, paşalardan münevverlere kadar hemen herkesin ilgi duyduğu bir sanat dalıydı. Osmanlı padişahlarının da şiir yazdıkları, o dönemler hakkında bilgisi olanların malumdur. Fâtih Sultan Mehmed'in "Avnî" mahlasıyla bir dîvân teşkil edecek kadar şiir yazdığı bilinen bir gerçektir. İşte öyle de Fâtih'in hocası Akşemseddîn Hazretleri de şiire gönül veren Hak ve hakikat dostlarından biridir. Akşemseddîn, tasavvuf yoluna girdikten sonra şiire ilgi duymuş, dinî ve tasavvufî muhtevalı şiirler yazmıştır. Tasavvuf içerikli şiirlerinde Şems, Şemsî ve Şemseddîn mahlâslarını kullanmıştır. Onun dinî ve tasavvufî şiirleri geniş kitleler tarafından bilinmese de okunmaya ve üzerinde düşünülmeğe değerlidir. Akşemseddîn'e ait 38 şiir Prof. Dr. Kemal Eraslan tarafından mecmualardan bulunup çıkarılarak ilgililerin dikkatine sunulmuştur.

Kâinata gönül nazarıyla bakan Akşemseddîn, dünyaya geliş gayesini bilen ve bu minvalde şuurla yaşayan mütekâmil bir insandı. O, mürşîdi Hacı Bayram Velî'yi çok sever ve ona derin bir saygı ve muhabbet duyardı. Hocasına hitâben yazdığı şu anlamlı şiir, vefânın kıymetini bilenler için okunmaya değerlidir: "Âşık oldum sana candan/Pîrim Hacı Bayram Velî/Farig oldum bu cihandan/Pîrim Hacı Bayram Velî//Irak mıdır yollarımız/Taze midir güllerimiz/Hub söyler bülbülleri-miz/Pîrim Hacı Bayram Veli//Al yeşil zeyn olmuş üstü/Server Muhammed'in nesli/Yaratan Allah'ın dostu/Pîrim Hacı Bayram Velî//Akşemseddîn der varılır/Azim tevhidler sürülür/Yılda bir çağı bulunur/Pîrim Hacı Bayram Veli//Sensin Allah'ın Velîsi/ İki Cihanın dolusu/Evliyaların ulusu/Pîrim Hacı Bayram Velî"

Eyyûp Sultan Hazretleri'nin Kabrinin Manevî Kâşifi Akşemseddîn'dir

Dünyevî ilimlerle uhrevî ilimleri birleştiren Akşemseddîn Hazretleri, Osmanlı'nın yükselme döneminde yaşamış, İstanbul'un

"O, dinî eğitimle yetinmemiş, aynı zamanda iyi de bir tıp tahsili görmüştür. Araştırmaya ve öğrenmeye daima ilgi duymuştur. Akşemseddîn dinî ve tasavvufî yönüyle tanınsa da mikrobu Pasteur'den dört yüz yıl evvel bulmuştur."

mânevî fâtihi unvanını kazanmış ve Peygamber Efendimiz'in müjdesine nâil olmuş bir Allah dostudur. Akşemseddîn Hazretleri, Peygamber Efendimiz'i yedi ay boyunca misafir eden Eyyûp Sultan Hazretleri'nin kabrini keşfeden büyük bir Allah dostudur. Eğer o bu büyük Allah dostu Eyyûp Sultan'ın mezarını tespit etmeseydi bugünkü Eyyûp semti bu adla anılmayacaktı. En önemlisi de İstanbul büyük bir değerinin farkında olmadan yaşayacaktı. Bu bile İstanbul'a büyük bir mânevî hizmettir.

Akşemseddîn'in Göynük'teki Türbesi, Talebesi Sultan Fâtih Tarafından Yaptırılmıştır

Akşemseddîn Hazretleri, talebesi Fâtih Sultan Mehmed'in çağrısıyla, çağ açıp çağ kapayan İstanbul'un fethine bizzat katılmıştı. Askerlerin ve Fâtih'in moralinin diri tutulmasında çok faydaları olmuştur. Fetihden sonra Göynük'e dönen Akşemseddîn Hazretleri, Hicrî 863/Milâdî 1459 yılında Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Kabri Göynük'tedir.

Fâtih Sultan Mehmed'in hocası Akşemseddîn Hazretleri'nin türbesi Fâtih Sultan Mehmed tarafından 1464 yılında Bolu'nun Göynük ilçesinde yaptırılmıştır. II. Mehmed'in hocası Akşemseddîn Hazretleri'nin Türbesi'yle ilgili olarak TDV İslâm Ansiklopedisi'nde şu bilgiler verilir: "İstanbul'un manevî Fâtihi kabul edilen ve Fâtih Sultan Mehmed'in hocası olan

Akşemseddîn'in türbesi Süleyman Paşa Camii yanındadır. Kapı kemerli aynasındaki Arapça kitabesine göre 792'de (1390) dünyaya gelip 863 Rabiülâhir sonlarında (Şubat 1459) vefât eden Şeyh Akşemseddîn için 868(1463-64) yılında yaptırılmıştır. Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nin matbû nüshasındaki bir notta türbenin harap olması üzerine hazine-i hassadan masrafı karşılanarak yeni ve güzel bir türbe yapıldığı belirtilmiştir. 1952 yılından itibaren türbenin dış mimarîsi tamir görmüş, bu sırada içindeki sandukaların yerleri değiştirildiği gibi, bir tanesi de anlaşılmayan bir sebepten kaldırılarak yok edilmiştir.

Akşemseddîn Türbesi, çapı 4.80 m. kadar olan bir altıgen biçimindedir ve kesme taştan yapılmıştır. Üstünü kurşun kaplı bir kubbe örter. Her cephesinde altı üstlü ikişer pencere vardır. Kapı çerçevesi basit, sade ve Osmanlı devri Türk türbe mimarîsinin klâsik çağının mütevazı bir örneğidir. Son tamirde sandukaların yanlara yerleştirilmesi gibi yanlış bir işin niçin yapıldığının izahı mümkün değildir. Türbede Akşemseddîn'den başka iki oğlu da yatmaktadır. Evliyâ Çelebi, Akşemseddîn'in pek çok sayıdaki oğul ve torunlarının adlarını vererek bunların çoğunun onun yanında yattıklarını bildirir. Şeyhin sandukası Anadolu'da Selçuklu devrinde çok görülen ceviz ağacından işlenmiş sandukaların bir benzeridir. İki yan cephesinde kabartma harflerle bir hikmet ile bir hadis-i şerif yazılmıştır. Baş taraftaki aynasında rûmîlerle bezenmiş yine bir hadis-i şerif, diğer aynada ise bir hâkim sözü görülür. Akşemseddîn'in sandukası. Osmanlı devrinde yapılan ağaç sandukaların sonuncusu olarak özel bir değere sahiptir."

rif yazılmıştır. Baş taraftaki aynasında rûmîlerle bezenmiş yine bir hadis-i şerif, diğer aynada ise bir hâkim sözü görülür. Akşemseddîn'in sandukası. Osmanlı devrinde yapılan ağaç sandukaların sonuncusu olarak özel bir değere sahiptir."

Akşemseddîn Hazretleri'nin Hayat Tecrübelerinin Yansıması Olan Kıymetli Sözler

Ömrü ilim, irfan ve güzellikler peşinde koşmakla geçen Akşemseddîn Hazretleri'nin birbirinden güzel, özlü söz ve nasihatleri mevcuttur. Bu sözler onun hayat tecrübelerinin birer yansıması hükmündedir. Bunlara örnek olarak şu güzel ve anlamlı sözleri verebiliriz: "Her işe besmele ile başla. Temiz ol, daim iyiliği âdet edin. Tembel olma, namaza önem ver. Nimete şükret, belâyaya sabret. Dünyanın mutluluğuna mağrur olma. Kimseye kızma, etme cefa. Kimsenin nimetine haset etme. Kimseyi kötüleyip kaht etme/atıp tutma. Senden üstün olan kimsenin önünden yürüme. Çok uyumak kazancın azalmasına sebep olur. Akıllı isen yalnız yolculuğa çıkma. Gece uyanık ol, seher vakti Kur'ân-ı Kerim oku. Daima Allahu Teâlâ'ya hamd et. Hem cehennem azabından endişeli ol, kork. Gücün yeterse haset kapısını kapat, hasedi terk et. Kendini başkalarına methetme. Nâmahreme bakma, harama bakmak gaflet verir. Kimsenin kalbini kırıp, viran eyleme. Edepli, mütevâzî ve cömert ol.

Akşemseddîn Hazretleri

-Eşim, Hekim Fatma K. G.' ya-

Bu nasıl bir fasl-ı kader,
Şam'daydın, Samsun'a gittin?
Soyun Ebu Bekr'e erer,
Ak Şeyhimiz, Akşemseddîn...

Çalışkanlık, ilim sende,
Üstün zekâ, bilim sende,
Hâfız oldun yedisinde,
Ak Şeyhimiz, Akşemseddîn...

Türk tıbbının güçlü sesi,
Tasavvufun gür nefesi,
Bayram Velî halifesi,
Ak Şeyhimiz, Akşemseddîn...

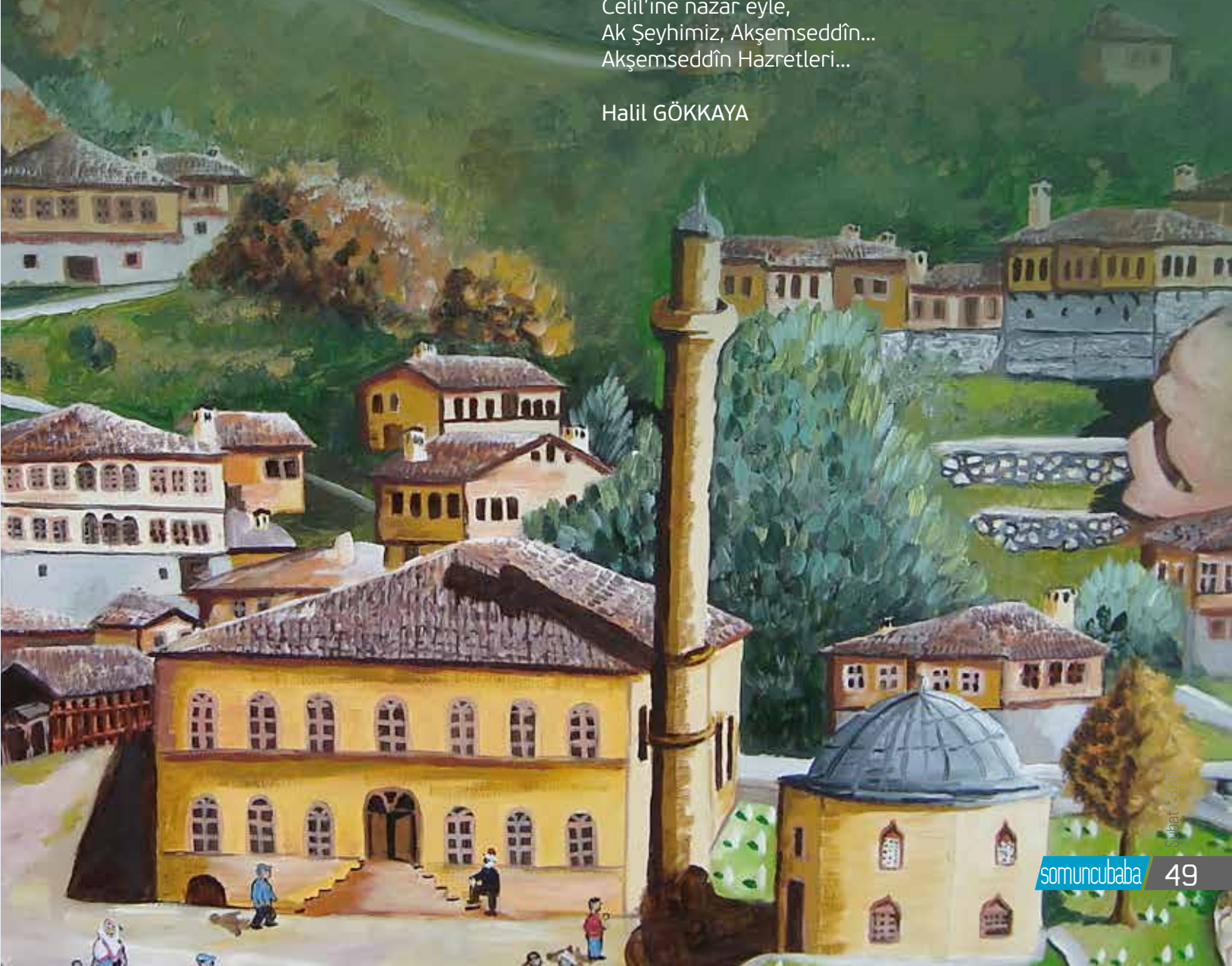
Dillenip nice eserde,
Dualarda perde perde,
Göle dönmüş secdelerde,
Ak Şeyhimiz, Akşemseddîn...

Yetiştirdin Mehmet Han'ı,
Keşfettin Eyyûp Sultanı,
Senle yazdık bir destanı,
Ak Şeyhimiz, Akşemseddîn...

Hızır gelmiş sana ulak,
Yaşamışsın gözden Irak,
Libasın ak, sakalın ak,
Ak Şeyhimiz, Akşemseddîn...

Göynük senle mutlu böyle,
Huzurunda bir şey söyle,
Celîl'ine nazar eyle,
Ak Şeyhimiz, Akşemseddîn...
Akşemseddîn Hazretleri...

Halil GÖKKAYA

Akşemseddîn'in Bir Şiirinde Sûfî ve Tasavvuf

Hacı Bayram Velî'nin (833/1430) halîfesi ve Fâtih'in hocası olması, tabipliği, eserleri ve yetiştirdiği talebeleri ile ilim ve irfân tarihimize derin bir iz bırakan Akşemseddîn (öl. 863/1459), aynı zamanda sözü etkili kullanan bir şairdir. Burada, daha çok sûfî kimliği ile tanınan Akşemseddîn'in bir şiirinden hareketle sûfîler ve tasavvufa dair görüşleri ele alınacaktır.

Akşemseddîn'in Sûfî ve Tasavvufa Bakışı: Bir Şiirin Düşündürdükleri

Birçok sûfîde olduğu gibi Akşemseddîn de sözün gücünü kullanarak şiirine yansıtan ve şiiri görüşlerini muhataplarına aktarmak için vesile gören bir gönül eridir. Velûd bir müellif olan Akşemseddîn, kaleme aldığı birçok şiirle düşüncelerini ifade etmiştir. Aşk, varlık, tecellî, dünyayı terk (zühd) ve zikir gibi birçok konuda şiir yazan Akşemseddîn'in sûfîleri ve tasavvufu tanıttığı şu şiiri mânevî şahsiyetini ve temsil ettiği yolu tarifi bakımından dikkat çekicidir:

*Sînelerin 'ışık elinden itdi biryân sûfîler
Dîdelerin hicr elinden itdi giryân sûfîler*

*Perde-i nefsi geçübün Ka'be-i kalbe irüp
Ol haremde nefşlerini itdi kurbân sûfîler*

*Baş u cânlar terk idüben döstlerini gördiler
Şol cemâl-ı lâ-yezâlî cân u cânân sûfîler*

*Kendülerden kendülere seyr ü seyrân itdiler
Kendülerde gördiler hem nûr-ı Yezdân sûfîler*

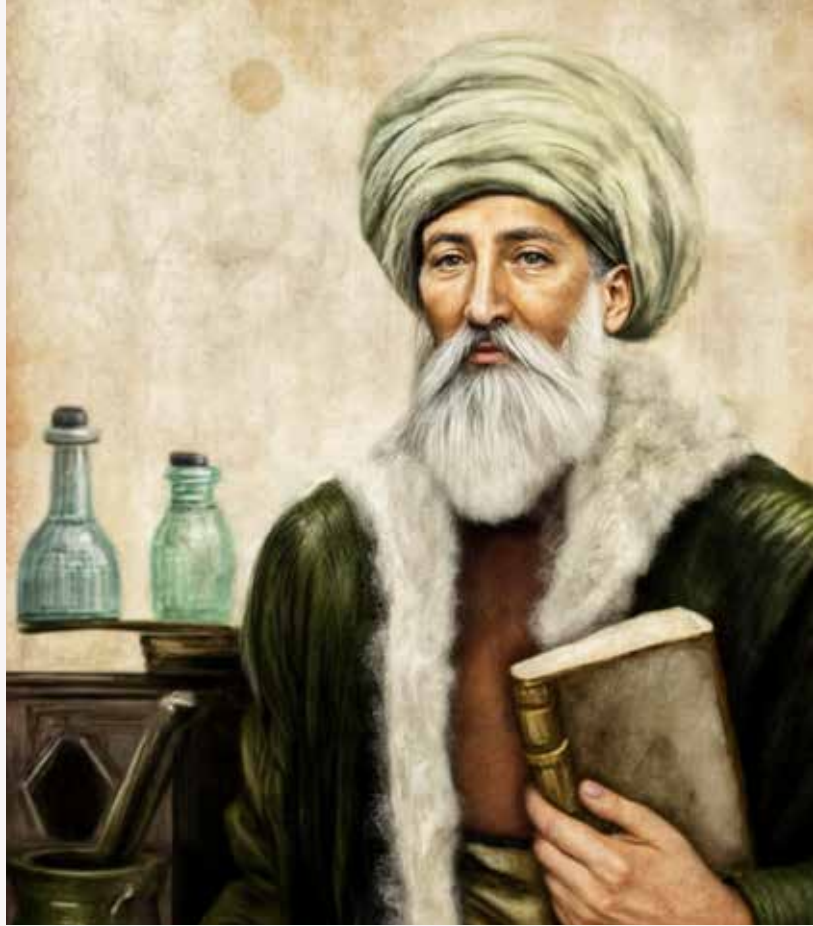
*Hem cihânı gördiler kim cümle esmâ zıllıdır
Zıllı koyup buldılar hoş dâr-ı Sübhân sûfîler*

*'Ayn-ı tevhîd açılıban gördiler kim kâyinât
Cümle esmâ vü mezâhir zât-ı Sübhân sûfîler*

*Mâ-sivâyı terk idüben buldılar ma'şûkların
Pes anunla bâkî kalup itdi cevân sûfîler*

*Her neye kim baktılarsa gördiler şehirini
Enfûsî âfâk içre mest ü hayrân sûfîler*

"Akşemseddîn, varlık tasavvurunu izah için zikrettiği terimlerle, kişinin nefsinin istek ve arzularından vazgeçmesi, dünya beklentilerini görmemesi gibi sûfîlerin birçok özelliğini zikretmiştir."

*Kendülere 'âşık oldı fî'l-hakîka kendüler
Pes anun-çün kendülere itdi seyrân sûfîler*

*Cân u cismi çün münevver itdiler envârıla
Dü-cihânda oldılar hoş Şems-i tâbân sûfîler*

*Çün-ki mir'ât oldılar esmâ vü zâta âşikâr
Oldılar pes dü-cihânda Hakk'a bürhân sûfîler.*

tecellîlerini yansıtacak hâle gelmesini zarûrî gördükleri boyuta işaret etmiştir. İkinci mısra da sûfîlerin, Hak'tan ayrılıklarından dolayı gözlerinden dökülen yaşlara işaret eden Akşemseddîn, bu aktarımı ile yine sûfîlerin zâhir ilim ehlinde farklı olan hakîkate bakışlarındaki kendilerine hâs yönünü gündeme getirmiştir. Buna göre sûfîler hakîkati, rûhlar âleminde Hakk'ın hitabını duyma zevkini tekrar idrak etmek olarak görmekte idler. Hakk'ın hitâbına mazhar olmanın mânevî hazzının kişide meydana getirdiği tesirle hakîkati idrak için kişinin beden zindanından kurtulmasını zarûrî gören sûfîler, rûhun beden tasallutundan kurtulup orijinal saflığına ulaşmasını ve bunun için de gözyaşları ile kalbi karartan kanalların paslarının silinmesini zorunlu görürler. Akşemseddîn, ikinci mısra da sûfîlerin zâhir ehlinde farklı olarak hakîkate bakışlarındaki bu orijinaliteye değinmiştir.

Şiirin ikinci beytinde kalpte Hakk'ın tecellîlerine engel olan en büyük faktöre yani nefse sözü getiren Akşemseddîn, nefis perdesinden geçen sûfinin kalbindeki, Hakk'ın tecellîlerini idrak merkezi olan "Nokta-i Süveydâ" ile hakîkati temaşa ettiğini söylemiştir. Bu noktada hakîkati idrak için sûfîlerin nefislerini Hakk'ın yolunda kurban etmelerini sûfîlere özgü bir yöntem olarak dile getirmiştir. Üçüncü beyitte dünya beklentilerini, bedenlerinin isteklerini ve Hak'tan başka her şeyi (mâsivâ) kalplerinden çıkararak hakîkatin peşine düşen sûfîlerin ölümsüz olan Hakk'ın tecellîlerini ancak bu yöntemle ulaşabileceği şeklindeki kabullerine işaret etmiştir. Hakk'ın her insana gizlediği hakikat sırrını kişinin anlayabilmesi için Hakk'ın kişiye lütfettiği saklı hazineyi fark etmesini gerekli gördüklerini dördüncü mısra da nakleden Akşemseddîn, kişinin kendinde bulunan hakikat cevherinden sonra kâinattaki Hakk'ın tecellîlerini idrake ulaşacaklarına dair seyrini şu beyitle dile getirmiştir: "Hem cihanı gördiler kim cümle esmâ zıllıdır/ Zıllı koyup buldılar hoş dar-ı Sübhan sûfîler." Bu beşinci beyitte Akşemseddîn, eşyanın Hakk'ın

Akşemseddîn'in kısa ama yoğun mesajlar içeren bu şiirinde ilk olarak sûfîlerin yüreklerini aşk ateşi ile yakmaları gündeme getirilmiştir. Sûfîlerin zâhir ilmi tahsîl için aklı (akl-ı meâşî), hakîkati tecrübe için kalbi merkez almalarını dile getirdiği bu mısra ile Akşemseddîn, gönül erlerinin, hakîkate giden yolun kalpten geçtiği ve kalbin aşk ateşi ile temizlenip Hakk'ın

isimlerinin tecellîleri (zıllı/gölgeleri) olduğunu, bu gölgenin ardındaki gerçek varlık olan Hakk'ı idrâk eden sûfîlerin âleme bakışlarındaki boyutu nakletmiştir.

Altıncı beyitte tevhîdin aslını tecrübe eden sûfînin kâinat ile Hakk'ın münasebetindeki sır perdelerinin kalkması neticesinde her meza-hirde Hakk'ın isimlerinin tecellîsi ile Hakk'ın Zât'ının zuhur ettiği yönündeki tecrübelerini nakletmiştir. Yedinci beyitte sûfîlerin, bu yüksek hakîkati yani Hakk'ın tecellîsini tecrübe etmenin, mâsivâyı terk edip Hak'ta fânî olduktan sonra O'nunla bâkî olmaya bağlı olduğu şeklindeki varlık sırrını çözme zevklerini resmetmiştir. Akşemseddîn'in "Nefsi çıkar aradan, kalır seni Yaratan" söyleminde formüle edilen sûfî kabulünü ifade bağlamında Hak ile bâkî olanın âlemdeki seyrinde nefsinden kaynaklı bir müdâhale olmayacağı için hakîkati tüm boyutlarıyla müşâhede eden sûfînin bu durumunu dile getirdiği anlaşılmaktadır.

Sekizinci beyitte, Hakk'ın âlem ile münâsebetini gönül zâviyesinden ele alan Akşemseddîn, bir sûfînin enfüsî (iç âlem) veya âfâkî (dış âlem) olsun her neye baksa varlık olarak sadece Hakk'ı temâşâ edişini tarif etmiş ve devam eden beyitte varoluşun sırrını çözen dervişin, Hakk'ın kendisine gizlediği hakîkat sırrını fark ederek kendinden Rabb'ine yol bulmasına tekrar işaret etmiştir. Akşemseddîn'in dikkat çektiği bu noktaya Niyâzî-i Mısrî, (öl. 1105/1694) "Derman arardım derdime/Derdim bana derman imiş/ Burhan sorardım aslıma/ Aslım bana burhan imiş" beytinde işaret etmiştir. Bu tespitin ardından sûfîlerin bedenlerini ve gönül evlerini Hakk'ın nuruyla nurlandırdıklarını ve böylece iki cihana ışık veren bir güneş hâline geldiklerini belirten Akşemseddîn, gönül evlerini tertemiz bir ayna hâline getiren sûfîlerin Hakk'ın esmâ ve Zât'ının tecellîlerinin bu temiz aynada yansması sayesinde iki cihanda Hakk'ın varlığına delil olduklarını da sözlerine eklemiştir.

Sonuç Yerine

Fâtihi'nin İstanbul'un fethi sürecinde onu motivasyonu ve ona mânevî destekleriyle etkili bir konuma sahip olan Akşemseddîn, zâhir ve bâtın ilimleri tahsil etmiş bir âlim olmasının yanı sıra sözü etkili bir şekilde kullanan mâhir bir şairdir. Akşemseddîn'den günümüze ulaşan şiirleri, onun diğer eserlerindeki hakîkat arayışına ve gönül erlerinin izini sürenleri savunucu tavrına benzer içeriklere sahiptir. Bu çalışmada incelenen şiirinde Akşemseddîn'in, aşk, kalb, tecellî, mir'ât/ayna, gözyaşı, nefis, mâsivâ, temâşâ, zıll, mezâhir, esmâ, Zât, fenâ, bekâ, enfüs ve âfâk gibi birçok tasavvufî kavramı yoğun bir şekilde kullandığı görülmüştür. Çok yönlü bir âlim ve şair olan Akşemseddîn, varlık tasavvurunu izah için zikrettiği bu terimlerle, kişinin nefsinin istek ve arzularından vazgeçmesi, dünya beklentilerini görmemesi, kendini ve âlemi temâşâ etmesi, rûhlar âlemindeki saflığa ulaşması, zıllî olanı değil hakîkî varlığı her yerde ve her şeyde idrâk etmesi ile hakîkatin önündeki perdeleri aşması gibi sûfîlerin birçok özelliğini zikretmiştir. Tevhîdin aslını tecrübe etmek için Hak-âlem münâsebeti çerçevesinde esmâ-i ilâhînin konumu ve eşyânın mezâhirinde tecellî eden Hakk'ı bilmeyi (mârifet) de şiirinde konu edinen Akşemseddîn'in bu yönüyle sûfîlerin hakîkate ulaşmadaki usûllerini de ifade ettiği anlaşılmaktadır. Çok kısa bir şiirde sûfî tanımı üzerinden tasavvufî düşüncenin kodlarını da tarif ettiği görülen Akşemseddîn'in bu şiiri özelinde söz söylemedeki başarısı da göze çarpmaktadır. Son olarak ifade etmek gerekirse dönemde olduğu kadar günümüzde de güncelliğini koruyan bir isim olan Akşemseddîn'in özellikle şiirleri üzerinden hakîkate dair dile getirdiği görüşleri ve sûfîlerin hakîkate ulaşmada kendilerine özgü yöntemlerine dair aktarımları bir bütünlük içerisinde ortaya konulmalıdır.

Dipnot

* Dr. Fâtihi ÇINAR, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi. Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Osmanlı'da İçki Yasağı

“Yaptığı kanunlarla ‘Kanûnî’ unvanını hak eden ve Osmanlı’yı tam manasıyla bir kanun ve hukuk devleti hâline getiren Sultan Süleyman da, İstanbul’da sadece Müslümanlara değil gayri Müslimlere de içki içmeyi, imal etmeyi, şehre sokmayı ve alıp satmayı 1538 yılındaki fermanıyla yasaklamıştır.”

Bilindiği gibi içki (hamr), İslâm'da kesin bir hükümlerle haram kılınmıştır (5/Maide, 90-91). Osmanlı idarecileri ve hukukçuları da İslâm'ın haram kıldığı ve insana zarar veren bu maddeyi, kuruluş yıllarından itibaren kat'î sûrette yasaklamışlardır. Yasağa uymayanların, şer'î hükümlerin öngördüğü "hadd-i şirb" (80 kırbaç/sopa) cezasına çarptırılacağını ilân etmişlerdir.

Osmanlı padişahları, İslâm'ın vaz ettiği yasağa uyulması için gerekli tedbirleri almışlar ve farklı tarihlerde çıkardıkları kanunnâmelerle bunu hukukî zemine dayandırarak itina ile uygulamışlardır.

Sultan II. Bâyezîd'in Yasaknâmesi

Osmanlı'nın velî padişahlarından olan II. Bâyezîd, dinî hükümlere riâyette sergilediği hassasiyeti, İçki Yasağının (Men'-i Müskirât) tatbik edilmesinde de göstermiştir. Neşrettiği yasaknâmede geçen şu esaslar, talimatlar ve aldığı tedbirler bunun açık delilidir:

"1. Dergâhıma arz olundu ki, sancağınıza bağlı şehir, kasaba ve köylerde, düğünlerde, toplantılarda ve benzeri yerlerde, açıkça şarap içildiği, çeşitli sarhoş edici içkiler kullanıldığı, her türlü rezâlet ve sefâhetin irtikâb edildiği (işlendiği) görülmüştür. Ayrıca İslâm'ın şeâirine (hükümlerine) ri'âyet edilmeyerek fâsıkların bu gibi gayr-i meşrû fiillerinden, bütün Müslümanların ve özellikle de âlimler ve sâlihlerin rahatsız olduğu bildirilmiştir.

2. Durum böyle ise, emr-i bil-ma'rûf nehy-i anil-münker (Allah'ın emrettiklerinin bildirilmesi yasakların sakındırılması) vazifesi boynumuzun borcu olması hasebiyle, bu gayr-i meşrû fiillerin yasaklanması için, görevli olarak Hamza'yı gönderdim ve aşağıdaki talimatı verdim:

3. Emrim size ulaşınca, bu konuda tam ihtimam gösteresiniz. Sen ki, sancak beğisin, kâdılarsınız. Bizzat bu işin üzerinde durub kazanızdaki halka, şehirlerde, köylerde ve kasabalarda tekrar te'yîd ve tehdit ile yasak edesiniz.

"Osmanlı'nın kudretli padişahlarından IV. Murad, içki yasağı konusunda en fazla titizlenen hükümdarlardan birisi olarak adını tarihe yazdırmıştır. 5 Ağustos 1634 tarihinde çıkardığı fermanla, içkiyi yasaklayarak İstanbul'daki bütün meyhaneleri yıktırmıştır."

4. Bundan sonra hiç bir yerde, fâsıklar toplanıp açıkça günah işlemeyeler ve İslâm'ın şeâirine gereği gibi ri'âyet edeler.

5. Sen ki, sancak beğisin, bu hususu görüp gözetip emrime aykırı hareket edenleri kadı kararıyla hakkından gelip, şer'î hükümleri ve emirlerimi icrâ edesin.

6. Bu memleketlerin subaşları (emniyet âmirleri) ve yardımcıları da, bu konuda, kadılara yardımcı olalar. Gayr-i meşrû fiillerin kaldırılması hususunda kadıların yanında yer alalar ve kimseye düğünlerde ve toplantılarda, İslâm'ın emirlerine aykırı iş ettirmeyeler. Edenleri mahkemeye sevkedip, şer'î yargılama neticesinde haklarından gelesin.

7. Siz ki, kadılersınız, her biriniz, bu fermânımın bir örneğini şer'îye sicillerine kaydedesiniz ve daima icrâ edesiniz. Bu konuda ihmâl ve müsâmaha göstermeyesiniz. İhmâl ve müsâmaha ettiğiniz duyulursa, sadece görevinizden azledilmekle kalmazsınız, büyük cezalara çarptırılırsınız. Bu yazılı emrimin, size ulaştığını, görevli memurum ile bana bildiresiniz.

Şöyle bilesiniz ve alâmet-i şerife itimat edesiniz."

Kanûnî'nin Getirdiği Yasak

Yaptığı kanunlarla "Kanûnî" unvanını hak eden ve Osmanlı'yı tam manasıyla bir kanun ve hukuk devleti hâline getiren Sultan Süleyman da, İstanbul'da sadece Müslümanlara değil gayrı Müslimlere de içki içmeyi, imal etmeyi, şehre sokmayı ve alıp satmayı 1538 yılındaki fermânıyla yasaklamıştır. İçki alınıp satılan yerler

kapatılmış, gizlice içenlere ise şiddetli cezalar getirilmiştir. Kanûnî, İstanbul'a şarap getiren gemileri, İstanbul ile Galata arasındaki limanda yaktırmıştır. Yasak çerçevesinde belirli bölgelerde yetiştirilen üzümlerden şarap yapılması önlenmiş, sadece yenilmesi ve sularının tüketilmesine izin verilmiştir.

Yasağın tatbik edilmesiyle alakalı Tarihçi Solakzâde'nin naklettiği bilgi şöyledir: "İstanbul şehrinde, meyhanelerden birini bırakmayıp, içkici başı def olunmuş idi. Ecele derman için bir katre şarap bulunması mümkün değil idi." O devre ve uygulamaya tanıklık eden Avusturya Elçisi Busbecq'in aktardığı malûmat da önemlidir:

"Peygamber'in emrine aykırı olarak İstanbul'da şarap içmek pek yaygın bir hâl gelmişti. Bir gün, Sultan'ın fermânıyla şarap içmek, imal ve ithal etmek yasaklanıverdi. Bu yasak,

Müslümanlardan başka Yahudi ve Hıristiyanları da kapsıyordu. Ben ve adamlarım sade su içmeye alışık değildik... Bir de yiyip içme tarzımızı mı değiştirecektik? Belki bu yüzden hastalanabiliydik. Durumumuzun dîvânda görüşülmesini ve eski haklarımızın korunmasını tercümanlarımıza anlattım. Bazı paşalar bizim su ile yetinmemizi, komşuların bize şarap getirildiğini görmelerinin iyi sonuç vermeyeceğini, onlara yasak olan bu içkinin Hıristiyanlara serbest olmasına, kokusunun bütün şehre yayılmasına izin verilemeyeceğini ileri sürdüler..."

'Yeşilaycı' Padişah IV. Murad

Osmanlı'nın kudretli padişahlarından IV. Murad, içki yasağı konusunda en fazla titizlenen hükümdarlardan birisi olarak adını tarihe yazdırmıştır. 5 Ağustos 1634 tarihinde çıkardığı fermanla, içkiyi yasaklayarak İstanbul'daki bütün

meyhaneleri yıktırmıştır. Fermanında geçen buyruk aynen şöyleydi: "Bu gece yatsı namazından sonra Eyüb'e kadar ne kadar meyhaneler varsa yıkılmasını bostancılar kethüdâsına emreylemişimdir. Kimseye ifsâ eylemeyesin (duyurmayasın). Sonra tamam olduktan, halk ne der bildiresin ve zinhar olmaya ki şehir içinde meyhane, ona rızam yoktur, onlara tembih edesin, eğer var ise."

Sultan Murad, sadece alkolü değil, tütünü, kahvehaneler ve meyhaneleri de yasaklamıştır. Çünkü meyhaneler ve kahvehaneler, aynı zamanda yeniçeri isyancıları ve zorbalarının, yanı sıra onlarla işbirliği yapan ayak takımının toplanma mekânlarıydı. Yasağın ilânıyla birlikte gizlice içki içenlere şiddetli cezalar uygulanmıştır. Bizzat Sultan Murad sık sık tebdil-i kıyafetle gece gündüz sokaklara çıkmış ve yasağa uyulup uyulmadığını denetlemiştir. Gece vakti birçok meyhaneye baskınlar yapmayı âdet hâline getirmiştir.

Meyhaneler yıkıldıktan sonra halk bozahânelere akın etmeye başlayınca padişah, boza üretimine de yasak getirmiştir. Çünkü bozanın fazlaca tahammür edildiğinde (mayalandığında) 2-3 derecelik alkol içerdiği belirlenmiştir.

II. Abdülhamid Dönemindeki Yasak

III. Selim zamanında çıkan bir başka fermanla yine meyhaneler kapatılmış; şarap, rakı ve benzeri tüm içkilerin kullanımı tekrar yasaklanmıştır. Sonraki yıllarda Sultan Abdülmecid ve Sultan II. Abdülhamid dönemlerinde de benzer şekilde alkollü içki tüketimine yasak konmuş ve meyhanelerin çalışması engellenmiştir.

Sultan II. Abdülhamid'in koyduğu yasağa ilişkin, Yıldız Sarayı Başkâtibi Tahsin Paşa imzasıyla 29 Haziran 1905'de neşredilen belgede şunlar ifade edilmiştir:

"Müskirâtın memnû'iyet-i isti'mâli (içki yasağının uygulanması) hakkında irâde-i şerefsâdire-i cenâb-ı hilâfetpenâhi mantûk-ı alîsi üzere (padi-

şah ve halife hazretlerinin yüce iradeleri gereğince) vazifedâranca takayyüdât ifâ edilmekte olduğu (görevliler tarafından dikkatlice takip edildiği) hâlde şu sıralarda ol-bâbda müsâmaha vuku'a gelmekte olduğu haber alınmakta ve hatta me'mûrinden bazıları tarafından müskirat resminin (içki vergisinin) Duyûn-ı Umûmiye'ye ait olması cihetiyle bunun memnû'iyyeti istihlâkını (tüketim yasağını) ve dolayısıyla resm-i mezkûrun mikdârını tenkis edeceği (zikri geçen verginin miktarını azaltacağı) yolunda mütâlaâ serd edildiği (değerlendirmeler ortaya konduğu) işitilmekte, bu şeyler zâbitaya ait vezâiften olmasıyla zabıtâca hüsn-i ifâ'yı vazife edilmesi şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhi icâb-ı âlîsinden bulunmuş olmağla ol-bâbda emr u fermân hazret-i menlehü'l-emrindir."

Hilâl-i Ahdar/Yeşilay Cemiyeti

Osmanlı'nın son döneminde alkollü içkilere karşı mücadele etmek ve halkı bilinçlendirmek amacıyla Osmanlı İçki Düşmanları Cemiyeti, Men'î Müskirat Cemiyeti ve Hilâl-i Ahdar (Yeşilay) Cemiyeti gibi bazı sivil toplum cemiyetleri de kurulmaya başlanmıştır. Tıp ilminin alkolün zararlarıyla ilgili yaptığı araştırmaların artması ve insan bedeni üzerindeki tahribatlarının tespit edilmesi, koruyucu faaliyetlerin hız kazanmasını sağlamıştır.

Özellikle Hilâl-i Ahdar/Yeşilay Cemiyeti yürüttüğü önleyici çalışmalarla bu konuda

daha fazla öne çıkmış ve etkili olmuştur. Cemiyet, Şeyhülislâm İbrahim Haydarizâde'nin himâyesinde, Dr. Mazhar Osman Uzman ve arkadaşları tarafından Sultan Vahdeddîn'in izniyle 5 Mart 1920'de İstanbul'da "Hilâl-i Ahdar" adıyla kurulmuştur. Kurucuları arasında Şeyhülislâm Haydarizâde İbrahim Efendi, Said Nursî, Hüseyin Kâzım, Fahrettin Kerim Gökay, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Velid Ebuziya, Eşref Edip, Süheyl Ünver, İbrahim Alaaddin Gövsa, Tefvik Rüştü Aras, Hakkı Tarık Us, İhsan Şükrü Aksel, Mustafa Şekip Tunç gibi devrin tanınmış âlim, münevver ve idarecileri de bulunmuştur.

Cemiyet, 1925 yılından itibaren kendi adını taşıyan bir mecmua da (günümüzdeki ismiyle Yeşilay dergisi) neşretmeye başlamıştır. Mecmua, 18 Mayıs 1925'deki 8. sayısında payitaht İstanbul'un çeşitli semtlerinde kayıtlara giren içki kurbanlarına ve onların öykülerine yer vermiştir.

Kaynakça

Halil Cin, Ahmet Akgündüz, Türk Hukuk Tarihi, c.1, İstanbul, 1997; Ahmet Akgündüz, Osmanlı'da Harem, İstanbul, 2012; Solakzade, Solakzade Tarihi, Hazırlayan: Vahid Çubuk, c.2, Ankara, 1989; Ogier Ghiselin de Busbecg, Türkiye'yi Böyle Gördüm, Haz: Aysel Kurutluoğlu, İstanbul (tarihsiz), Tercüman 1001 Temel Eser; Metin And, 16. Yüzyılda İstanbul Kent-Saray-Günlük Hayat, YKY, İstanbul, 2011; Kâtip Çelebi, Fezleke II, İstanbul, 1286, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, No: 2168, 244b; Nâimâ, Nâimâ Tarihi, Hazırlayan: Zuhuri Danışman, c.2, İstanbul, 1968; Hammer, Büyük Osmanlı Tarihi, Hazırlayanlar: M. Çevik, E. Kılıç, c.5, İstanbul, 1990; Çağatay Uluçay, "IV. Murad ve Tütün Yasağı", Tarih Dünyası, 1952, Sayı: 4/35; Nermin Taylan, Osmanlı'da Yasaklar, İstanbul, 2014; Hilal-i Ahdar mecmuası, 18 Mayıs 1925, Sayı: 8.

Yeter

O büyük Rabb'e
Kul olmak yeter
Dost bahçesinde
Gül olmak yeter

Elsizlere el
Dilsizlere dil
Kolsuzlara kol
Bel olmak yeter

Yoksula ekmek
Açlara yemek
Çıplağa gömlek
Çul olmak yeter

Görmeyene göz
Duymayana söz
Ozanlara saz
Tel olmak yeter

Darda kalana
Zorda kalana
Züğürt olana
Pul olmak yeter

Güler yüzlü ol
Tatlı sözlü ol
Islak gözlü ol
Sel olmak yeter

Kerem'le Aslı
Hikâye yaslı
Aşkın son faslı
Kül olmak yeter...

Bekir OĞUZBAŞARAN

Akşemseddîn Hazretleri ile Tarihte Altın Sahife

“II. Mehmed pek çok derviş ve velî ile birlikte İstanbul kuşatmasını yapmıştır, fakat bunların içerisinde Akşemseddîn'in mümtaz bir yeri bulunmaktadır.”

Hacı Bayram Velî Hazretleri ile II. Murat arasındaki bir mülâkat şu şekildedir:

II. Murad bir sohbet sırasında Hacı Bayram Velî'ye "Şeyhim, aylardır zihnimi bir kurt gibi kemiren bir mesele vardır. İstanbul'un fethi meselesi? Allah'ın izniyle İstanbul'u almak murad ederim. Büyükbabam Yıldırım Bâyezîd, amcam Musa Çelebi tarafından birkaç kere almaya teşebbüs edilen, tarafımdan bir kere muhâsara edilen İstanbul'u almak mümkün olmadı. Himmet edin de şehri alalım" dedi. Hacı Bayram Velî bir müddet murâkabe hâinden sonra "Hünkârım, bana öyle gelir ki bu şehri Kostantiniyye'yi senin şehzâden Mehmet ile benim köse el ele vererek alacaklardır." demiş ve fethin müjdesini vermiştir. Hacı Bayram Velî bunu söylerken beşikteki Şehzâde Mehmet ile Akşemseddîn'i işaret etmiştir. Sultan Murat ise bu mülâkattan sonra bir daha İstanbul'u kuşatmamıştır. Ancak oğlu Mehmed'i ise sık sık "Sen Akşemseddîn'le birlikte İstanbul'u alacaksın." diye bu işe teşvikten geri durmamıştır. Gerçekten de Hacı Bayram Velî Hazretleri'nin himmeti, tasarrufu, kerâmetiyle fetih, Fâtih ve Akşeyh'e nasip olmuştur.

Feth-i Mübîn

Akşemseddîn/Akşeyh Hazretleri ivazsız ve garazsız olarak hayatı boyunca hep hizmetlerde bulunmuş genç şehzâde üzerinde çok tesiri olmuştur. II. Mehmed pek çok derviş ve velî ile birlikte İstanbul kuşatmasını yapmıştır, fakat bunların içerisinde Akşemseddîn'in mümtaz bir yeri bulunmaktadır. II. Mehmed kuşatma sırasında Mevlânâ Veliyyüddîn, oğlu Ahmed Paşa'yı Akşemseddîn'e göndererek "Hisarın fethi mukadder mi?" diye sordurdu, haber istedi. Zaman ve zemin dairesinin kutbu Akşemseddîn "Begüm bu kalenin fâtihisi sen olasan deyü âlem-i şehzâdelikte sana tebşir ettik." diye buyurur. Bu haber padişaha ulaşınca kanaat getirmeyip adı geçen elçiyi tekrar gönderip kesin cevap ister "Fethe zaman var mıdır? Lütfedip gününü tayin buyursun." der. Akşeyh Hazretleri murâkabe deryasında

"Tekbir ve tehlil sesleri, Allah ve Muhammed (s.a.v.) nidaları ayıyuka çıkmış ortalık mahşer hâlini almıştı. Akşeyh'in son keşf-i kerâmetine uygun olarak mücâhidler şafak vakti tan yeri ağarmadan surları aşip şehre girmişlerdir ve Feth-i Mübîn gerçekleşmiştir."

gezindikten sonra çehresi inci tanelerinden terlerle dopdolu olduğu hâlde başını kaldırıp şunları söyler: "Yarın subh-ı sadıkta sıdık-ı himmetle filan yerden kaleye yürüyüş olacak. Allah'ın izniyle zafer kapısı açılacak, ezan sesleriyle surun içi dolacak, gün doğmadan sabahın müjdeleri ortaya çıkıp gaziler sabah namazını kale içinde kılacaklar. Cihad kılıcının suyu ile gaza yeşilliği, suya kanmış olacak ve kötü gidişatlı kâfirler ateş içinde yanacaklar. Sen de o zaman padişahla birlikte bulunacaksın." Gerçekten de söylediği ve teveccühte bulunduğu her şey olduğu gibi çıkmış, şeyhin muhabbeti ile Fâtih'in kalbi dolmuştur.

Büyük topraklarla şehrin surları dövülürken, şehir halkının kuvve-i mânevîsi bozuldu. Zağnos Paşa Hasköy'den karşı sahile bir köprü yapmağa memur edildi. Gemiler karadan yürütülecekti. Gemiler Tophane üzerinden Kasımpaşa'dan Haliç'e inecekti. Bunun için kızaklar yapılarak iyice yağlanmıştı. Bu sırada zincire karşı taarruz edilecekmiş gibi aldatıcı hareketler yapılmış, Kasımpaşa Tepesine konulan üç büyük toprak surlar dövülmüştür. Bunlar yapılırken Tophane, Boğazkesen ve Galata Kulesi arasından Kasımpaşa üzerinden 67 veya 72 gemi Haliç'e indirilmiştir. Gemilerin Haliç'e bu şekilde indirilmesine Bizanslılar/Rumlar çok şaşırılmışlar artık şehrin savunmasının mümkün olmayacağını anlamışlardır. 27 Mayıs Pazar günü toplanan Dîvân'da son

durum görülmüş, son hücumun nasıl yapılacağına karar verilip gazilerin mânevîyatları artırılarak savaşa teşvik edilmiştir. Dîvân kararına göre; Hamza Bey donanmayla harekete geçerek, Zağnos Paşa Haliç surlarını zorlayacak, Karaca Bey Bayram Paşa deresi arkasındaki yıkılmış surlara hücum edecek, İshak Paşa ve Mahmud Paşa kuvvetleri ise surlara tırmanacaktır. Dîvân sonrası Padişah herkesin dinlenmesini ve taarruz gününe hazır olmalarını emretmiştir.

28 Mayıs gündüzü sakin geçmesine rağmen, gecesinde fetih için her türlü tedbir alınmış, sancak kılıfından çıkarılmış, kösler çalınmaya başlamış, her yeri tekbir nidaları doldurmuştur. Sultan Mehmed Topkapı cephesinde bizzat fethi iştirak etmiştir. 29 Mayıs Salı günü sabaha karşı umumî hücum başlamıştır. Bu ise şu şekilde gerçekleşmiştir: Topkapı ile Edirnekapısı arasında açılmış olan gediğe, başında Padişah bulunan kol hücum ediyordu. İlk hücum iki saat, hemen arkasından yapılan hücum ise bir buçuk saat sürmüştü. İstanbul'un dayanağı kalmamıştı. Ulubatlı Hasan isimindeki bir yeniçeri kalkanını siper ederek surun üze-

rine çıktı ve onu 30 yeniçeri takip etti. Yeniçerilerden Ulubatlı Hasan dâhil sekiz yiğit şehid düştü. Fakat bu olay üzerine galeyana gelen asker hücumu şiddetlendirdi. Bu minval üzere harp devam etmiş, kapıların ve duvarların yıkılması, top atışlarının şiddeti, Osmanlı askerinin cesareti karşısında kaledekilerin umudu artık sona ermişti. Hücum sırasında Bizans İmparatoru Kontekuzen maktûl düşmüş fakat cesedi bulunamamıştır. Osmanlı'nın son hücumlarıyla Rumlar kaçmış, surlara Osmanlı sancağı dikilmiştir. Her burca çıkan Osmanlı neferi ise yüksek sesle Fetih Sûresi'ni okumuştur. Bundan sonra tekbir ve tehlil sesleri, Allah ve Muhammed (s.a.v.) nidaları ayyuka çıkmış, ortalık mahşer hâlini almıştı. Akşeyh'in son keşf-i kerâmetine uygun olarak mücâhidler şafak vakti tan yeri ağarmadan surları aşip şehre girmişlerdir ve Feth-i Mübîn gerçekleşmiştir.

Akşeyh'in Ellerinden Öper

Fâtih Sultan Mehmed Han İstanbul'un fetihindeki kerâmetini gördüğü Akşeyh'in ellerinden öper, boynuna sarılır. Kendisinden huzurunda halvete kalmasını ve irşadlarından faydalanmasını rica eder, fakat Akşemseddîn

teklifi reddeder. Buna üzülen Sultan Mehmed "Acayip hâldir, isti'dadı bilinmeyen olur olmaz Türkleri irşada kabul buyurula, bizi terbiyeden çekinirsiniz." diye üzüntüsünü bildirir. Şeyh Hazretleri Padişah'a "Bu halvetin lezzetini aldığı takdirde saltanat umurundan kesin olarak el çekmek lâzım gelir, memleketin işleri bozulur. O takdirde hem siz hem biz vebale gireriz. Oysa sultanlara lâzım olan adâlet ve doğruluk ile şer-i şerife uymaktır." şeklinde nasihatlerde bulunmuştur. Yani dünya işlerine memur olan padişahın gayb âleminin sırlarına daldığı takdirde vazifesini ihmâl edeceği, bundan dolayı da din ve devletin zarar göreceği düşüncesiyle her ikisinin de Allah indinde mesul olacaklarını güzel bir lisanla izah etmiştir.

Eyyûp Sultan Hazretleri

İstanbul tarih boyunca birçok kez kuşatılmıştır. Bu kuşatmalardan biri de Emevîler döneminde yapılmıştır. Hz. Muaviye döneminde yapılan kuşatmada ordu içerisinde Hz. Peygamber (s.a.v.)'i hicretten sonra misafir eden Ebû Eyyûp el-Ensârî de vardı. Bu büyük sahabî, sahabeden birisinin şehid olup oraya defnolunacağını Hazret-i Peygamber (s.a.v.)'den işitmiş ve mazhâriyete erişmek için sefere katılmıştır. Ebû Eyyûp el-Ensârî Hazretleri kuşatma sırasında bir ok darbesiyle şehid olunca kendi vasiyeti üzerine surlara yakın bir yere defnedilmiştir.

İstanbul'un fethinden sonra Fâtih Sultan Mehmet bu büyük sahabenin mezarının bulunmasını istemiştir. Fakat mezarın yerini hiçbir kimse bilmemektedir. Tek umut ise mânevîyat sultanı Akşeyh Hazretleri'ndedir. Sohbet ve dualardan sonra Akşeyh Hazretleri yerinden kalkmış ve yürümeye başlamıştır. Padişah nereye diye sorunca "Şu anda bir nur/ışık yayılıyor takip edersek mezarı buluruz." demiş ve büyük sahabenin mezarını bulmuştur. Padişah daha müspet ve ikna edici bir delil isteyince Akşeyh Hazretleri mezarın içerisinde eski yazı bulunan bir mermer taşın çıkacağını söylemiş-

"Padişah daha müspet ve ikna edici bir delil isteyince Akşeyh Hazretleri mezarın içerisinde eski yazı bulunan bir mermer taşın çıkacağını söylemiştir. Bu ise aynen tahakkuk etmiştir."

tir. Bu ise aynen tahakkuk etmiştir. Günümüzde ise Topkapı Müzesinde bulunmaktadır. Fâtih bu olay karşısında hayrette kalmış ve Allah'a şükretmiştir.

Gururu Yok Etmek

Fetihle birlikte Sultan Mehmed Akşeyh'e 2.000 altın göndermiş, Akşeyh bunu kabul etmemiştir. II. Mehmed Akşemseddîn'in çadırına girdiğinde Şeyh Hazretleri yerlerinden kımıldamayıp ayağa kalkmamışlardır. Padişah, Veliyyüddîn oğlu Ahmed Paşa'ya "Akşeyh bize kıyam etmeyip, yerinden kımıldamadığı için hatırım kırılmıştır ve gönlüm mahzundur." demiş, Ahmed Paşa ise; "Padişah'ım fetihten dolayı sizde bir çeşit gurur ortaya çıkmıştır. Akşeyh Hazretleri bu yüzden ayağa kalkmamıştır. Gerçek maksatları sizdeki o gururu yok etmektir." cevabını vermiş, Padişah durumun farkına varmıştır. O gecenin son çeyreğinde ise Akşeyh'le Fâtih arasında gizlice sohbet olmuş, sabah namazını da birlikte kılıp duâ eylemişlerdir. Bu olay ise Akşemseddîn'le Padişah'ın arasındaki muhabbet ve yakınlığı göstermeye kâfidir. Akşemseddîn Hazretleri fetihten sonra İstanbul'da kalmamıştır. Fatih, Şeyh Hazretleri'nin Eyyûp'de oturmasını rica etmişse de o memleketi olan Göynük'e dönme izni istemiş ve memleketine dönmüştür. Mübarek kabirleri ise şimdi Göynük'tedir.

İstişâre Ortak Akla Mürâcaat Etmektir

“Allah Rasûlü de Allah’ın emrine uymuş hayatında istişâreye çok önem vermiştir. Hayatı boyunca siyasî, ticarî, cezaî, ailevî ve ferdî birçok konuda işin uzmanlarıyla istişâre etmiştir.”

Yüce Allah, Âl-i İmrân Sûresi 159. âyette şöyle buyurmaktadır:

“...iş hususunda onlarla istişâre et!...”

İnsanoğlunun bilgisi sınırlıdır. Dolayısıyla insan, herhangi bir konuda doğru ve isâbetli karar verebilmek için konuyla ilgili bilgi ve tecrübeli insanlara danışıp onlarla istişâre etme ihtiyacı duyar. Nitekim Yüce Allah, “...eğer bilmiyorsanız, bilenlere sorun.” buyurmak sûretiyle bilgi sahibi olunmayan hususlarda bilenlere mürâcaat edilmesini emretmektedir. İstişâre önemli bir prensiptir. Herhangi bir konuda o konuyla ilgili bilgi, tecrübe ve ihtisas sahibi insanlarla istişâre etmek, onların fikirlerini almak daha isâbetli karar vermede önemlidir.

İstişâre, Arapça sözlükte; “danışma, görüş alışverişinde bulunma, danışan kimseye fikrini söyleyip onu yönlendirme” anlamına gelen “şvr” kökünden türetilmiş bir masdardır. Terim olarak istişâre ise, “herhangi bir iş hakkında konunun uzmanlarının veya o konuda görüş bildirebilecek kimselerin görüşlerine başvurmak, onlarla görüş alışverişinde bulunmak demektir.” İstişâre; şûra, müşâvere ve meşveret kelimeleri ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.

Kur’ân-ı Kerîm’de geçen şu olaylar istişâre tarihinin çok eskilere dayandığını göstermektedir: Belkıs, Hz. Süleyman’ın göndermiş olduğu mektup üzerine nasıl bir siyâset takip edilmesi gerektiğini belirlemek için devlet adamlarını toplayıp onlarla konuyu istişâre etmişti. Hz. Yûsuf kıssasında geçtiği üzere kral gördüğü rüya konusunda toplumun ileri gelenlerine “...Ey ileri gelenler! Eğer rüya yorumlamasını biliyorsanız, bu rüyayı bana yorumlayınız.” diyerek onlardan bilgi talep etmesi, toplumda ileri gelenlerle istişâre ettiğini göstermektedir. Fir’avun da Hz. Mûsâ’nın İsrâiloğullarını Mısır’dan çıkarmasına engel olmak için yakın adamlarıyla konuyu istişâre etmiştir. Kur’ân-ı Kerîm’deki peygamber kıssalarında daha birçok istişâre örneklerini görmek mümkündür.

“Konuyla ilgili liyakatli kişilerle istişâre edilmelidir. İstişârede maksat sadece doğru bilgiye ulaşmak değil, isabetli görüş ve kararların ortaya çıkmasıdır. Doğru bilgiye ulaştıktan sonra da onu uygulamak gerekir.”

Âl-i İmrân Sûresi 159. âyette Yüce Allah, Peygamber’i Hz. Muhammed (s.a.v.)’e, bir konuda karar vermeden önce, onu ashâbına danışmasını, onlarla istişâre etmesini ve istişâre sonunda Allah’a güvenerek varılan kararı uygulamasını emretmektedir. Aslında Allah Rasûlû’nün danışmaya ihtiyacı yoktur. Ancak mü’minlere güzel örnek olması için işlerinde istişâre etmesi, Allah tarafından kendisine emredilmiştir. Nitekim Allah Rasûlû de Allah’ın bu emrine uymuş, hayatında istişâreye çok önem vermiştir. Hayatı boyunca siyâsî, ticârî, cezâî, âilevî ve ferdî birçok konuda işin uzmanlarıyla istişâre etmiştir.

Allah Rasûlû, “İstihâre eden aldanmaz, istişâre eden pişman olmaz, iktisat eden (tutumlu harcıyan) yoksul olmaz.” buyurmak suretiyle istişâre yapmayı teşvik etmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.), istişâre edilecek konu hakkında kimin bilgi ve tecrübesi varsa erkek-kadın, genç-yaşlı ayırımı yapmadan herkesin fikrine başvurmuştur. Buradan anlıyoruz ki istişârede esas ölçü liyâkattir. Konuyla ilgili liyakatli kişilerle istişâre edilmelidir. İstişârede maksat sadece doğru bilgiye ulaşmak değil, isâbetli görüş ve kararların ortaya çıkmasıdır. Doğru bilgiye ulaştıktan sonra da onu uygulamak gerekir. Nitekim bir sahâbî, Hz. Peygamber (s.a.v.)’e “Bir şeye azmettiğin zaman, Allah’a tevekkül et.” âyetindeki “azm”in ne anlama geldiğini sormuştu. Hz. Peygamber (s.a.v.), “Uzman kişilerle istişâre etmen ve sonra da ona uymandır.” diyerek cevap vermiştir.

İstişâre edilecek kişi, hem liyâkatli hem de güvenilir bir kişi olmalıdır. İstişâre edilecek kişilerde şu şartların bulunması gerekir:

1. İstişâre edilecek kişi, akıllı olmalıdır. Akıllı kişi ile istişâre etmek gâlibiyet, ahmak kişi ile istişâre ise mağlûbiyet getirir. Nitekim bir hadîs-i şerifte, *"Akıllıya danışıp onu dinleyen, doğruyu bulur, dinlemeyen pişman olur."* buyurulmuştur.

2. İstişâre edilecek kişi, tecrübeli ve işin ehli olmalıdır. Nitekim Hz. Peygamber, *"Kesin karar ve temkinli hareket, re'y ve temiz akıl sahipleri ile istişâre etmek ve sonra da bu karara uymaktır."* buyurmuştur. İşin ehli olmayan ve tecrübesiz kişilerden doğru ve isâbetli bir bilgi almak mümkün olmaz.

3. İstişâre edilecek kişi, ilim sahibi ve sâlih bir kişi olmalıdır. Hz. Peygamber (s.a.v.), *"Kendi düşüncenize göre hareket etmeyin! Yapacağı işi ehli ile istişâre edene, o işin en güzeli nasip olur. Sâlih olan âlimlerle istişâre ediniz!"* buyurmuştur.

4. İstişâre edilecek kişi, güvenilir bir kişi olmalıdır. Zira Hz. Peygamber (s.a.v.), *"İstişâre edilen kişi, kendisine güvenilen kişidir."* buyurmuştur. Güven telkin etmeyen kişilerle istişâre edilmemelidir.

Hz. Peygamber (s.a.v.), gerek Bedir Savaşı'ndan önce gerekse Uhud ve Hendek Savaşlarından önce ashâbıyla istişâre etmiş ve onların tekliflerini kabul ederek ona göre hareket etmiştir.

Hicretin altıncı yılında, mîlâdî 628'de Hz. Peygamber (s.a.v.), ashâbı ile birlikte umre yapmak için Mekke'ye doğru sefere çıkmıştı. Hudeybiye denilen yerde Mekke müşrikleri tarafından önleri kesilmiş ve Mekke'ye girmeleri engellenmiştir. Dolayısıyla orada Hudeybiye Barış Antlaşması yapılmıştır. Umre yapılamadığı için kurban kesilmesi, başın tıraş edilmesi veya kısaltılması sonra da Medine'ye dönülmesi gerekiyordu. Hz. Peygamber (s.a.v.), ashâbına bunu üç defa tekrar ederek emretmesine rağmen hiç kimse emrin gereğini yerine getirmemişlerdi. Bunun üzerine

Hz. Peygamber (s.a.v.) üzgün bir şekilde çadırına girdi. Ümmü Seleme (r.anhâ) annemiz Hz. Peygamber (s.a.v.)'i üzgün görünce sebebini sordu. Peygamber Efendimiz olayı kendisine anlatınca, Ümmü Seleme, Hz. Peygamber'e sahâbenin yanına çıkmasını onlara hiçbir şey söylemeden kendisinin kurbanını kesip tıraş olmasını tavsiye etti. Allah Rasûlü de eşinin dediğini aynen uyguladı. Rasûlullah'ı gören sahâbîler de kurbanlarını kesip başlarını tıraş ettiler. Böylece Hz. Peygamber (s.a.v.), eşi Ümmi Seleme ile istişâresi sonucunda problemi hâletmiş oldu. Ebû Hureyre (r.a.), *"Rasûlullah (s.a.v.)'den daha fazla adamları ile istişâre eden başka bir kimse görmedim."* demek sûretiyle Hz. Peygamber (s.a.v.)'in istişâreye çok önem verdiğini ifade etmektedir.

İslâm kültürü ve yönetim anlayışı istişâre esası üzerine kurulmuştur. İslâmî yönetim Peygamberimiz (s.a.v.)'in bu özelliğiyle, bir şahsın diktatörlüğüne ve üstün azınlık sınıfının hâkimiyetine dayanan anlayışlarla, kendisinde ilâhî bir sıfat olduğu iddiasıyla ortaya çıkarak ve kendi duygu ve düşünceleriyle idare eden yönetimlerden kesin çizgilerle ayrılmıştır. Allahu Teâlâ, Şûrâ Sûresi 38. âyette hakîkî mü'minlerin vasıflarını sayarken *"...Onların işleri aralarında istişâre iledir..."* buyurmak sûretiyle istişâre yapmanın onların temel vasıflarından biri olduğuna vurgu yapmaktadır. Nitekim bu âyetin geçtiği sûrenin ismi de Şûrâ Sûresi olmuştur. Bu da İslâm dininde istişâre ve şûrâya ne kadar önem verildiğini göstermektedir.

Batı toplumlarında "danışmanlık" olarak ifade edilen ve kurumsallaştırılan istişâre kavramı, bir sektör ve iş alanı olarak kişisel, kurumsal ve toplumsal ölçekte büyük öneme sahiptir. Üstelik uluslararası, çok büyük kuruluşların istişâreye akıl almaz bütçeler ayırması ve bu denli önem vermesi özellikle dikkat çekicidir. Bu kuruluşlar istişâreyi "temelde bilgi alıp vermenin ve/ya karar almanın ötesine taşıyarak hep daha ileriye götüren ve öğrenmeyi sürekli ve kalıcı kılmak" noktasına götürmeyi hedeflemektedir.

Tarih; siyâsî, sosyo ekonomik ve kültürel de-

ğışimlerde dinin etkisini ortaya koymuştur. Bir yanda engizisyon mahkemeleriyle bilimi ve özgür düşüncüyü baskı altına almaya çalışan bir dinî dogma varken, Batı toplumlarının ilim ve istişâre kültürünü İslâmiyet'ten model aldığı çok açıktır.

İşlerde istişâre ile daha güzel sonuçlara ulaşmak, askerî, siyâsî, içtimâî vs. bütün alanlardaki problemleri çözüme kavuşturmak mümkündür. İnsan ne kadar akıllı, zekî ve tecrübeli olursa olsun mutlaka Allah ve Rasûl'ünün tavsiye ettiği müşâvere prensibine uymalıdır. Müşâvere esasına uyulmadığı müddetçe problemleri kolay bir şekilde çözmek mümkün olmayacaktır. Nitekim Allah Rasûlü üstün akıl ve zekâ sahibi olmasına rağmen Allahu Teâlâ ona işlerinde müşâvereyi emretmiştir.

Netice olarak diyebiliriz ki, günümüz insanını ferdî, ticârî, siyâsî ve ilmî bütün konularda istişâre mekanizmasını canlı tutmalıdır. İstişârede amaç, kolektif akli önce çıkararak problemin çözümünde değişik fikirlerden is-

tifade edip doğru sonuca ulaşmaktır. İstişâre öyle önemli bir prensiptir ki, Yüce Allah, "Eğer ana-baba aralarında istişâre ederek ve anlaşarak (çocuklarını daha önce) sütten kesmek isterlerse kendilerine günah yoktur." buyurmak sûretiyle çocukların sütten kesilmesinde dahi ana baba'nın aralarında istişâre etmeleri gerektiğine işaret etmektedir. Buradan aile hayatında gerek karı kocanın kendi aralarında gerekse ebeveynin çocuklarıyla âilevî konularda istişâre etmeleri gerektiğini anlamaktayız. Ailede gençler de alacakları kararlarda aile büyüklerine fikirlerini sormalı, onların tecrübelerinden istifade ederek onlarla istişâre etmelidir. Bu açıdan istişâre bireysel olmanın yanı sıra aileden başlayarak ticârî, siyâsî ve sosyal bütün ilişkilerde İslâmî yaşam kültürünün temel ve belirgin bir unsuru olarak yerini almalıdır.

Dipnot

*Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI, Nevşehir Üniversitesi

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin Nasihatlerinde İdeal İnsanın Hakîkati

“Mesnevîler tam anlamıyla bir şiir türüdür ve halk hikâyeleri de içinde şiirler bulunan hikâyelerdir. Her iki tür de içinde hikmet barındırır ve insanları temel bir ideale doğru yönlendirir, iyiyi ve güzeli arar. Hikmetli söyleyişlerdeki ideal olarak kabul edilen insan tipi; ‘insan-ı kâmil’dir.”

Doğu'nun bilgelik metinleri, genellikle "hakikat" düşüncesinde buluşan ortak duyguları, teknikleri, durumları ve estetik yaklaşımları içerir. Bu metinler, Doğu'nun birikimini estetik ve biçimsel bir görünüme kavuştururken, öncelikle insanları iyiye, güzele ve doğruya çağıran bir iletiyi aktarır. Didaktik olmayan bir dille okuyucuyu etkilemeyi amaçlar ve insan-ı kâmil olma serüvenini sanatsal bir biçimde anlatır. Doğu metinleri, genellikle mesnevîler ve halk hikâyelerini kapsar. Mesnevîler tam anlamıyla bir şiir türüdür ve halk hikâyeleri de içinde şiirler bulunan hikâyelerdir. Her iki tür de içinde hikmet barındırır ve insanları temel bir ideale doğru yönlendirir, iyiyi ve güzeli arar. Hikmetli söyleyişlerdeki ideal olarak kabul edilen insan tipi; "insan-ı kâmil"dir. Tasavvuf ehli insan-ı kâmil, "yetkin insan" şeklinde tanımlanırken, Allah'ın yeryüzündeki halîfesi olarak kabul ederler. Onun, Allah'ın tüm isim ve sıfatlarına eriştiği ve varlığın temel mertebelerini bünyesinde topladığı kanaati hâsıl olur. Şairlerimiz, ideal insanın toplum içindeki rolünü ve nasıl davranması gerektiğini, işledikleri şiirlerinde dile getirmişlerdir.

Toplumun her kesimiyle iletişim kurarak temel sorunları gözlemlemiş, bu sorunlara çözüm önerileri sunmuş ve ideal bir toplum için yapılması gerekenleri sıralamışlardır. Şiirlerinde, sadakat, sabır, tedbir, yetimlerin haklarına sahip çıkmak, yoksullara yardım etmek gibi erdemler üzerinde durmuşlar ve toplumda uyumun ve bütünleşmenin önemine vurgu yapmışlardır. Şairlerimiz, ayrıca insanların anne ve babalarına karşı tutumlarından, dostluk ilişkilerine, emânete sadakatten, mertlikten ve dürüstlükten, ilim ve bilgiye saygıdan, meclis âdâbına kadar birçok konuda öğütler vermişlerdir. Şiirlerinde, riyâ, para hırsı, içki içme gibi kötü alışkanlıklardan kaçınılması gerektiğini vurgulamışlar ve insanların işlerini zamanında yapmalarını, hesap verme bilincine sahip olmalarını öğütlemişlerdir. Bunların yanı sıra, şairlerimiz işlerinde, işini ehline verme, çalışkanlık, bahâne üretmeme, ince düşüncelilik, görevlerini zama-

"Şairlerimiz işlerinde, işini ehline verme, çalışkanlık, bahâne üretmeme, ince düşüncelilik, görevlerini zamanında tamamlama gibi olumlu davranışları da öne çıkarmışlardır."

nında tamamlama gibi olumlu davranışları da öne çıkarmışlardır. İdeal insanın topluma katkısı sağlaması ve olumlu bir etki bırakması için gereken tutum ve davranışları bu başlıklar altında detaylıca ele almışlardır

Mutasavvıflar, Kur'ân âyetlerini ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hadislerini itaat edilmesi ve benimsenmesi gereken ölçüler olarak görmüşler ve sözlerinde buna titizlikle uymuşlardır. Bu nasihatleri genellikle sohbetlerinde dile getirdikleri gibi, şiirlerinde de sıkça ifade etmişlerdir. Türk edebiyatında bu tarzda birçok eser bulunmaktadır. Bazıları müstakil eserler olarak kaleme alınmışken, bazıları da sûfî şairlerin dîvânlarında ayrı şiirler veya beyitler şeklinde yer almıştır. Örneğin, son asrın büyük sûfilerinden Osman Hulûsi Efendi'nin Dîvân'ına baktığımızda, bu geleneğe uygun olarak nasihat dolu birçok şiir yazdığını görebiliriz. İnsanlar, uyarıcı ve yol gösterici sözlere ihtiyaç duyan bir varlık olarak doğar ve yaşarlar.

Ancak bu tür rehberlikleri, temel kaynakları ve insan fıtratını iyi bilen manevî önder kabul edilen kişiler yapabilir. Bu kişiler, insanları eğitmeyi ve onları dürüst ve ahlâklı bireyler olmaları konusunda yönlendirmeyi amaçlarlar. Hulûsi Efendi de örnek şahsiyetlerden biri olarak bu tür rehberlik vazifesi üslenmiştir. Her ne kadar müstakil bir nasihatnâme yazmamış olsa da, Dîvân'ında ve mektuplarında bu tarz ifadelerle sıkça rastlanmaktadır. Aslında onun bütün eserlerini, dolaylı ya da doğrudan nasihat veren

eserler olarak görmek de mümkündür. Çünkü mürşid vasfındaki kişilerin amacı sadece şiir yazmak değil, şiirin ifade imkânlarından faydalanarak talebelerine hak ve hakikat konusunda rehberlik etmektir. Bu anlamda, onun hemen her şiirini nasihat bağlamında değerlendirmek mümkündür.

Hulûsi Efendi, dîvân ve halk şiiri geleneğinin yanı sıra modern şiirin de önemli bir temsilcisi olmuştur. Şiirlerinde Yûnus Emre, Fuzûlî, Ümmî Sinan ve Erzurumlu İbrahim Hakkî'nin etkisi hissedilirken, kendi özgün tarzını da ortaya koymuştur. Aruz ve hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerinde dinî-tasavvufî konuları yanı sıra sosyal temalara da yer vermiştir. Hulûsi Efendi, şiiri bir ideal olarak değil, ideale ulaşmak için bir araç olarak görmüştür. Bu nedenle Dîvân tarzı şiirlerinde vezin hatalarını pek dikkate almayabilir ve ölçüyü ihmâl etse de mânâyı şekle kurban etmemiştir. Mutasavvîf bir şair olarak Hulûsi Efendi, kendine özgü "Nasihat" şiirinde gösteriş yapma veya sanatını zirveye çıkarma kaygısı taşımamıştır. Şiirin ahenk unsurlarından biri olan kafiyesini bile en basit şekilde kullanarak, okuyucusuna sade ve samimi bir sesle öğütler vermiştir.

Mutasavvîf şairler için şiir, bir amacın değil, bir aracın ifadesidir. Hulûsi Efendi için de bu durum geçerlidir. Şiir, sevgiliye duyulan histeri ifade etmek için kullanılır. Ancak Hulûsi Efendi'nin edebî kişiliğini değerlendirirken, onun bir şeyh olduğunu ve on binlerce müridin eğitiminden sorumlu olduğunu her zaman göz önünde bulundurmak gerekir. O, öncelikle müridleri olmak üzere -mürid olsun olmasın- çevresindeki her bireyin eğitimine önem vermiştir. Onları önce Allah'a kul, Peygamber (s.a.v.)'e ümmet, sonra da iyi insanlar olmaya yönlendirmiştir. Şiirlerini de bu yüce hedef için bir araç olarak kullanmıştır. Yanlış davranışlar karşısında genellikle doğuşlar vesilesiyle şiir yazarak, kusurlu bireylere ve diğer müritlere nasihat ederek bu görevi yerine getirmiştir. Bu bakımdan, onun Dîvân'ı tamamen bir "Nasihat Dîvânı" olarak nitelendirilebilir. Hulûsi Efendi'nin nasihat konulu şiirlerinin fazlalığı ve bu şiirlerdeki sadelik, içten ve samîmi dil göz önüne alındığında, onun bir nasihat şairi olduğu söylenebilir.

Dipnot

*Prof. Dr. Oğuzhan AYDIN, Ankara Gazi Üniversitesi

Sevgiye Doyum Olmaz

İnsanlığın ilk harcı,
Sevgiden kim usanır?
Tüterken burcu burcu,
Sevgiye doyum olmaz.

Sarınca dört bucağı,
Tutuşur aşk ocağı.
Sevdanın altın çağı
Sevgiye doyum olmaz.

Bit tutar kurdu, kuşu;
İncitmez dağı, taşı.
Odur her işin başı,
Sevgiye doyum olmaz.

Kaynağıdır şefkatin,
Himmetin, merhametin...
Baş tacıdır milletin,
Sevgiye doyum olmaz.

Duyguların en hası,
Güzelliğin âlâsı...
Peygamberin mirası
Sevgiye doyum olmaz.

Her dem yeniden biten,
Taş kalpleri eriten,
Kulu Hakk'a yürüten
Sevgiye doyum olmaz.

Yusuf DURSUN

Akşemseddîn'in Huzurunda

“Fâtih Sultan Mehmed’in dileği ile İstanbul kuşatmasına katılan Akşemseddîn, fethi gerçekleştiren askerin mânevî terbiyesi ve moral gücünün yükseltilmesiyle meşgul olmuştur.”

Şehir kültürü... Şehrin değerlerini ortaya çıkarmak, tanıtmak.
Şehri merkeze dönüştürmek...

Bayramîlik... Devlet, kültür ve tarikat.

XV. yüzyılın önde gelen ilim ve irfân sahibi ulemâsından, mutasavvıf ve evliyâullahtan Akşemseddîn, kaynaklara göre Hicrî 792-Mîlâdî 1390 yılında Şam'da dünyaya gelmiştir.

Babası Hz. Ebû Bekir soyundan, Abbâsîler devrinde yaşamış olan ünlü sûfî Avârifü'l-Ma'ârif sahibi Şihâbeddîn-i Suhreverdî'nin ahfâdından Şerefüddîn Hamza'dır.

Babası ile Anadolu'ya göç edip Amasya'da yerleşen Akşemseddîn'in annesinin bazı kaynaklarda Osmancık'lı gösterilmesinde her hâlde bir yanlışlık bulunmaktadır.

Akşemseddîn klâsik öğrenimini Amasya'da tamamladıktan sonra bir süre Osmancık Medresesine müderris olmuştur.

Daha sonra tasavvuf akîdesini benimseyerek kâmil bir mürşîd aramış, o sırada Haleb'de büyük bir şöhreti olan Zeynüddîn-i Hafî'ye intisâbetmek üzere Haleb'e gitmiştir. Ancak orada gördüğü bir rüya üzerine geri dönmüş ve Ankara'ya gelerek zamanın büyük sûfisi ve mürşîdi Hacı Bayram Velî'ye intisâbetmiştir.

Akşemseddîn, şeyhin halîfesi mertebesine yükselmiştir. Bir süre Beypazarı ve İskilip'te bulunan Akşemseddîn, daha sonra Göynük kasabasına yerleşerek irşâd ve tadrîse burada devam etmiştir.

Mîlâdî 1429 yılında şeyhi ve pîri Hacı Bayram'ın vefâtından sonra halîfe olarak irşâd postuna oturmuş ve tarikatın Bayramiye kolunu devam ettirmiştir.

Fâtihten Sultan Mehmed'in dileği ile İstanbul kuşatmasına katılan Akşemseddîn, fethi gerçekleştiren askerinin mânevî terbiyesi ve moral

“Akşemseddîn, İstanbul'u kuşatan orduda bulunup şehit düşen Ebû Eyyûb-i Ensârî'nin bilinmeyen kabrini keşfiyle de mânevî mertebesinin yüceliğini ortaya koymuştur.

gücünün yükseltilmesiyle meşgul olmuştur.

Daha önce İstanbul'u kuşatan Emevî ordusuyla birlikte kuşatmaya katılan ve şehit düşen Ebû Eyyûb-i Ensârî'nin bilinmeyen kabrini keşfiyle de mânevî mertebesinin yüceliğini ortaya koymuştur.

Fetihten sonra Göynük'e dönen Akşemseddîn, burada Hicrî 863-Mîlâdî 1459 yılında Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Vefâtından sonra Bayramiye kolunu Göynük'te dört oğlundan biri olan Fazlullah, Anadolu'nun diğer şehirlerinde ise halîfeleri devam ettirmişlerdir.

Gerek menâkıbnâmelerde gerek çeşitli kaynaklarda Arapça ve Türkçe pek çok eseri zikredilmiştir. Bir kısmı henüz ele geçmeyen bu eserlerden bazılarının adları şöyledir:

1. Hâll-i müşkilât;
2. Risâletü'n- nûriyye;
3. Def'u metâ'inu's-Sûfiyye;

4. Risâle-i Zikrullah;

5. Risâle-i şerh-i ahvâl-i Hacı Bayram-ı Velî

6. Makâmât-ı evliyâ;

7. Nasîhat-nâme-i Akşemseddîn.

Bu eserlerin bir kısmı tasavvufa, bir kısmı tıbbıya, diğerleri ise çeşitli din ilimlerine aittir.

Bunlardan başka dinî-tasavvufî şiirlerinin bulunduğu kaynaklarda zikredilmiştir.

Bu şiirlerde Yunus Emre'nin tesiri vardır.

Sâkiyâ gel bizi hayrân eylegil

Ben garîbi ışka mihmân eylegil

Derd-i yârı cân içinde saklaram.

Ol kadar kim derde derman eylegil

ışk-ı ma'sûk gönlümü yağmaladı

Gel benüm karşuma cevân eylegil

Bilmezem ma'sûk ben mi yoksa sen

Gel benüm müşkilüm âsân eylegil

Aşıkısın ma'sûka ey Şems eger

Ma'sûkun sırrını penhân eylegil

1. Ey saki, gel, bizi hayrân eyle; ben garibi aşka misafir eyle.

2. Sevgilinin derdini can içinde saklarım; o şekilde ki onu derdime dermân eyle.

3. Sevgilinin aşkı gönlümü yağmaladı; karşıma gelip dolaş.

4. Bilmem ki sevilen ben miyim, yoksa sen misin; gel, benim bu müşkülümü kolaylaştır.

5. Ey Şems, eğer sevgiliye âşık isen, bu sırrı gönlünde sakla!

Bu ışkı ben bilmezidüm bu bir aceb sevdâyımış

Bir zerresi ay u güneş bir katresi deryâyımış

Bahşışde kemter bahşışı bu akl u fehm ü cân

u ten

Himmetde ednâ menzili ol çerh-i heftüm tâyımış

Bu ışkımiş varlık kamu eyu yavuz uçmak tamu

Girü kalanı ey amû dek bir kuru gavgâyımış

Geh yil gibi dönerimiş gâh od olup yanarımış

Gâh toz olup tozarımış gâhi yağmur gâh kayımış

Tan mı eger Belkis'e taht ile Süleyman gönlini

Kem nökeri iskender ü kemter kulu Dârâ'yımış

Bu ışka ders idememiş Ebû Hanîfe, Şâfi'î

Hikmetleri şagirdi hem ol Ebû Ali Sinâ'yımış

Ey Şemse'ddin gel Hüdhüd'e uy kim bulasın ışkı sen

Kim lâ-mekân Kâf'ında ol bir bî-nişân Ankâ'yımış

1. Ben bu aşkı bilmez idim, hayret edilecek bir sevdâ imiş; bir zerresi ay ve güneş, bir katresi deryâ imiş.

2. İhsanda en az bağışı bu akıl, anlayış, can ve tendir; himmette en aşağı menzili o yedi tabaka (kat) gök imiş.

3. Bütün varlık, iyi, kötü, cennet ve cehennem hep bu aşk imiş; ey amca, geri kalan sadece boş bir kavgâ imiş.

4. Bazen yel gibi döner imiş, bazen ateş olup yanar imiş, bazen toz olup savrulur imiş, bazen yağmur, bazen de bora imiş.

5. Eğer Belkis'e taht ile Hz. Süleyman'ın gönlü verildiyse, şaşılacak şey mi? Onun en değersiz hizmetçisi İskender, en adi kulu Dârâ imiş.

6. Ebû Hanîfe ve Şâfiî bu aşka ders edememiş; hikmetlerinin çırağı o, Ebû Ali Sinâ imiş.

7. Ey Şemseddin, Hüdhüd'e gel ki aşkı bulasın; çünkü Lâ-mekân (mekansızlıla) Kaf'ında o nişansız bir Ankâ imiş.

Münacaat

Ya Rabbi ol nebi, güller aşkına
Bir hazan gelirse, soldurma bizi
Şu nefsin elinden döndük şaşkına
Dipsiz kuyulara, doldurma bizi

Şeytan kılavuzdur cümle şerliğe
Dinamit kor temelinden birliğe
Ümmeti mesrûr et, koyup dirliğe
Tefrit denizine, daldırma bizi

Erhâv-ı ezelden ahde vefâmız
Sen'i unutursak bitmez cefâmız
Arşın gölgesinde sürsün sefâmız
Eller boş mizâna, saldırma bizi

Dedikodu, gıybet mâlâyânîdir
Bu dünya gidici, her şey fânîdir
Bize rehber olan İslâm dinidir
Bâtıla meyledip, çaldırma bizi

Kimi servetine kul olmuş köle
Kimi maya çalar kurumuş göle
Kimi yaşlı gider, kimi genç öle
İmansız son nefes, aldırma bizi

Bozuldu dünyanın savaştan tadı
Bir hükme varamaz oturan kadı
Câhille yapmalı asıl cihâdı
Bir ömür galip et, yıldırma bizi

İlâhî emrinle Kur'ân'dır fermân
Kalpler yumuşadı bulunca dermân
Rüzgârlar estirdin savruldu harman
Gayesiz hayale, yeldirme bizi

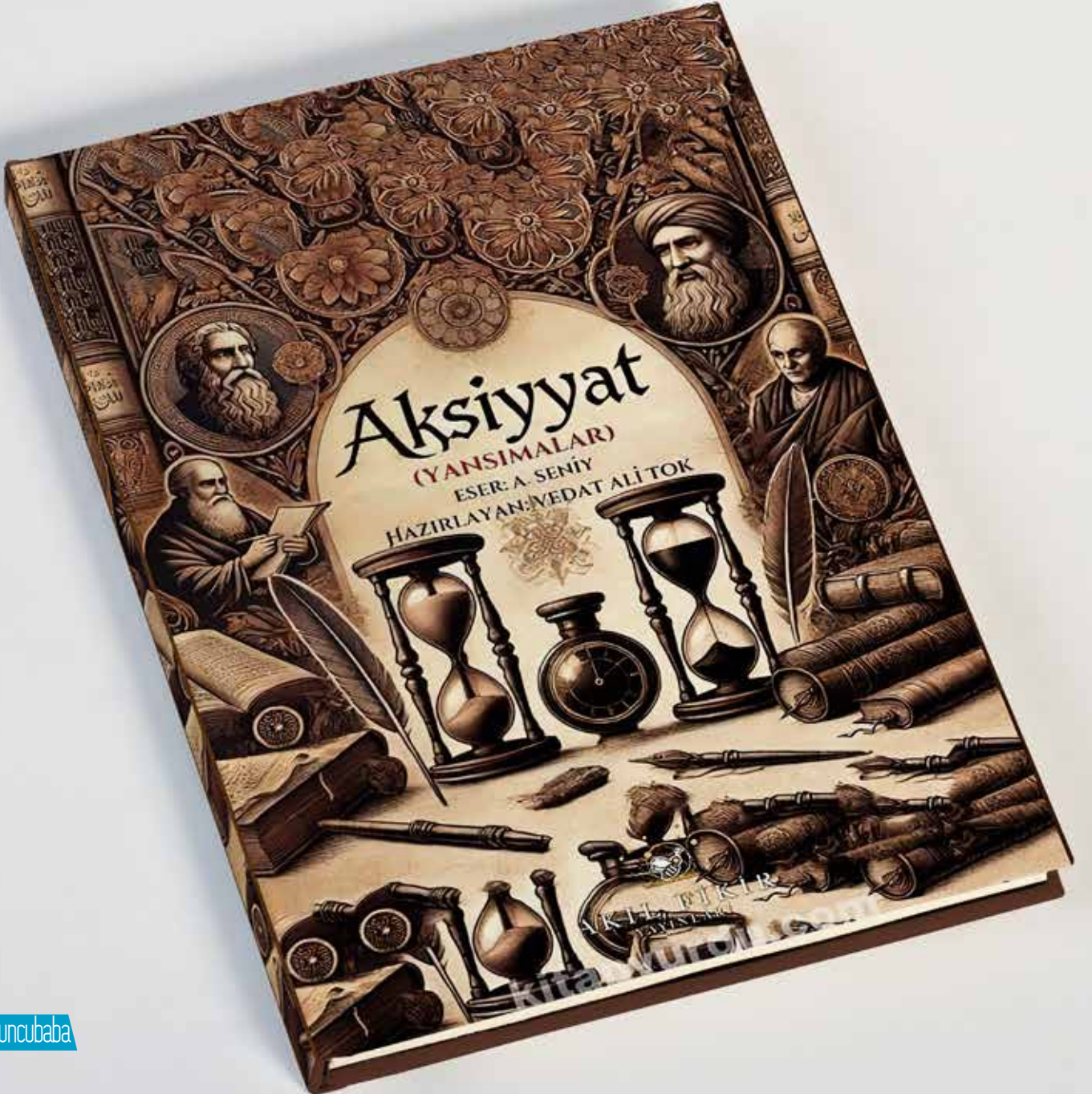
Hilkati gün gider, kovalar ayı
Bâkîdir sanırsın, fânî dünyayı
Ömür bir ok gibi, gerilmiş yayı
Atıp taştan taş, çeldirme bizi

Ramazan PAMUK

Yansımalar

“Kitap ilim ile dolu bir kaptır. Zarafetle dolu bir zarftır. Kitabın şakaları güldürür. Tuhaflıkları şaşırır. Muhteviyatı eğlendirir. Her nasihati insana bir gayret verir.”

Abdülğanî Seniyy Yurtman'ın (1871- 1951) kaleme aldığı ilk eser olan Aksiyyat, der-gimiz yazarı Vedat Ali Tok tarafından yeni yazıya çeviri ve inceleme yoluyla günümüz oku-yucusunun istifâdesine sunuldu. Kitap, Akıl Fikir Yayınları arasında yerini aldı.

Abdülğanî Seniyy, eserinde önceden tespit et-tiği dünya, zaman, kitap, ticaret, binalar, yapılar, hamam, mal, zenginlik, fakirlik, kanâat, azlık-çokluk, lisân-dil, susmak, konuşmamak, sessizlik, sabır, yumuşak huyluluk, fikir alma, danışma, istişâre, temkinli olmak, yalnızlık, uzlet, inzivâ, yiğitlik, kahramanlık, cesaret, cömertlik, gizli düşmanlık, oç alma arzusu, kin, hayâ: utanma, sıkılma, ar, namus, edep, mizâh, azarlama, paylama, ziyâret, musikî, şarkı, türkü, oyun, gül, kış mevsimi, yaz mevsimi, yağmur, kamer/ay, ağ-lama/ağlayış, hediye, borç, hastalık, ölüm, körlük gibi konu ve kavramlarla ilgili düşünceleri, bun-larla ilgili olumlu ve olumsuz, faydalı ve zararlı görüşleri derlemiştir.

Yazar, bu kavramlarla ilgili olarak kendi fikir-lerini yazmaktan ziyâde âlimlerin, ediplerin övgü ve yergilerini iktibâs etmeyi tercih etmiş, onların sözlerini ya da kitaplarından okuduklarını nakletmiştir. Düşüncelerine yer verilenler ise kahir ekseriyetle Emevî ve Abbasî dönemlerinde ya-şamış âlim ve ediplerden meydana gelmektedir. Bunun yanı sıra yazar, "bazı âlimler", "bazı filo-zoflar", "şairlerden bazıları", "güzel söz söyleyici-lerden bazıları" gibi kalıp ifadelerle alıntı yaptığı fakat yazarını ve eserini büyük ihtimalle not etmediği/hatırlamadığı kişilerin görüşlerine de yer vermiştir.

Vedat Ali Tok, önsözde Aksiyyat ile ilgili şu görüşlere yer vermektedir: "Bu risâlede, edebî bir kaygı gözetilmemiştir. Özensiz cümlelerin dikkat çekecek kadar fazla olduğu kitabın, neşir safhasında da yeterli ihtimamı görmediği anla-şılmaktadır. Bazı kelimelerin imlâsında yapılan ihmalkârlık yanlış anlamları da beraberinde ge-tirmektedir. Buna rağmen 'Aksiyyât'ın yazarın ilk

eseri olması ve kavramlara karşı zıt bakışların derlenmesi açısından okunmaya değer bir kitap olduğu kanaatindeyiz."

Kitabı günümüz okuruna kazandıran Vedat Ali Tok çalışmasını üç bölümden oluşturmuş. Birinci bölümde eserin güncel dile uyarlanmasına, ikinci bölümde yeni harflere çevrimine, üçüncü bölümde ise kitabın orijinal metnine yer verilmiş.

Aksiyyat'ın içinden kitap ile ilgili konuyu oku-yucularımızla paylaşmak isteriz:

Câhiz kitap hakkında şunları dile getirmiş: Kitap ilim ile dolu bir kaptır. Zarâfetle dolu bir zarftır. Kitabın şakaları güldürür. Tuhaflikları şa-şırtır. Muhteviyatı eğlendirir. Her nasihati insana bir gayret verir. Kitap: en tatlı mâl ve erzak, en iç açıcı gezinti yeri, dostluk mekânı, arkadaşlık makamıdır. Kitap en güzel meşguliyet aracıdır. Kitap; yalnızlıkta en iyi dost, eş ve arkadaştır. Ki-tap; özü sözü doğru, vefâli; keder göstermeyen bir ahbaptır. Sevdiğine zarar vermeyen sevgili-dir. Gece gündüz insanın emrine itaat gösterir. Kitap gerek hareket hâlinde gerekse oturur iken insana hep faydalıdır ve meramını her zaman güzel ifade eder. Uykü hâli yoktur, insana sıkın-tı, acı vermez. İnsan, gibi uykusuzluk sıkıntısı da çekmez. Ne zaman kendisine ihtiyaç duyulacak olsa öğretmekten geri durmaz, memnuniyetle öğretir. Kitap göğüs üzerinde taşınan bahçe, ko-yunda açılan ravza; ölümlerden nakil yapan söz gi-bidir. Dirilerin durumunu tercüme eder. Zevk ile nasihat verir, sessiz görünse bile konuşur, soğuk duruşuyla bile sıcaklık gösterir. Bizden önce ge-lenler bize kitaplarını bırakmasalardı, ilginç hik-metlerini kitapla sabit hâle getirmeselerdi, güzel yaşantılarını, hatıralarını yazarak kitaplaştırmasalardı, güzel eserlerini faydalı bir biçimde bize iletmemiş olsalardı; bize karanlık olanı gözleye-bilmemiz imkânsız olacaktı.

Akıl Fikir Yayınları - Tel: +90 212 514 77 77

Rasim Özdenören'den Ben, Hayat ve Ölüm

“Özdenören’in düşünce sisteminde karmaşıklık değil, bir uyum söz konusudur. Tek tek parçaları, bütünün içerisine hakîkati yormadan monte edebilmektedir.”

Hayatın belli detaylarının üzerinde duran, onu bıkmadan usanmadan yorumlayan, nesnelere ve olgulara sürekli sorgulayan, bunu yaparken de hassas teraziler kullanan birisiyseniz, merhûm Üstâd Rasim Özdenören'in Ben, Hayat ve Ölüm adlı kitabı tam da size görür.

Hızlı ve kestirmeden gitmeyi seviyorsanız, bir ağacın altında -o ağacın ne ağacı olduğunu bile merak etmeden- iki dakika bile beklemeye tahammülünüz yoksa hemen yanı başınızdaki papatyayı yahut sevimli çocuğu fark edemiyorsanız, size Rasim Özdenören'in bu kitabını okumanızı tavsiye etmem, çünkü ciddî derecede sıkılırsınız.

Taş Parçacığı Bize "Sen Yaşıyorsun" Diyor

Rasim Özdenören, bu kitabında çoğu insanın önemsemediği, üzerinde bile durmadığı detaylardan yola çıkarak derin bir anlam arayışını gerçekleştiriyor. Hikemî bakış açısıyla nesnelere bakarak onları sıradan birer nesne olmaktan kurtarıyor. Bunun örneğini şu cümlesinde görebiliyoruz: "Ayakkabının içine kaçmış mercimek büyüklüğünde bir taş parçacığı kadar insana yaşadığını hatırlatabilecek bir uyarıyı ben başka nerede bulabilirdim?"

Özdenören burada bir taş parçacığına öyle bir anlam ve görev yüklüyor ki artık o taş parçasına, bizi rahatsız eden bir nesne olarak değil, bizi gafletten uyandıran bir nesne olarak bakmaya başlıyoruz. Bu bakış açısını hayattaki her şeye uygulayabilirsiniz. Bu bakış açısının bir örneğini atalarımızda bulabilirsiniz. Yuvarlak taşlarla yollar yapmışlar, herkes önüne bakarak tevâzu ile yürüsün diye...

Cahit Zarifoğlu Ölüm Döşesinde Ne Demişti?

Bu eser, hayatı ezberle yaşamayan ve sıradan olmayan bir insanın bitmek tükenmek bilmeyen iç konuşmalarını bize sunuyor. Yazar bu eserinde bir filozof tavrıyla, karşılaştığı her şeyi yeniden

"Özdenören'in hayatında en fazla ağır basan duygunun "adâlet" duygusu olduğu izlenimine ulaştım. "Adâlet" kavramının yazarın en önemli şifrelerinden birisi olduğunu düşünüyorum."

yorumlamaya ve her şeyi zihninde bir yere oturtmaya çalışıyor. Başka bir ifade ile iyiye ve kötüye dair her şeyi, birilerinden duyduğu gibi kabul etmeyip onları bir tahkik sürecinden geçiriyor. Bu süreç içerisinde de sürekli yeni sorular soruyor.

Bunun en bâriz örneğini merhûm Cahit Zarifoğlu'nun ölüm döşesindeyken kendisine söylediği; "Şimdi bir tay olmak istiyorum, dağlarda koşmak istiyorum." cümlesini irdelerken sorduğu sorularda görüyoruz. "Tay acaba koşarken koştuğunun bilincinde midir? Tay kendi için-

de koşarkenki hâli ile uyurkenki hâli arasındaki farkın ne kadar bilincindedir?” gibi sorular soran yazar, aslında bu sorularla bir hakîkatin kuyruğundan yakalamaya çalışıyor. Bu sorular tek başına düşünüldüğünde anlamsız gibi gelse de ulaşılan sonuçlar itibârî ile bizi bir takım hikmetlere ulaştırdığını görüyoruz.

Özdenören’in dünya klasiklerini okuyormuşsunuz hissi veren bu eserindeki üslûbu bana öyle geliyor ki kelimenin tam anlamıyla kadîm filozofların üslubudur. Fakat filozoflara göre onun bazı artıları söz konusudur. Çünkü filozoflar meseleleri ele alırken bazen sonunda onu daha da karmaşık hâle getirebiliyorlar. Özdenören’in düşünce sisteminde ise karmaşıklık değil, bir uyum söz konusudur. Tek tek parçaları, bütünün içerisine hakîkati yormadan monte edebilmektedir.

Özdenören bu eserinde; “Kendiliğinde basit olan bir şeyi insanın entelektüel hevesi karmaşıktırıyor. Üstelik de hayatı zehir ederek.” diyerek böyle bir entelektüel hastalığı hoş karşılamadığını ifade ediyor. Bana kalırsa entelektüellik dedikleri şey pek de makbûl bir şey değil. İslâm hamuru ile yoğrulmuş, ileri seviyede, çok boyutlu düşünmeye bizim lisanımızda “irfân” deniyor.

Yazar ile İlgili İpuçları Veriyor

Bu kitabın içeriğinde hatıra tarzı denemelerin de yer alması hasebiyle, diğer bazı kitaplarında da rastladığımız gibi, yazarı daha iyi tanımamız adına bize bazı ipuçları veriyor. Hani psikologlar insanın çocukluğuna inerek bazı duyguların temellerini araştırırlar ya. Belki böyle bir yöntemle Özdenören’deki dünyaya bir şeyler anlatma duygusunun yani yazarlık ateşinin ne zaman tutuştuğunu tahmin edebiliriz.

Tahminime göre; çocukken bir arkadaşının suçu yüzünden okul müdüründen tokat yiyen yazarımızın yazı hayatına başlamasında bu olayın bir etkisi olmuş olabilir. Kitapta anlatıldığına göre haksız yere tokat yemekle kalmamış ikiz kardeşi Alaaddin Özdenören de bu olaydan zarar görmüş. Belki de en çok bu yüzen kendisi bu olaydan çok müteessir olmuş. Özdenören’in adâlet ve dürüstlük kavramları etrafında dolaşan yazarlık serüvenini hesaba katacak olursak, yaşadığı bu haksızlığın, hakka ve hakîkate dair söz söyleme isteğini kamçulamış olabileceğini söyleyebiliriz.

Adâlet Duygusu Yoğun Bir Yazar

Nitekim bu kitabı okuduğumda Özdenören'in hayatında en fazla ağır basan duygunun "adâlet" duygusu olduğu izlenimine ulaştım. "Adâlet" kavramının yazarın en önemli şifrelerinden birisi olduğunu düşünüyorum. Belki de müellifi bir Üstâd olarak sevmemde, hayatın en asil duygusu olan adâleti içselleştirmiş bir şahsiyet olmasının payı büyüktür. Şunu da ilâve etmek isterim ki adâletin hayatın en asil duygusu olduğunu söylerken, adâlet duygusu olmayan bir insanın, sevgisinin de, dostluğunun da anlamlı olmayacağını düşünüyoruz.

"Tek ayak üzerinde durma cezası" başlıklı denemesinde; "Ben cezamı ciddiyetle çekerken o arkadaşım öğretmen arkasını döndüğü zaman ayağını yere basıyordu." diyen yazarın kişiliğindeki adâlet vurgusunu buradan çıkarttık. Özdenören'in kişiliğindeki ikinci vurgu ise "dürüstlük" duygusudur. Bunu da "Ka'âb bin Mâlik'i" anlattığı denemesinden çıkarttık. Kitaptaki diğer denemeler de bu olguların etrafında döndüğü için diyebiliriz ki bu kitap adâlet ve dürüstlük olguları üzerinde bir derinleşme denemesidir.

Hayata Karşı Biraz Ürkek

Bu eserden anlaşılmalıdır ki Özdenören, her naif yazar gibi hayata karşı biraz ürkektir. Yazarın, diğer bir özelliği de içindeki çocuğu hiçbir zaman öldürmemesidir. Hayatı boyunca duvar gibi duran, hiçbir çocukluk yapmayan renksiz tiplerden değildir. Yazarın hayran olduğum yönü ise hem edebî muhâfaza edip hem de sıfır kasıntı ile yazmasıdır. Bunu biraz açmak istiyorum.

Kitaptaki son denemelerden birinde yazar hiçbir kasıntıya mahal vermeden bir gün kendisinin serseri olmaya özendiğini, bunun plânını yaptığını anlatıyor. "Büyük serserilikler için büyük kentler seçilmeli." diyerek dünyanın büyük kentlerinden birinde serseri olmayı hayal ediyor. Bu hayal içerisindeyken hakîkatin hatırını da incitmiyor ve eğitim ile serseri olunamayacağını, ona fitraten yatkın olmak gerektiğini itiraf ediyor.

Kasıntısız Bir Yazar

"Serseri" başlıklı denemesinde yazar, Allah dostları olarak bilinen kişilerin bir anlamda serserilerin şâhı olduğunu söylüyor. Onları bu dünyaya, bu dünya hayatına, bu dünya adresine bağlayacak hiçbir bağ, hiçbir menfaat ilişkisinin var olduğunu tasavvur etmek mümkün olmadığı için bu benzetmeyi yaptığını ifade ediyor.

Allah dostlarının serserilerin şâhı olduğunu söylemek kolay hazmedilebilecek bir cümle gibi görünmüyor. Yazarı yazar yapan şey de işte tam burada karşımıza çıkıyor. Buradan kendi adıma şöyle bir yazarlık prensibi çıkartıyorum. Yazar eğer söylediği şeyde samîmî ise, anlatımını güçlendirmek için bazı uç söylemleri kullanabilir. Niyeti hâlis olmak koşulu ile söylediği söze ilgi çekmek için en çarpıcı ifadeyi seçebilir. Birileri bu ifadeyi yanlış anlar diye düşünmek ise insanı çoğu zaman kasar ve kısıtlar. Ben kendi adıma Özdenören'de bunu görüyorum.

Bu arada "serseri"nin sözlük anlamı "belli bir işi ve yeri olmayan" demekmiş. Eğer ben burada objektif olarak yazarı ve eserini tanıtacaksam bunları da söylemek zorundayım. Demek ki onun böyle bir yönü de var. Kendisinin Erzincanlı Abdurrahîm Reyhan Efendi'ye bağlı bir derviş olduğu dolayısıyla tasavvufa sıcak bakan birisi olduğu biliniyor. Dolayısıyla kendi edep anlayışı ve özgür tavrı ile böyle bir benzetmeyi uygun görüyor.

Üstad Özdenören'deki kasıntısız hâle aynı denemede kullandığı şu cümleyi de misal verebiliriz: "Güvencelerden arınmış olmak, normal bir insan için bir yeis kaynağı olabileceksen serseri rûhu için böyle bir güvensizlik hâli ona vız gelir tırıs gider." Bu cümleden yine kendi adıma çıkaracağım bir yazarlık dersi var, o da şu: Yazar, kendi rahatlığı ölçüsünde yazardır. Özdenören'in, "Vız gelir tırıs gider." gibi halk ağzında kullanılan bir ifadeyi edebî bir metnin ortasına yerleştirmesi, ondaki bu kasıntısız olma ve rahatlık hâlini en güzel şekilde örneklendiriyor. Onun büyük yazar olmasındaki sırlardan birisi de zannedersen bu rahatlık olmalıdır.

Bindik Bir Alamete Gidiyoruz Kıyamete

“Dünyada memnun olma konusu çok uzun bir şey. Bundan bin yıl öncesinde de nereye gidiyor bu insanlık derlerdi, bugün de diyoruz ve yarın da diyecekler. Çünkü insanın olduğu her yerde illaki bir sorun da oluyor. Çünkü milyarlarca insan var ve bu da milyarlarca hikâye, sorun demek. Bir şeyleri değiştirmek çok kolay olmayabiliyor. Her şeyi yerli yerine oturtmak da kolay değil. Ama bir yerden başlamak lazım.”

Geçenlerde yolda giderken radyoda programcının hayata dair düşüncelerinden bahsettiği pasajlara denk gelmişim. Yeni yıldan beklentilerini sıraladıkları programda kadın sunucu diyordu ki, eskiden insanlar daha samîmiydi, birbirine yardım ederdi, düşünürdü. Şimdilerde bir sorumsuzluk hâli almış başını gidiyor, diyordu. Düşündüm biraz bunun üstüne hakîkaten öyleydi, sadece bizle olan bitene odaklanmış durumdayız. Etrafımızda ne olup bittiği çok da önemli değil gibiydi.

Türk Dil Kurumu bir anket yapmıştı geçtiğimiz yılın sonunda ve 2024 yılının kelimesi/kavramı: "Kalabalık Yalnızlık" diye bir sonuç paylaşmıştı. Bu kavram aslında bize çok şey anlatıyor. İnsanlar da bunun farkında, kalabalığın içinde büyük bir yalnızlığa doğru sürüklenişimizi acı bir şekilde seyretmekle yetiniyoruz. Bu sayfalarda sosyal medyadan da çok bahsettim, götürülerinin de fazla olduğundan bahsettim. Bunların okunması ve üzerine düşünmemiz lâzım, bir çözüm bulmazsak kendimizi de bir yerlerde unutabiliriz işin sonunda! Eskiden tanısak da tanimasak da selâm verirdik, şimdilerde selâm verdik mi, anlamsız bir şekilde insanlar birbirine bakıyor. İçimizdeki hasbî duygular yavaş yavaş iyice körelmeye yüz tutmuş. İnsanî ilişkiler noktasında istediğimiz seviyede değiliz, tam anlamıyla bir mutluluk noktasını yakalayamıyoruz. Meselâ, her zaman karşımızdakini değiştirmek için mücâdele ediyoruz. Oysa kendimizi değiştirme ya da geliştirme noktasında bir adımımız yok. Başkasına değişime kapalıysın derken kendimizi bundan muaf tutuyoruz. Oysa insanları olduğu gibi kabul etmek gerekiyor. Değişim ve gelişim de zaman içinde bir şeyler paylaşarak olabilecek bir durum. Bu fikir alışverişi sonunda kişi bazı şeyleri kendinde eksik ya da fazla görüp belki bir değişime ya da iyileştirmeye gitmek isteyebilir. Ama bunu kendisinin görmesi lâzım.

Dünyada memnun olma konusu çok uzun bir şey. Bundan bin yıl öncesinde de nereye gidiyor bu insanlık derlerdi, bugün de diyoruz ve yarın

"Teknolojiden azâde bir hayat için gayret etmemiz gerekiyor, birbirimizle sohbet etmemiz, dertleşmemiz lâzım. Arkadaşların bir araya gelip sohbet ettikleri zaman diliminde telefonlarını bir yere bırakıp birbirlerine değer vermeleri şart."

da diyecekler. Çünkü insanın olduğu her yerde illâki bir sorun da oluyor. Çünkü milyarlarca insan var ve bu da milyarlarca hikâye, sorun demek. Bir şeyleri değiştirmek çok kolay olmabiliyor. Her şeyi yerli yerine oturtmak da kolay değil. Ama bir yerden başlamak lâzım. Her şey olumsuz gidiyor diye böyle gelmiş, böyle gider diye düşünüp vazgeçmek hayat mücâdelesine de aykırı bir durum. İşleyen demir paslanmaz misâli, hiçbir şey yapmadan oturmak da bizi içten içe çürütür.

Teknolojiden azâde bir hayat için gayret etmemiz gerekiyor, birbirimizle sohbet etmemiz, dertleşmemiz lâzım. Arkadaşların bir araya gelip sohbet ettikleri zaman diliminde telefonlarını bir yere bırakıp birbirlerine değer vermeleri şart. Zâten kendini geliştirmek isteyen insanlar okuyor, araştırıyor, bir şeyler yapıyor. Bu satırları okuyan insanlar da hâkezâ öyle. Kendine

değer veren kişilerdir okuyan insanlar. Amacımız okumayan kesimi kazanabilmek, bu da sanırım insanların birbirine tavsiye etmesiyle olacak. Bir kıvılcım ile başlar her şey. İyiyi ve güzeli de bir kıvılcım ile başlatıp yaymak elimizde.

Teknolojiden kendimizi soyutlamak için elbette sadece okuma önerisi yetmez, doğaya çıkmak, yeni keşifler yapmak, kendimizi dinlemek, spor yapmak vb. aklınıza gelebilecek birçok sosyal ortamlar olabilir. Kendimizi teknolojiye hapsederek, hayatın sadece ondan ibâret olduğu fikrini kendimize kabul ettirme yöntemine gidiyoruz ve maâlesef bunda başarılıyız. Meselâ, bir arkadaşımızla görüştüğümüz sırada telefonuyla sürekli oynaması beni rahatsız ediyor. Çünkü oraya görüşmek için gelmişiz, konuşmak için gelmişiz. Madem telefonla haşır neşir olunacak ne diye oradayım diye sorguluyorum ben. Herkesin sorgulaması lâzım aslında. Çünkü bu aynı zamanda karşıya duyduğumuz saygının göstergesi.

Beşir Ayvazoğlu'nun 1924 Bir Fotoğrafın Uzun Hikâyesi isimli kitabını okuyordum. Okuyanlar bilirler bir fotoğraf var ve o fotoğraftaki kişilerin biyografilerine değinilmiş eserde. Midhat Cemal ile ilgili bölüm çok dikkatimi çekti alıntılar isterim: "Midhat Cemal; zengin ve seçkin bir kütüphaneye sahiptir. Bir röportaj sırasında sözünü ettiği kitapları, kenarları yaldızlı fihrist

defterine bakarak hemen bulmasından etkilenen Aydabir muhabirinin, 'Bu koca kütüphanede istediğiniz kitabı nasıl bu kadar çabuk buluyorsunuz?' sorusuna verdiği cevap dikkate değer; 'Kitaplarımı hemen bulamazsam, bu kitaplardan piyano tuşları gibi hemen istediğim sesleri çıkaramazsam rahatsız olurum. Bir dakikada bulamayacağım kitap beni rahatsız etmiş olur.'" (Midhat Cemal Kuntay ve Üç İstanbul, Aydabir Sayı 6, 1 Şubat 1936, s. 11, 1927 Bir Fotoğrafın Uzun Hikâyesi, Beşir Ayvazoğlu, Kapı Yayınları, Temmuz 2010, s. 24) Kitapları seven bir insan ve bununla mutlu olan bir insan, kendince bir kütüphane düzeni kurarak kitaplarla arkadaşlık ediyor da diyebiliriz. Bir şeyi severek yapınca sonuçları da güzel çıkıyor.

Zaman değerli, sağlık değerli; hayatta geri getiremeyeceğimiz ve aynı anı bir daha yakalayamayacağımız birçok şey var. Bunlara dikkat etmemiz gerekiyor. Hayat zannettiğimiz kadar uzun değil, o kadar ciddiye alacak kadar her şey mükemmel değil ama her şeyin bir dengesi var. İşte bize düşen o dengeyi yakalayabilmek, duracağımız yeri bulabilmek ve ona göre hayatımızı devam ettirmek. Bindik bir alâmete, gidiyoruz kıyâmete... Sonun gelmesi için illâki kıyâmet gününü beklemeye gerek yok çünkü her bireyin ölümü, kendi kıyâmetidir.

Bu Çağa Bir Ad Koymalı

Kaç hicranlı gün kuşandın, aşkı kuşandığın gibi
Bedir'den, Uhut'tan, Hendek'ten mi geçtin
Tanrı dağlarında mı konakladın, su mu içtin Tuna'dan
Bir elinde Kürşat'ın gürzü, diğer elinde Ali'nin Zülfikârı
Hangi çağlardan geçtin geldin, bir vakti zamanda
Ne acıdır bu çağa araladığın kapıda yenik düştün
Bu çağa bir ad koymalı bu çağa, aşkı yeniden çağırmalı
Gelmiyorsa aşk, isyan edip, bu çağa bağırmalı

Diriliş çılgılığın aslında sen, kadimden gelen
O çılgılıkta müjdelendiğin kutlu zamanlar var
Ergenekon'da dağlar deldiğin, kurdunla yol gösterdiğin
Gemileri karadan yürüttüğün, sultanına gül koklattığın
Âleme nizamlar verdiğin adaletinle, hakkaniyetinle
N'eylemeli eyvah, bu çağın ellerinde şimdi bir dev büyür
Bu çağa bir ad koymalı bu çağa, aşkı yeniden çağırmalı
Gelmiyorsa aşk, isyan edip, bu çağa bağırmalı

Yengi bize yakışmaz, yenilgisiz bir dünya bizim olmalı
Biz görklü ateş çemberlerinde, nice belâlar yaşadık
Yurt için ölmeyi düğün dernek saydık şehadetle
Alnımıza kınalar yakıldı adak olurken topraklarımıza
Koç kurban olduk İsmail'ce, İbrahim bıçağına yatıp
Biz yenilmek nedir bilmezdik öğrendik bu çağda
Bu çağa bir ad koymalı bu çağa, aşkı yeniden çağırmalı
Gelmiyorsa aşk, isyan edip, bu çağa bağırmalı

Celalettin KURT

Sanatkârlardan Aile Saadeti Manzaraları

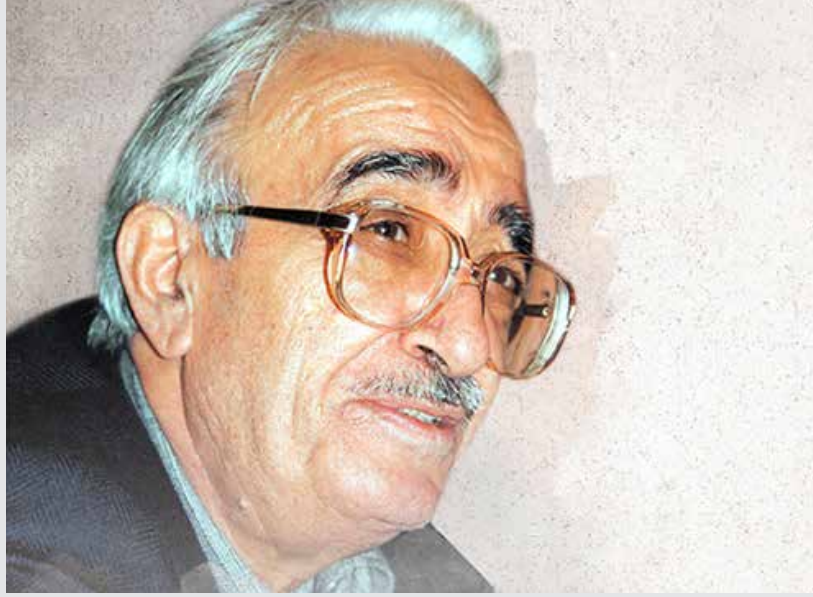
Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan, 2025 senesini "Aile Yılı" ilân etti. Bu isabetli karar o kadar çok takdir gördü ki... Duyan herkes, "İyi ki böyle bir karar alındı ve aile özellikle gündeme getirildi. Zira iyi toplumlar, iyi ailelerle ayakta durabilir." dediler. Doğrusu ben de bu sevinci yaşayanlardanım ve aynı kanaatteyim. Bu yıl içinde çocuklarımıza, gençlerimize aile kurumunun ne kadar önemli, değerli ve hayırlı olduğunu muhtelif vesilelerle anlatmalıyız.

Bu mesele hakkında düşünürken edebiyatçıların, şair ve yazarların, sanatkârların, mütefekkirlerin, kısacası kültür, sanat ve medeniyet insanlarının aileleri gözümün önünden geçiverdi. Bu kıymetli şahsiyetlerin bir kısmını ziyâret etmiş, ailelerini tanıdım. Bilhassa röportaj yapmak veya ziyârette bulunmak için gittiğim sanatçı evlerinde beni hayran bırakan büyük dayanışmalar gördüm. Demek ki, her başarılı sanatçının arkasında hakîkaten eşi, ailesi vardı.

Hiç unutmuyorum, 1985 yılı olmalıydı. Meşhûr ressamımız Elif Naci'yi evinde ziyâret etmiş ve Türkiye gazetesi için kendisiyle resim sanatı hakkında uzun bir röportaj yapmışım. Yaşı 80 civarındaydı. Merhûm ressam hoşsohbet ve nüktedandı. Gülerek bana şu hatırasını anlatmıştı: "Bazen bana soruyorlar, 'Yahu hanımına 60 yıl nasıl dayanabildin?' Ben de onlara şu cevabı veririm: 'Efendiler bu bir 'dayanma' değil, 'dayanışma'dır. O bana katlanmasaydı, ben ona katlanmasaydım 60 seneyi huzurla, mutlulukla yaşayabilir miydik?'"

Sanatkârların ailelerini düşünürken yine yakından tanıdığım ve üç mensubunu dünya gözüyle görüp, unutulmaz hizmetlerinden ve kurdukları müesseselerden istifade ettiğim "Ayverdi Ailesi" vardır. Mütefekkir yazar Sâmiha Ayverdi, ağabeyi Ekrem Hakkı Ayverdi ve hanımını İlhan Ayverdi... Sâmiha Hanım, edebiyata ve tefekkür hayatımıza büyük hizmetler etti, eser verdi, nesiller yetiştirdi. Ekrem Hakkı Ayverdi, mimarîmizi îmar ve ihyâ etti. Bir adı da "Rumeli Beylerbeyi"ydi. İlhan Hanım ise 35 yılını bir

"Çeşitli vesilelerle gittiğim sanatçı evlerinde beni hayran bırakan büyük dayanışmalar gördüm. Demek ki, her başarılı sanatçının arkasında hakîkaten eşi, ailesi vardı."

esere adadı ve Kubbealtı Lûgati'ni irfânımıza armağan etti. Kutlu ömürlerini irfâna, sanata, Türkçeye adanmış üç âbide şahsiyet! Muhteşem medeniyetimizin Cumhuriyet devrindeki kurucularından... Eser yazdılar, vakıf kurdular, örnek oldular ve "Üç Ayverdiler" olarak gönüllerimizde taht kurdular.

Bir başka örnek sinema dünyamızdan. Merhum Halit Refiğ de eşi Gülper Hanımefendi'yle muazzam bir ailenin temelini atmışlardı. Yönetmenimiz "Dön" emrine uyarak âhîret yurduna göçtü. Kıymetli akademisyen Gülper Hanımefendi, hâlâ eşini toplantılarda heyecanla, hatıralarla, rahmetle yâd ediyor. Seneler önce Cihangir'deki evlerinde ziyâret edip mülâkat yaptığımda evlâtları kadar sevdikleri kedilerini görmüştüm. Gülper Hanım'ın can dostlarımıza muhabbeti hâlâ sürüyor.

Edebiyat âleminde merhûm hocamız Ahmet Kabaklı ile eşi Meşkûre Hanım arasındaki büyük sevgiyi unutamam. Aziz Hocamız, yeğenlerini çok severdi. Onların da kendisine hürmeti ve bağlılığı büyüktü. Servet, Serhat ve Esat Kabaklılar bu ailenin unutulmayan üç kuzenidir. Amcası vefât edince Türk Edebiyatı Vakfı bayrağını devralan Servet Kabaklı, ebedî âleme göç edince bu sefer Serhat büyük bir şevkle amcasının kurduğu ocağı tütürmeye başladı. Şükürler olsun ki vakfımızın yarım asırlık faaliyetleri, sohbetleri, dergisi, yayınları, kitabevi ve kurs hizmetleri devam ediyor.

Yine bir aile fotoğrafı gözümün önüne geliyor şimdi. Eşi Rezzan Hanım'ı çok seven ve mutlu bir aile babası olan Ziya Osman Saba'nın "Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi"... Bu sadece bir eser adı değil sanatkârlarımızın yaşadığı mutluluk hâllerinin ortak ismidir aslında. Merhûm Mustafa Miyasoğlu Ağabey'imiz de bilhassa son yıllarda iştirak ettiği bütün toplantılarda, sohbet meclislerinde eşi rahmetli Nilüfer Hanım'la bulunurdu. Bazen çocukları Mehmet, Emre ve Eren de bu aile saâdetini tamamlıyorlardı. Aile kenetlenmesi böyle olurdu.

Ben merhûm romancımız Bahaeddin Özkişi'ye yetişemedim. Birkaç yıl önce vefât eden hanımı Fatma Özden Hanım'ı tanıdım ve

kendisiyle röportaj yaptım. Bahaeddin Bey'i ne kadar çok sevdiğini anladım. Yazarımızın o romanlarını kaleme alan meğer Fatma Özden Hanım imiş. Yani bir bakıma evde kendisine "kâtibe"lik yapmıştı. Eyyûpsultan'ın Ebedî Sakinleri'nde geçenlerde romancımızı rahmetle andık. Kızı Zeynep Hanım ve torunu Elif Hanım da aileleriyle katıldı. Şairliği de olan Elif Hanım şimdi "Dedem Bahaeddin Özkişi" kitabını hazırlıyor. Demek ki, sanat bazen ailelerde nesiller boyu devam ediyor.

Bekir Sıtkı Erdoğan ile eşinin birbirlerine hitaplarını hatırlıyorum. O kibarlığı, zarâfeti, inceliği görmeliydiniz. Kelimelerle bir hayat kuran şairler demek ki önce ailelerine, eşlerine, çocuklarına iyi davranmalıdır. Büyük aruz şairi Bekir Sıtkı Hoca bu konuda da herkese örnek olmuştu. Şimdi Karaman'da yatıyor, rahmet olsun.

Bir güzel aile daha; Cebeci Ailesi. Merhûm şairimiz Dilâver Cebeci ve eşi Ayla Hanım da örnek bir Müslüman Türk Ailesi'ni kurmuş ve yaşatmışlardı. Dilâver Ağabey'in vefâtından sonra Ayla Hanım'la bir röportaj yapmıştım. O cevaplarda hakîkaten büyük bir vefâ duygusu ve kadirbilir rûh görmüştüm. Şairimizin hatıralarına sahip çıkan bir eş ve iki kıymetli evlât; Çağrı ile Nazlı Aspay Cebeci... Eskiler numûne-i imtisâl derlerdi, örnek aile... Darısı herkesin başına.

Ya Meriç Ailesi'ne ne demeli... Cemil Meriç, eşi Fevziye Hanım ve çocukları Mehmet Ali ile Ümit. Bugün bu güzel aileden, kendisine sağlıklı, huzurlu ve bereketli ömür dileğim Ümit Meriç Hanımefendi hayattadır. Diğer Meriçler ebediyete intikâl ettiler. Ümit Hanım babasından, annesinden ve ağabeyinden sitayişle bahsederken hâlâ heyecanlanır. Bu ne büyük sadakat Ya Rabbi! Ümit Hanım çok hayırlı bir evlât ve kıymetli bir kardeş. Meriç Ailesi bir başka saâdet tablosu!

"Bilge Tarihi"miz Ziya Nur Aksun'un Akatlar'daki evlerine dostlarla gittiğimizde o ortamı mümkünü yok unutamam. Ziya Nur merhûm felçliydi ve yıllardan beri konuşamıyordu. Kız kardeşi Belma Hanımefendi ise tarihçimizin âdeta eli, kolu, gözü, kulağı, diliydi. Ona hitap ederken evlâdına sahip çıkan bir 'anne şefkati' görürdüm. Bu hâl sıradan bir ağabey-kardeş ilişkisinden öteydi. Ve kendisine sıhhatli bir ömür temenni ettiğim Belma Hanımefendi, ağabeyinin üstüne âdeta titriyordu. İbretlik bir manzara! Ah keşke böyle fazîletli insanların davranışlarından hisseler kapabilsek. Ne iyi, ne güzel olur değil mi?

Gönül Sultanları kitabının yazarı İrfan Atagün, basın ve fikir dünyamızın mümtaz sîmâlarındandı. Tam 13 yıl boyunca eve mahkûm bir hastalığa dûçâr oldu. Dile kolay 13 sene. Ama kale gibi ailesi vardı: Hanımı Sevil Atagün ve dünya tatlısı çocukları; Kürşat, Ali, Almula. İrfan Bey'in hastalığına sabırla hatta şükürle katlanan seçkin bir ailenin mensupları. Her biri birer şefkat ve sevgi kahramanı. Ali kardeşimiz geçen yıl babasının yurduna göç etti. Şimdi babacıyla aynı mezarlıkta kucak kucağa yatıyor. Atagün Ailesi'ne selâm olsun!

Zihin dünyamı yokladığımda, önüme Orhan Okay ve ailesinin levhası çıkıyor. Eşi Mübeccel Hanım'la Kubbealtı Vakfı'na geldikleri günleri unutabilir miyim? Hele Mübeccel Hanım'ın anlattığı o nükte hepimizi çok güldürmüştü. Aynen şöyle: "Bizim Orhan ile tanışmamız ve evliliğimiz şöyle oldu: İlk buluşmamızda oturup konuştuk. Ama daha ziyâde ben konuşuyordum, o ise ses-

sizce beni dinliyordu. Bunun üzerine kendi kendime dedim ki; 'Mademki beni hep böyle dinlemeye devam edecek, bu evlilik niçin olmasın?' Sonra evlendik. Şükürler olsun ki mesût, huzurlu bir hayatımız oldu." Okay Ailesi'nin çocukları Fuat ve Cüneyt'i de unutamam. Dünya tatlısı torunlarını da...

Cumhuriyet devrinin en büyük romancısı Peyami Safa hüzünlü de olsa aile saâdetini ve üstün sadâkatini bize gösteren mümtaz bir sîmâ. Nebahat Hanım'ın hastalığına çok üzülen unutulmaz romancımız, yıllar boyunca onun tedavisi ile uğraşmış. Oğlu Merve'nin askerlikte genç yaşta ânî vefâtı ise çok yıpratmış. Zaten kısa süre sonra kendisi de fânî dünyaya vedâ etmişti. Şimdi üçü de Edirnekapı Şehitliği'ndeki aile mezarlığında berzah âlemini bekliyor.

Böyle yüzlerce sanatkâr ailesinden bahsedebilirim. Ama bunun sonu yok. Bir kitap için geniş bir araştırma konusu dahi olabilir. Biz iyi mi geçen yıl Hakk'a yürüyen ve bu ay içinde Eyyûpsultan'da kabri başında duâlarla anacağımız romancı yazarımız Üstün İnanç Ağabey'imizin mesût ailesinden bahsederek mevzûmuzu tamamlayayım. Üstün İnanç ağabeyimiz de ailesine çok bağlı bir münevverimizdi. Evine girip çıktım. Yönetmenliğini hasbelkader yaptığım Mihrabad Yayınları'nda romanlarını yayımlarken mutlaka Fatih'teki evine yeni kitabı ben götürürdüm. Kıymetli Hanımefendisi izzet ikramda bulunurdu. Üstün ağabey de yeni kitabın sevincini yaşardı. Yalnız Değilsiniz'in yazarı, iç huzuru ailesiyle de paylaşırdı.

Bu sene "Aile Yılı"... Bu satırların okurları olan aziz gençler, bu örnekleri biraz da sizin için verdim. Evliliğin ne kadar güzel ve hayırlı olduğunu bir nebze dile getirmeye çalıştım. Peygamber Efendimiz'in bu sünnetine uymak ve iyi bir yuva kurmak dünya ve âhîret saâdetine vesile olabilir. Bunu gerçekleştirmek size yakışır. Aile Yılı'nın ailelere ve yeni yuva kuracak gençlerimize hayırlı uğurlu olmasını diliyorum.

İletişimde Vücut Dilinin Önemi

“Çocuk eğitiminin alfabesi sevgidir. Sevgiyi en iyi bir şekilde kullanmadan eğitimden bir sonuç almamız, başarılı olmamız mümkün değildir.”

İletişimi engelleyen sebepleri ortadan kaldırmadığımız sürece boşa kürek çekerek, Emir cümleleri, korkutmak, sadece öğüt vermek, yargılamak, suçlamak, eleştirmek, aşağılamak, lâkap takmak, sorgulamak, konuyu saptırmak, alay etmek, sınamak iletişimi engeller. Bunlar yapıldığı zaman iletişim engellendiği gibi çocuğun kişiliği de zarar görür. Birçok olumsuz sonuçlar ortaya çıkar. Çocuk kavgacı olur ve saldırganlaşır, savunmaya geçer, kızar, küser, güven duygusu zayıflar, sevilmediği duygusuna kapılır. İletişimde vücut dilinin çok önemi olduğunu unutmamalıyız.

Pestalozzi; "Temelinde sevgi olan hiçbir eğitim başarısızlığa uğramaz." diyor. Sağlıksız ailelerde sevgisizlik, iletişimsizlik yanında bir takım gizli kurallar vardır ki bunları kısaca şöylece özetlemek mümkündür. Sürekli olarak sıkı bir takip, her şeyin en iyisinin yapılmasını istemek, suçlama, konuşma yasağının aşırı şekilde uygulanması fayda yerine zarar verebilir.

Anne-babalar iyi bir dinleyici olmak zorundadır. Etkili bir dinleme birçok sorunu yok eder. Etkin dinlemenin en uygun zamanı çocuğun sorunu olduğunu gösterdiği andır. Dinlenilerek sorunlarına çözüm bulunan çocuklar kendilerine daha çok güvenir ve daha güçlü olurlar. Kişiler sorunlarda çözüm önerilerine açık olmalı, birbirini anlama konusunda ortak hareket etmelidir. Anne-babalar gençleri, gençler de anne-babalarını önyargısız bir şekilde dinlerlerse, birbirlerini anlamaya çalışırlarsa konuşulanlar ortak bir dile dönüşecek ve sorunlar kolaylıkla çözülecektir.

Öncelikle çocuğumuzu çok iyi tanımamız, özelliklerini bilmemiz gerekmektedir. Çocuk psikolojisi adına merak edilen her şeyi anne-babanın bilmesi gerekir. Çocuk eğitiminin alfabesi sevgidir. Sevgiyi en iyi bir şekilde kullanmadan eğitimden bir sonuç almamız, başarılı olmamız mümkün değildir.

Anne-baba çocuk ilişkilerinde çok dikkat edilmesi gereken noktaların olduğu unutulma-

"Çocuk kendi kişilik ve yeteneklerinin desteklendiğini görürse kendini özel hissederek büyür, kendine olan güveni artar, güçlü ve mutlu olur."

malıdır. İnsanda önemli bir güç olduğunu bilen bir aile, çocuğundaki bu gücü görür, bunun kendi özel beceri ve eğilimleriyle dünyaya geldiğini bilir. Önemli olan anne-babaların bu becerileri anlayıp, geliştirmesidir.

Bu becerileri anlamak ve yardımcı olmak için ailenin iyi bir gözlemci olması gerekir. Çocuğun gelişmesine en uygun ortam hazırlanmalıdır. Çocuk kendi kişilik ve yeteneklerinin desteklendiğini görürse kendini özel hissederek büyür, kendine olan güveni artar, güçlü ve mutlu olur.

Çocuğunu iyi tanıyamayan anne-babaların çocuğunu kendi istedikleri kalıba sokmaya çalışması yanlışların en başında gelmektedir. Anne-baba tüm kararlarında ve davranışlarında dengeli ve tutarlı olmak zorundadır. Her çocuğun kişiliğinin, zihnî ve bedensel yeteneklerinin farklı olduğu unutulmamalıdır. Ailede herkes birbirine güvenmelidir. Şikâyet mekanizması

işlememelidir. Anne ve baba davranışlarında çocuklarına örnek olmalıdır. Aileler çocuklarından yaşına ve zihni potansiyeline göre başarı beklemeli, başkalarıyla asla kıyaslamamalıdır. Evimizi, çocuğumuzun kişiliğini ve becerilerini geliştirebilecek özgür bir ortam hâline getirmeliyiz.

Tatlı sert olmak, baskı yapmadan, korkutmadan, daha çok anlayış ve paylaşmanın çocuğun davranışlarının üzerinde etkisi olduğu unutulmamalıdır. Korku doğuran, kin ve nefret uyandıran davranışlardan kaçınmalı, haklı istekler yerine getirilmelidir. Kurallar kesin ve net söylenmeli, hoşlanılmayan davranış hakkında sabır ile bilgilendirme yapıp, çocuk ikna edilmelidir. Çocuk davranışlarının, yaramazlığının da sonuçlarına katlanmalıdır. Hatasını düzeltme fırsatı verilmelidir.

Sevgi ve ilgi azlığı, çocuklarda çalma ve aşırı hareketliliğe sebep olmaktadır. Ailelerin çocuklara ilgisi başarıyı artırmaktadır. Ailelerin öğrenci üzerinde doğrudan etkisi vardır. İlgi gösteren aile ile ilgi göstermeyen aile arasında

önemli farklar vardır. İlgiyi dengeli tutmak zorundayız. Aşırı ilgi veya ilgisizlik olumsuz sonuçlar doğurur. Çocuklara destek olunmalı, güzel örnekler gösterilmelidir. Kıyaslamadan, yapabilecekleri işleri istemeliyiz.

Annelerin işlerini planlamaları, güne erken başlamaları, zamanı verimli kullanmaları ve çocukların eğitimi ile daha yakından ilgilenmeleri çok önemlidir. Babanın eve geliş saatlerinin erken olması, en azından hafta sonlarını ailece geçirmeleri özellikle erkek çocuklarının eğitimi için son derece önemlidir. Çocuğun konuşmasını istemediğimiz küfür, kötü söz, yapması hoş karşılanmayan davranışlar, tükürmek, el kol hareketleri vb. gibi görmezlikten gelmek yerine kesin bir dille, bu yaptıklarının hiç yakışmadığını, onu çirkinleştirdiğini ikna ederek anlatmalıdır.

Mutlu ve huzurlu bir hayatın iyi bir iletişimden geçtiğini unutmamalıyız.

İlâhî Fermân

Hakk'a etti emânet giderken cânân bizi
Daha fazla yakamaz gayrı bu hicrân bizi

Aldık nasîbimizi ilhamdan yana şükür
Taklid eder kaynarken nice bin ummân bizi

Bulduk özge mânâlar aşkında o nigârın
Bulmaz asla bir ömür o yâri nisyân bizi

Yaşar tâ mahşere dek şiirimizde her dem
Eder cümle ehl-i dil gönlünde mihmân bizi

Nâm oluruz âlemde okudukça her şiir
Yâd eder hep hayırla bilcümle cihân bizi

Kurtarır fâtihalar ebedî nârdan belki
Aşka misal gösterir mahşerde Rahmân bizi

Ümid kesme Kâfiyâ yâr gitti diye hemen
Buluşturur cennette İlâhî fermân bizi

Ekrem KAFTAN

Nasihat Takvimi Mobil Uygulamasını Android ve iOS için indirebilirsiniz.

Nasihat Takvimi

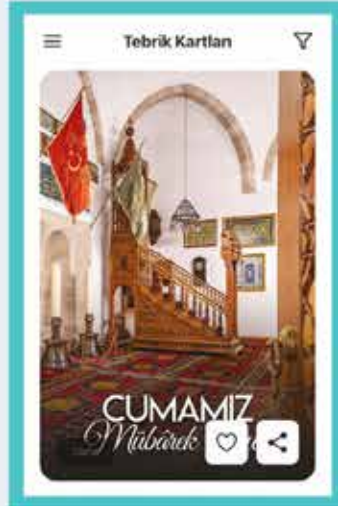
ARTIK CEBİNİZDE!

NASİHAT TAKVİMİ

Nasihat Yayınları tarafından hazırlanan Nasihat Takvimi'ni mobil telefonunuzdan takip edebilirsiniz.

- Namaz Vakitleri
- Bilgilendirici İçerikler
- Tebrik Kartları
- Dini Gün ve Geceler
- İmsakiye
- Kible Bul

DİVÂN-I HULÛSİ-İ
DÂRENDEVÎ'NİN SESİ

Divan Radyo

YAYIN HAYATINA
DEVAM EDİYOR

HULÛSİ AŞK

Gülzar-ı
Muhabbet

HALİL NECİPOĞLU

Divân
RADYO

www.divanradyo.com

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi Vakfı'nın yayın hizmetlerinden biri olan Divan Radyo yayın hayatına başladı. Radyomuzda Osman Hulûsî Efendi'nin Divân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eserinden ilahi ve şiir dinletileri başta olmak üzere dinî ve tasavvufî yayınlar yapılmaktadır. Radyomuzu web sayfamız üzerinden ve telefonunuza yükleyeceğimiz mobil uygulamalar ile dinleyebilirsiniz. İlginiz için teşekkür ederiz...

